یاشار کەمال ..
سترانبێژی رووناکی

1923 – 2015

سیروان رەحیم

یاشار کەمال..
سترانبێژی رووناکی

2015 – 1923

هەواڵنامەی کتێب

تۆڕی میدیایی ڕووداو
www.rudaw.net

یاشار کەمال..
سترانبێژی ڕووناکی

2015 – 1923

سیروان ڕەحیم

"رقلێبوونەوەی رەگەزی یان رەچەڵەک لە بەرهەمەکانی یاشار کەمالدا وەکو دەربڕینێک بۆ سیاسەتی فەرمیی دەسەڵات خراوەتە بەردەست و بەرجەستە کراوە.
هەر بۆیە نووسەر بۆ دەسەڵاتداران سەرچاوەی بێزاری و بارێکی گرانە.
هەربۆیە بەردەوام راپێچی بەردەم دادگای دەکەن.
هەربۆیە ناچاربوو زیندانیکردن و ئەشکەنجە بچێژێت.
هەربۆیە - لە پای خۆلادان لە هێرشی راستڕەوە پەڕگیرەکان - ناچاربوو چەندین ساڵ لە تاراوگە بژیت.
بەڵام ئەو بەرەو ئیستەنبووڵ گەڕایەوە و لەوێ، لەو شوێنەی لەگەڵ زمانەکەی و لەتەک قارەمانەکانیدا یەکانگیر دەبێتەوە، بەردەوامدەبێ لە بارگرانی بۆ دەسەڵاتداران".

گوینتەر گراس سەبارەت بە یاشار کەمال
فرانکفۆرت - کەنیسەی پاوڵ 1997

"ئەوانەی کتێبەکانی من دەخوێننەوە؛
نابێت بکوژ بن.
دەبێ دووژمنی شەڕ بن. دەبێ دژی داگیرکردن و تواندنەوەی مرۆڤ بن لەلایەن مرۆڤەوە.
هیچ کەسێک سووکایەتی بە کەسێکی دیکە نەکات. هیچ کەسێک، کەسێکی دیکە نەتوێنێتەوە.
بوار بەو کەس و بەو دەوڵەت و بەو حکومەتانە نەدات کە مرۆڤ دەتوێننەوە.

ئەوانەی کتێبەکانی من دەخوێننەوە؛
با بزانن؛ ئەو کەسانەی کولتوورێک لەنێودەبەن، کولتووری خۆیان و تەنانەت مرۆڤبوونیشیان لەدەستداوە.
ئەوانەی کتێبەکانی من دەخوێننەوە؛
با لەگەڵ هەژاراندا یەکبگرن. هەژاری شەرمێکە بۆ هەموو مرۆڤایەتی".

* * *

" جگە لە تورک، هیچ کەسێک دۆستی تورک نییە. تەماشای ئەم کارەساتە بکەن! هیچ کاتێک شتێکی وەها سەیر و ناجۆر نابێت بگوترێت. ئەگەر میللەتێک دۆستی نەبێت، کەواتە ئەو میللەتە بوونی نییە. لەمە خراپتر بۆ هاووڵاتیانی نیشتمانێک ناگوترێت.
بە بۆچوونی من، بەڕاستی کورد دۆستی تورکن. دەبێ وەها بیربکەنەوە.
سەربەرزیی وڵاتی ئێمە، پاراستنی داهاتوو و کولتوورەکەی لە دەستی خۆماندایە.
یان دیموکراسییەکی راستەقینە یاخود هیچ. یان دیموکراسییەکی راستەقینە یاخود هیچ".

* * *

"من لەپێناو راگرتنی شەڕدا شەڕ دەکەم. بۆ ئەوەی رێ لەوە بگرم براکان یەکتر بکوژن. من بۆ ئەوە شەڕ دەکەم کە میللەتێک هەیە و هەزاران ساڵە بە زمانی خۆی قسە دەکات، کەچی زمانەکەی لێ قەدەخە دەکەن. لە دژی ئەو قەدەخەکارییە شەڕ دەکەم. دیموکراسیی راستەقینە وەها دەکات مرۆڤەکانی وڵاتێک وەکو مرۆڤ بژین. ژیان لە دیموکراسیدا واتای ژیانە وەکو مرۆڤ. دیکتاتۆرەکانمان بینی، ئەزموونی سۆڤیەتمان بینی، زۆر دیکتاتۆری دیکەشمان بینین، بەڵام هیچ خێرێکیان نەبوو. دیکتاتۆرەکان دەتوانن تەنیا شەڕ بەرهەمبێنن".

یاشار کەمال

تۆڕی میدیایی ڕووداو
www.rudaw.net

■ چاپی یەکەم
2720 ـی کوردی - 2021 ـی زایینی
ناونیشان: هەولێر - باشووری کوردستان
چاپی یەکەم : نیسانی 2021
نووسین، ئامادەکردن و وەرگێڕانی: سیروان ڕەحیم

■ هەموو مافەکانی ئەو پەرتووکە پارێزراوە بۆ تۆڕی میدیایی ڕووداو، هەموو جۆرە لەبەرگرتنەوەو بەکارهێنانەوەیەکی قەدەخەیە.

ژمارەی سپاردنی لە کتێبخانەی گشتی هەرێمی کوردستان (367)ی 2021 بۆ تەرخانکراوە.

هەواڵنامەی کتێب

بەڵگەفیلمی (یاشار کەمال.. سترانبێژی ڕووناکی)
www.rudaw.net

نێوەڕۆک

پێشەکی ... دەنگی خاک
سیروان ڕەحیم — 9

وتاری یاشار کەمال لە فرانکفۆرت. لە ئاهەنگی پێشکەشکردنی
خەڵاتی ئاشتیی کتێبی ئەڵمانیادا - 1997 — 27

ئاخافتنی یاشار کەمال لە - ماڵی کولتوورەکانی جیهان
لە بەرلین - 1997 — 37

وتاری یاشار کەمال لە کۆشکی چانکایا - ئانکارا – 2008 — 43

هەڤپەیڤینی زولفو لیڤانەلی سەبارەت بە یاشار کەمال — 49

هەڤپەیڤینی لوسیەن لایتس سەبارەت بە یاشار کەمال — 68

هەڤپەیڤینی نۆربێرت مێکلەنبورگ سەبارەت بە یاشار کەمال — 82

هەڤپەیڤینی ئەحمەد گوینەشتەکین سەبارەت بە یاشار کەمال — 98

هەڤپەیڤینی ئەمینە ئۆجاک سەبارەت بە یاشار کەمال — 109

هەڤپەیڤینی کۆرنیلیۆس بیشهۆف سەبارەت بە یاشار کەمال — 115

هەڤپەیڤینی ئارا گویلەر سەبارەت بە یاشار کەمال — 121

هەڤپەیڤینی موسلیم یوجەل سەبارەت بە یاشار کەمال — 125

کۆچی کێوەکان.. بۆ کۆچی دوایی یاشار کەمال — 135

ڕۆنی مارگولیس .. یەکەمین چاپی حەمەدۆک — 138

سەردانێک بۆ لای نووسەرێکی گەورە و ئاشنا — 140

وێنەکان — 149

هەواڵنامەی کتێب

هەواڵنامەی کتێب

پێشەکی

دەنگی خاک..

"هەموو کەسێک ناتوانێت گوێی لە دەنگی خاک بێت، بیستنی دەنگی خاک گوێی دەوێت"..

سیروان رەحیم

هەواڵنامەی کتێب

یاشار کەمال، رۆماننووسی سەردەمە جیاوازەکانە، چیرۆکبێژی سرووشت، بەردەڤکی گوڵ و گیا، پەیامهێنی پەپوولە و باڵندە و مێرگەکانە.
یاشار کەمال لە رۆمانی (کاریتە یان ئەودیوی چیا)دا دەڵێت:
"هەموو کەسێک ناتوانێت گوێی لە دەنگی خاک بێت، بیستنی دەنگی خاک گوێی دەوێت".
دەنگی خاک، دەنگی نووسەران و بیرمەندان چوونیەکن. دەنگێکن پەیامی تایبەتی لە خۆدا بەرجەستە دەکەن.
لە شەڕدا بەر لە هەموو شتێک شکۆی مرۆڤ لەنێودەچێت.
ئەو دەنگانە، هاواری پڕ لە راز و تژە ئەفسوونن بۆ رێگرتن لە رووداني شەڕ. دەنگن بۆ رێگرتن لە رووداني کارەسات و دارمانی ترسناک.

ئـەو دەنگانـە هـاوارن بـۆ دەسـتەبەرکردنی ئاشـتەوایی، هاواریـک رێـک لـە دەنـگ و لـە نـەوای خـاک دەچێـت، گوێـی دەوێـت ببیسـتێ و تێبـگات. ئایا چەنـد یاشـار کەمالـی دیکـە هـەن، تاکـو هاواریـان وەکـو دەنگدانـەوەی نێـو چیاکان گرمـەی بێـت و ئەوانـەی نیشـتمانێک، یـان زۆرتـر لـە نیشـتمان و زۆرتـر لـە زێدێـک دەکـەن بـە شـەڕگە، گوێیـەک، هـۆش و گۆشـێکی وەهایـان نەبێـت راچڵەکێـن و ئـەو دەنگانـە ببیسـتن؟

ژیانێک وەکو رۆمان. ژیانێک وەکو فیلم.
مرۆڤێکم مرۆڤی هەمووان..

مرۆڤێـک دەڵێیـت بـۆ ئـەوە دروسـتبووە نـەک بـە تەنیـا سـەرچاوەی گێڕانـەوە، حیکایـەت، بەسـەرهات و هەوێنـی دروسـتکردنی فیلـم بێـت، بەڵکـو خـۆی، ژیانـی، مانـەوەی و بەسـەرهاتی خـۆی فیلمـی نایـاب یـان رۆمانێکـی نـاوازە بێـت. چـۆن؟
منداڵێکـی ئـاوارە، کـوڕی ماڵێکـی کۆچبـەر، نامـۆ بـە گونـدی حەمیـدە و ناوچـەی چوکورئۆڤـا، تەمەنـی چـوار سـاڵ و نیـوە لـە مزگەوتـی گونـد بـە بەرچاوییـەوە باوکـی دەدرێتـە بـەر خەنجـەر و دەکوژرێـت. بکـوژ، یوسـفە، کـە سـادقی باوکـی یاشـار کەمـال ژیانـی کڕیوەتـەوە و نەیهێشـتووە بمرێـت. یاشـاری منـداڵ لـەو سـۆنگەیەوە سـاڵانێکی درێـژ لاڵ دەبێـت و توانـای قسـەکردن لەدەسـتدەدات. لـە گەشـەی هۆشـیاری و هەوڵـی تێگەیشـتن لـە دونیـا و دەوروبـەر، وەکـو خـۆی دەیگێڕێتـەوە، هەوڵـی زۆریـداوە لـە یوسـف حاڵـی ببێـت کـە بۆچـی ئـەو کارەی کـردووە، بێهـوودە و بێئەنجـام، وەڵامـی چنـگ نەکەوتـووە. نیـگار خاتوونـی دایکـی نـەک لێـی زویـر دەبێـت، بەڵکـو

بێهیوا دەبێت لە کوڕە بە بەژن و باڵاکەی، چونکە تۆڵەی باوکی ناکاتەوە. یاشار کەمال دەڵێت: "زۆری پێچوو تاوەکو دایکم تێگەیشت من ئەو کەسە نیم بتوانم مرۆڤ بکوژم".

ناتوانێت، ئەو نەک کەس لەنێونابات، بەڵکو ئەو داهێنەر و ئەفرێنەری کاراکتەر، کانیاو، گوڵ، باڵندە و مێرووولەیە.

پاش کوشتنی باوکی، لەدەستدانی چاویشی لە نۆرەی بەدبەختیدا بووە بۆی. کاتێک مامی ئاژەڵێک سەردەبڕێت و سەرقاڵی گووروون و پەلپەلکردنی دەبێت، چەقۆ لەدەستی دەردەچێت و چاوی راستی یاشاری منداڵ کوێر دەکات. لە هەڵکشانی تەمەنیشدا گرتن، ئەشکەنجە لە دژی ئەوەندەی دیکە زەبری دەروونی لە جەستە و لە هەناوی ئەم مرۆڤەدا کەڵەکە دەکەن. دڵشکان و بێهیوایی یاشار کە سیستەمێک هەیە کارا و بەوجۆرە مامەڵە لەگەڵ مرۆڤەکان، لەگەڵ کولتوور و زمانە جیاوازەکاندا دەکات، برینی زۆرتری تێدا دەڕوێنێت. ستەم و بێدادی لە دژی کورد، ئەرمەن، رۆمەکان و هتد، هەموو رۆژ یاشاری لاو و پڕ لە خەون داخ دەکەن. دڵی دەسووتێنن، بەڵام یاشار هەموو ئەم شتانە نایڕووخێنن. یان نایکەن بە کەسێکی بێهوودە یاخود لە بەدترین دۆخدا نایکەنە مرۆڤێکی شەڕخواز و زیانبەخش. نەخێر یاشار بەنێو هەموو ئەو دۆزەخانەدا دەرباز دەبێت و کەچی نەک وەکو مرۆڤ، بەڵکو وەکو مرۆڤپەروەرێک و ژینگەحەزێک دێتە بواری نووسین و داهێنانەوە. هەر لەبەرئەوە لە سۆنگەی ئەو ژیانەوە، هەڵبەت ئەگەر بەشێوەیەکی شیاو، بە هۆشێکی کراوە و لە رووبەری وەکهەڤیدا بێتە نرخاندن، دەبێت وەها بچەسپێت: یاشار کەمال، مرۆڤێکی نووسەر، نووسەرێکی مرۆڤ لە ترۆپکی شانازیی دیرۆکی مرۆڤ و ئەدەبیاتدا بۆ هەمیشە دەمێنێتەوە. ئاخر ئەو بۆیە

دەگاتـە دوونـدی مرۆڤبـوون، چونکـە لـە گەڕانـەوەی دۆزەخ و بـە تێپەڕبـوون بـە تونێلـە ترسـناکەکانی کوشـتنی بـاوک، ئەشـکەنجەی دەوڵـەت و نیشـتمان، نیشـتمانێک پاشـتر ئـەم زمانـی بـۆ دەئافرێنێـت، ئـەم دێـت و هەمـوو ئـەو تەپوتۆزانـە، ئـەو بریـن و زەبرانـەی دەروون و جەسـتە لـە خـۆی دەتەکێنێـت، یـان دەیانکاتـە کەرەسـتەی هەڵسـانەوەیەکی دەگمـەن و بـە نووسـین، بەڕامان و بـە داهێنـان دەگاتـە سـەرووی هەمـوو پێوەنداریيەکـی سیاسـی، نەتەوەیـی وهتـد، ئـەو دەبێتـە مرۆڤـی هەمـووان، بـا بـۆن و بەرامـەی کـوردەواری و کوردسـتان، لاوک و کەلامـی کوردانیشـی لێبێـت، بـەڵام لـە ئەنجامـدا مرۆڤـە، موڵکـی یـەک ناسـنامە و یـەک گـەل نییـە. مرۆڤـە، مـرۆڤ لـە چوارچێـوەی پێناسـە هـەرە جوانەکەیـدا، ئەوەیشـە پەرجـووی یاشـار کەمـال.

لە شاری وانەوە بۆ ئاوایی حەمیدە

سـاڵی 1915، کاتێـک لـە دەڤـەری وانـەوە ماڵباتـی یاشـار کەمـال بـە ئاوارەیـی دەگەنـە گوندەکانـی چوکورئۆڤـا، ئـەو دەمـە دەوڵـەت دەسـتیگرتبوو بەسـەر سـەرمایەی جێگیـر و ناجێگیـری ئەرمەنەکانـدا و، خانووەکانیـان بەسـەر کۆچبەرانـدا دابەشـدەکرێن. خـوەزا، خوێندنـەوە، ژیـان و حاڵیبـوون لـە سرووشـت شـتی زۆریـان بـە یاشـار کەمـال بەخشـیوە، هەسـتی مرۆڤانـەی وی و بەرگریکردنـی لـە شـکۆی مرۆڤیـش لـەو خۆشەویسـتی و رێـزەوە بـۆ سرووشـت دێـت. هـاوکات چاوگـی ئـەو بەهـرە گەورەیـەی دەربڕینیـش هـەر سرووشـت خۆیەتـی لـەلای ئـەم نووسـەرە، نووسـەرێک ئاوێتـەی ئەفسـانە و ئەڤینـداری خـوەزا.

"ئەو باڵندەیەی لە هێلانەکەی دەردەکرێت، هیچ باڵندەیەکی دیکە خێر لە هێلانەکەی نابینێت"

ئەگەر دەسەڵاتداران و سیستەمە ترسناکەکان نەبان، ئەگەر مرۆڤ جۆرێکی دیکە، شێوازێکی دیکەی بۆ بەهەڤڕاژیان و پێکەوەهەڵکردن هەبا، بۆ یەکجاریش گوهداری پەندێکی وەها کرابا، ئەگەر بۆ ساتێکیش گوێ بۆ نووسەران، بیرمەندان و مرۆچاکان رادێرابا و لە نرخ و کرۆکی ئەو رستە زێڕینە حاڵیبان؛ "دایکم دەیگوت، ئەو باڵندەیەی لە هێلانەکەی دەردەکرێت، هیچ باڵندەیەکی دیکە خێر لە هێلانەکەی نابینێت"، ناوچەکە وەکو ئێستا لە سرووشتی خۆی نەدەترازا و نەدەبووە شەڕگە. کەسماڵی کەسی داگیر نەدەکرد و ئەو هەرێمە دڵگیرانە نەدەکرانە کاولاش. بەڵام کار بە ئەگەر و خۆزگە دەستەبەر نابێت. هێشتا دەسەڵاتەکان، ئێستایش سیستەمەکان ناسنامەکانی دیکە، ئەوانیدیکە، ئەرمەن، کورد و هتد بە باڵندە نازانن و ژیانیان پێ رەوا نابینن، کارەساتە مرۆڤ بەختەوەری، هەبوونی خۆی، سەروەری و بەهێزیی خۆی لە تواندنەوە و لە توناکردنی ئەوانیدیکەدا ببینێ و کاریش بۆ ئەو ویستە بکات.

یاشار کەمال هەڵگری ئەو گرێ ئاڵۆزەیە، گرێی لێکحاڵینەبوون، پێکەوەهەڵنەکردن و هەوڵی سڕینەوەی بەردەوام. داخێک بوو لە دڵ و لە هزریدا. دەنگدانەوەیەکی بەردەوام بوو لای، دەنگدانەوەیەک یاشار کەمال کردبوویە بنەما و نووسینی لەوێوە سەرچاوە دەگرێت. لە دیالۆگی نێوان ئەفسەرێکی ناحاڵی، بەڵام بڕیاربەدەست و مرۆڤێکی میهرەبان، بەڵام ئاوارە و بێدەسەڵات (باوکی یاشار کەمال)، کەسێک لە چوارچێوەی

بنەماگەلـی جوانیـی سرووشـت و پێکەوەژیانـدا هەڵسـوکەوت دەکات.
ئـەو دەمـەی باوکـی یاشـار کەمـال نایەوێـت ببێتـە داگیـرکاری مـاڵ و سـامانی ئەرمەنـەکان، چونکـە پێیوایـە "داگیرکردنـی هێلانـەی باڵندەیەکی دیکـە" خێری بـۆ ناداتـەوە، قەرەموفتیئۆغڵـوی فەرمانـدار لێـی تـوورە دەبێـت و دەڵێـت: ئەوانـە باڵنـدە نیـن، ئەرمەنـن. باوکـی یاشـار کەمـال: نەخێـر باڵنـدەن...
[دەنگدانـەوەی هـەردوو دەنگـی ناکـۆک بـە یەکـتر: ئەرمەنیـن.. باڵنـدەن.. ئەرمەنیـن.. باڵنـدەن.. هتـد...].
دەنگدانـەوەی ئـەم ململانێیـە، هاوکاتیـش شـەپۆلەکانی ئـەو خواسـتە بـەدە بۆ سـڕینەوەی ئەوانیدیکـە بـەردەوام لەنێـو بیرکردنـەوە، لـە رووبـەری نووسـین و داهێنانـدا لـە لای یاشـار کەمـال دەبینرێـت، بەڕوونـی دەبینرێـت.
هـەر لـە پـاش ئـەو بنبەسـتی لێکتێنەگەیشـتنە لەنێـوان باوکـی یاشـار کەمـال و فەرمانـداری عوسـمانیدا، گونـدی حەمیـدە دەبێتـە شـوێنی نیشـتەجێبوونی ئەو ماڵباتـە. ماڵباتێـک لـە ناوچـەی وانـەوە شـەڕی رووس دەربەدەری کـردوون.
بەوجـۆرە گونـدی حەمیـدەی دوورەدەسـت و گۆشـەگیر دەبێتـە دەرگوشـی لەدایکبوونـی نووسـەرێک لـە توخمـی ئـاو، نووسـەرێک کـە بـۆ هەمیشـە لـە دیرۆکـی نووسـین و ئەدەبیاتـدا چـوون رووبارێکـی بەخـوڕ لـە جوڵـەی بەردەوامدایـە.

* * *

یاشـار کەمـال، یـان ئـەم دەنگـی خاکـە، سـاڵی 1923 لـە گونـدی حەمیـدە لەدایکبـووە. گونـد یـان ئاوایـی حەمیـدە دەکەوێتـە هەرێمـی چوکورئۆڤـا. سـاڵی 1923 وەک ئـەوەی خاکـی ئـەو گونـدە درزی بردبێـت و بزێـت، ئـەم

دەنگە، کە پاشتر دەبێتە دەنگدانەوەی بەردەوام، لە هەناوی ئەو گوندەوە دەردەچێت. کەمال سادق گۆیکچەلی، واتە یاشار کەمالی نووسەر، لە دێ و بابێکی کورد، نیگار و سادق، لە دایک دەبێت.

لە ماڵێکی کورد و لە گوندێکی تورکماندا کە نە لە ماڵ کەس زمانی تورکی دەزانێت و نە لە گوندیش کەس هەیە بە کوردی قسە بکات، منداڵیی یاشار کەمال دەستپێدەکات.

منداڵییەک پڕاوپڕ لە برک و ژان.

وەکو پێشتر ئاماژەی بۆ کرا؛ تەمەنی چوار ساڵ و نیو بووە کاتێک لەنێو مزگەوتی دێدا باوکی بەبەرچاوییەوە دەکوژرێت. پاش ئەو کارەساتە کوێربوونی چاوی راستی بەسەردا دێت.

مرۆڤێک سەرباری بزرکردنی ئەندامە کاریگەرەکانی جەستەی، هەژاریی بێڕەحمانە گەمەی پێدەکات.

بەڵام ئەم شتێکی شاراوەی تێدایە، وزەیەک لە هەناویدا بەردەوام بە پێوە رایدەگرێت.

بەهرەی نووسین، وزەی دووبارە ئافراندنەوەی سرووشت، هێنانە گۆی کاراکتەری جیاواز، جریوەی مەل و چەقبەستنی چاو لەسەر مێرووڵە و هەنگەکان، هەروەها چنینی چیرۆکی پڕ لە خەیاڵ، توخمەکانی ئەو تەلیسمەن کە یاشار کەمال بە زیندوویی رادەگرن.

ئەو پاشخانە، ئەو جۆرە لە پەروەردە، جۆرێک لە بارهێنانی سرووشتی و ئەو میهرەبانییەی دێ و باڤ سەرچاوەن، پاشتر یاشار کەمال دەبێتە مرۆڤێکی تایبەت و هاوکاتیش نووسەرێک، نووسەری نێو ڕووداوەکان. بەڵێ ئەو نووسەری نێو ڕووداوەکان بوو، نەک بە تەنیا نووسەری نێو کتێب و ڕۆمان.

لەوێبووە، لە هەموو شوێنێک شکۆ و مافی مرۆڤ کەوتبێتە مەترسییەوە. هاواری لەگەڵ هاوارەکاندا بوو بۆ خوێنی بەناهەق رژاوی هرانت دینک، لەگەڵ رووحی نووسەر و رۆژنامەڤانی ناسراوی ئەرمەن رێی دەکرد، بەهانای عەزیز نەسین و هاوڕێیەکانییەوە دەچوو، کاتێک هەوڵی کوشتنیان دەدان، لەگەڵ دایکانی شەممەدا بوو، گوێی لە شین و لە لاواندنەوەکانیان دەگرت، لێیان حاڵی دەبوو، ئاخر ئەم خۆی ساڵانێک کۆکەرەوەی دەقی لاواندنەوەی ژنان و شیننامەی دایکان بووە.

وەکو خۆی دەڵێ: "بە شەرواڵێکی رەشەوە گوند بە گوند و ئاوایی بە ئاوایی دەگەڕام، بەیت و تێکستی لاواندنەوەم کۆدەکردنەوە".

یاشار کەمال بۆ خۆی لە چەندین شوێن ئەوەی دووبارە کردووەتەوە و بەڕوونی گوتوویەتی:

"من لەپێناوی راوەستانی شەڕدا تێکۆشام. تێکۆشام رێ لەبەر کوشتنی برا لەلایەن براوە بگرم. تێکۆشام و هەوڵمدا بۆ ئەوەی زمانێک قەدەخە نەکەن کە هەزاران ساڵە لەلایەن میللەتێکەوە بەکاردێت. دیمۆکراسی راستەقینە بۆ وڵاتێک، بۆ ناسنامەی شارستانی وڵاتێک پێویستە. دیمۆکراسی سەلمێنەری ئەوەیە کە مرۆڤ لە وڵاتی خۆیدا وەک مرۆڤ بژی. سیستەمە دیکتاتۆرییەکانمان بینین، سیستەمی دیکتاتۆریی یەکێتی سۆڤیەتمان بینی، زۆر سیستەمی دیکتاتۆریمان بینین، ئێ هیچ خێرێکیان نەبوو، سیستە دیکتاتۆرییەکان تەنیا سەرچاوەی شەڕن".

سەبارەت بە کێشەی کوردیش لە تورکیا و لەگەڵ کۆماری تورکیادا یاشار کەمال دەیگوت:

"کێشەی دیمۆکراسی لە تورکیا بە کێشەی کورددا تێدەپەڕێت. سەرلەبەری مێژوو، کورد لە ئانادۆڵ سێیەکی دانیشتووانیان پێکهێناوە. لە دووسەد

سـاڵی بـەر لـە زایینـەوە و تاکـو ئێسـتا تاکـە زمانـی میزۆپۆتامیا زمانـی کـوردی بـووە و زمانێکیشـە زۆر دەوڵەمەنـد. میللەتێکـی وەهـا ناتوێتـەوە".

یاشـار کەمـال لـە تورکیـا دەدرایـە دادگا، لەسـەر بۆچوونەکانـی، لـە سـۆنگەی دژایەتیکردنـی شـەڕ و هەوڵـی وەدیهێنانـی ئاشـتی، دەدرایـە دادگا. هاوکاتیـش هـەر لـە پـای ئـەو نووسـین و بۆچوونانەیـدا لـە دەرەوە خـەڵات دەکـرا. کاتێـک لـە ئەڵمانیـا خەڵاتـی ئاشـتیی کتێبـی ئەڵمانیـای وەرگـرت، رۆماننووسـی نێـودار گوینتـەر گـراس، لـە پەسـنی یاشـار کەمالـدا گوتی:"کتێبەکانـی یاشـار کەمـال مایـەی گێچـەڵ نیـن. ئـەو کـە بـە ئەزمـوون سۆسیالیسـتە، دەزانێـت سـتەم و بێـدادی چاویـان لێناپۆشرێـت، تەنانـەت ئەگـەر لەشـێوەی نـوێ و فریودەریشـدا سـەرلەنوێ قـوت ببنـەوە".

حەسرەت و تاسەی کوردەواری و زمانی کوردی

هەڵوێسـتی یاشـار کەمـال سـەبارەت بـە کێشـەی کـورد لـە سـێ گوتـاری گرنگـی نێـو ئـەم کتێبـەدا بەڕوونـی دیـارە. لێرەدا پێویسـت بـە ئاماژەپێکـردن نـاکات و لەکاتـی خوێندنـەوەی وتارەکانـدا یەکجـار بـە روونـی هەڵوێسـتەکانی دەبینرێـن.

بـەڵام سـەبارەت بـە زمـان شـتێکی یەکجـار سـەرنجڕاکێش لـەلای وی ئەوەبـوو؛ سـەرباری ئـەو دابڕانـە گـەورە و درێـژە لەگـەڵ زمانـی کوردیـدا، کەچی هێشـتا حـەزی، ویسـت و هەوڵـی بـۆ قسـەکردن، یـان هـەر نەبێـت بـۆ گوێگرتـن شـتێکی یەکجـار دیدەنـی بـوو. هـەر بیزانیبـا کـوردی دەزانیـت، ئەگـەر بـۆ چەنـد رسـتەیەک یـان چەنـد وشـەیەکیش بووایـە، زمانەکـەی دەگـۆڕی بـۆ زمانـی کـوردی و دەیویسـت بـە کـوردی قسـە بـکات.

هـەر کەسـێکی کوردیـزان یـان کـوردی ئاخێـڤ یـەک جـار لەگـەڵ یاشـار کەمـال قسـەی کردبـا، بـۆی دەردەکـەوت حـەسرەت و تاسـەی زمانـی کـوردی کاتێـک مـرۆڤ بـزری دەکات، تایبـەت بزرکردنێـک بـە زۆر و بەهـۆکاری چەوسـاندنەوە، چەنـد حەسرەتێکـی ترسـناک و تاسـەیەکی چەندیـش قووڵـە لـەلای.

تێگەیشـتن لـە تورکـی نووسـین و تورکـی ئاخافـتن لـەلای بەشـی زۆر، یـان زۆرینـەی کـوردی باکـوور، بێگومـان هەڵگرانـی هەمـوو ناسـنامەکانی دیکـەی ناتورکیـش، ئاسـان نییـە. مێژوویەکـی درێـژ لـە نکوڵیکـردن، هەروەها سـزادان بە توونددتریـن شـێوە لـە سـۆنگەی قسـەکردن و نووسـین بە کـوردی مەرگەسـاتێکی کەموێنەیـە، بـۆ حاڵیبـوون لـەو دۆخـە، مـرۆڤ دەبێـت لەگەڵیـدا یـان لەنێـو مەرگەسـاتەکەدا ژیابێـت. دۆخەکـە ئەوەنـدە ئاڵـۆز و بەئـازارە، هەنـدێ جـار مـرۆڤ - وەکـو کوردێکیـش - لێیدەشـێوێت و سـەری لێدەرنـاکات، بۆچـی ئـەم چارەنووسـە ئەوەنـدە نالەبـارە؟ بۆچـی سیسـتەمێک بـە هەمـوو توانـای خۆیەوە هەوڵـی سـڕینەوەی زمـان و کولتوورێـک دەدات؟ پرسـیارێکە دەبێـت رۆژێـک لە رۆژان هـزرە رۆشـنکارەکانی کـورد و تـورک پێکـەوە وەڵامـی بدەنـەوە. وەڵامێکی هاوبـەش یەکجـار گرنـگ و بـە واتـا دەبێـت.

رۆماننووسـی دیـاری کـورد محەممـەد ئـوزوون (1953 – 2007) بـۆ کۆتاییهێنـان بـە ژیانـی تاراوگـە، بۆ ئـەوەی بتوانێت بگەڕێتـەوە تورکیـا و باکووری کوردسـتان، لەپـای ئـەوەی ئیـتر لـە تاراوگـە نـەژی و راسـتەوخۆ خوێنەرانـی خـۆی ببینێـت، قسـەیان لەگـەڵ بـکات و هەروەهـا لـە زێـدی خـۆی درێـژە بـە کاری نووسـین بـدات، ناچاربـوو زۆر شـت، زۆر مەرجـی ناجـۆری دەوڵـەت پەسـەند بـکات. بۆیـە ئـەوەی یاشـار کەمـال لەوبارەیـەوە دەیکـرد و داکۆکیکردنەکانـی لـە زمان و کولتـووری کـوردی و داخـوازی پاراسـتنی هەمـوو ئەوانیدیکـە کارێـک بـوو، هەڵوێسـتێک و کردەیـەک لـە بۆتـەی ئـەو هەلومەرجـە دژوارە و لەهەمبـەر ئەو

خواستە بەدەی رەگەزپەرستاندا، کردەیەک بوو یەکجار گەورە و بوێرانە.
هەرکاتێک باس لە یاشار کەمال بکرێت: دەنگدانەوەی ئەو گوتە و پرسیارانەی؛"تو کورمانجی دزانی؟ تو کورمانجێ کودەرێی؟" لە دەروونمدا دەنگ دەدەنەوە.
زمانەکەی یاشار کەمال، واتا زمانی کوردی، قەدەخە کرا، بەڵام ئەو زمانی تورکی پێشخست، بووژاندییەوە و بەو زمانە ئەدەبیاتێکی نایابی ئافراند، ئەدەبیاتێک لەو زمانەوە وەرگێڕە کارامەکان بەرهەمەکانی یاشار کەمالیان بۆ 41 زمان گواستەوە.
دیارە بەڕای من یاشار کەمال بە زمانێکی تایبەت بە خۆی رۆمان و کتێبی نووسیون، رەنگبێت لە هۆش و گۆشیدا شتێک، بۆچوونێک و هزارندنێک هەبێت کە زمانێکی تایبەت بۆ نووسین و دەربڕین، بۆ ئەدەبیاتی خۆی ساز بکات. زمانی یاشار کەمال زمانی تورکیی باو نییە، زمانێک نییە هەموو کەسێک پێی بنووسێت یان قسەی پێبکات. چۆن زمانێک هەیە وەکو زمانی ئینگلیزی، یان ئیسپانی، یاخود ئەڵمانی و هتد، چۆن ئەو زمانانە هەن، هەمان شت زمانێکیش هەیە، زمانی یاشار کەماڵە، من وای بۆ دەچم.

دوو ژن.. دوو هاوژین و دوو هاوڕێی هەرە گرنگ لە ژیانیدا..

تیلدا کەمال و ئایشە بابان دوو ژن، دوو هاوژین و دوو هاوڕێی گرنگ، دوو پشت و پەنای ژیانی یاشار کەمال بوون.
یاشار کەمال سەبارەت بە تیلدای هاوسەری دەڵێت:
تیلدا 17 رۆمانی منی کردنە ئینگلیزی و فەرەنسی. بەر لە ناسینی من

رۆمانـی دەنووسـی، بـەڵام پـاش ناسـینی مـن دەسـتبەرداری نووسـین بـوو، هەمـوو ژیانـی دا بـە مـن. ئێمـە ژن و مێـرد نەبوویـن، دوو هـاوڕێ بوویـن. هەمـوو کۆتایـی هەفتەیـەک پێکـەوە ئیسـتانبوڵ دەگەڕایـن، بـە پـێ دەگەڕاین.
تیلـدا لـە بنەماڵەیەکـی خانەدانـە، باوکـی بەڕێوەبـەری بانـک و خاڵـی سـەرنوژداری سـەرای عوسـمانلی بووگـە.
تیلـدا کەسـێکی گرنـگ بـووە لـە ژیـان و لـە بڵاوبوونـەوەی ئەدەبیاتـی یاشـار کەمالـدا. ئـەو خاتوونـە زۆرتـر لـە هاوژینێـک بـووە بـۆی. ئـەو یەکـەم وەرگێـڕی رۆمانەکانـی یاشـار کەمـال بـووە بـۆ زمانـە زینـدووەکان، بەتایبەتـی بـۆ زمانـی ئینگلیـزی.
تیلـدا لـە نەخۆشـخانە لـە سـەرەمەرگدا دەبێـت، کاتێـک یاشـار کەمـال دەگاتـە سـەری گیانی لەدەسـتداوە.
لـەو هەژانـەدا، لـە دەمـی ماڵئاوایـی یەکجاریـی ئـەو هاوژیـن و هـاوکارە گرنگـەدا، لەجیاتـی دۆشـدامان، لەجیاتـی تاسـان و واقوڕمـان، یاشـار کەمـال بەهێمنـی ئـەم چەنـد پەیڤـەی پێشـکەش دەکات:
" تیلـدای مـن؛ خۆشەویسـتم. سوپاسـی تـۆ دەکـەم بـۆ ئـەم ژیانـە جوانـەی پێکـەوە ژیایـن. سوپاسـی تـۆ دەکـەم خۆشەویسـتەکەم. مەترسـە، هیـچ مەترسـە و خەمیـش مەخـۆ، ئێمـە ژیانێکـی بـە شـکۆ ژیایـن. توانیـمان مرۆڤـی بـاش بیـن".
گۆڤانـی ئـەم گێڕانـەوە هەژێنـەرە زولفـو لیڤانەلی-یـە، کـە وەکـو خـۆی دەڵێـت؛ لەوکاتـەدا وشـەکانی یاشـار کەمـال یەکجـار کاریگـەر بـوون.
پـاش مردنـی تیلـدا بـە چەنـد سـاڵێک، لەگـەڵ ئایشـە بابـان یەکدەگـرن و ژیانێکـی نوێـی هاوژینـی دەسـتپێدەکات. ئایشـە بابـان هاوسـەرێکی گرنـگ و ژنێکـی رۆشـنبیر، تاکـو دواکۆچـی یاشـار کەمـال وەکـو هاوژیـن و هاوکارێکـی

گرنـگ لەپـاڵ یاشـار کەمالـدا بـوو. ژنێـک ڕۆڵـی لـە ژیانـی ویـدا یەکجـار گەورەیـە. ئایشـە بابـان لـە زانکـۆی ئەمەریکایـی لـە بەیـرووت، لـە زانسـتگەی هارڤـارد و هەروەهـا لـە زانسـتگەی بۆغازئیچـی لـە ئیسـتانبوڵ خوێندوویەتـی، جگـە لـە زمانـی تورکـی، زمانەکانـی ئینگلیـزی، فەرەنسـی و ئیتالـی دەزانێـت.

سەبارەت بە نووسەربوون

یاشـار کەمـال زۆر شـتی گرنگـی سـەبارەت بـە نووسـەربوون، بەتایبەتـی نووسـەربوونی خـۆی گوتـووە. لەنێـو گەلێـک بۆچوونـی ویـدا سـەبارەت بـەو بابەتـە، ئـەم کورتـە سـەرنجەیم هەڵبـژاردووە و لێـرەدا دایدەنێـم. دیـارە لـە هەڤپەیڤینێکـدا گوێـم لـەم بۆچوونـەی بـوو، پاشـان جارێکـی دیکـە و جارێکـی دیکـە گوهداریـم کـردەوە، نووسـیمەوە و بـە پێویسـتم زانـی لێـرەدا وەکـو خـۆی دایبنێمـەوە:

"بمزانیبـا نووسـەربوون ئەوەنـدە ئـازارم دەدات، ئەوەنـدە هەنـاوم دەهەژێنێـت و ئـازاری پێدەچێـژم، هـەر بـە شـۆفێری تەرەکتـۆر دەمامـەوە. نووسـەرێتی دەسـتبەرداری مـرۆڤ نابێـت، مـرۆڤ ناچـار دەکات و لەگـەڵ خـۆی دەیبـات. ئـەو ناچاربوونـەم بزانیبـا، لەسـەر کاری تەرەکتۆرییەکـەم بـەردەوام دەبـووم. لـە چوکورئۆڤـا دەمامـەوە. شـەوانی ئـەوێ ئەسـتێرەباران بـوو، نیوەشـەو دەسـتمان لـەکار بـەردەدا و خواردنمـان دەخـوارد، پـاش خـواردن دەسـتمان دەکـردەوە بـە کار، لەگـەڵ کازیـوەدا ڕەنگێکـی ئەفسـووناوی لـە چیـای ئامانۆسـەوە سـەری دەردەهێنـا، چ بەختەوەرییـەک بـوو، مـرۆڤ لـە خۆشـیدا دەیویسـت بفڕێـت. لـەوێ و لـەو جـۆرە ژیانـەدا مـرۆڤ تـام و چێـژ لـە ژیانـی خـۆی وەردەگرێـت. لـەوێ چەنـد سـاڵێک زۆر خۆشـحاڵانە ژیـام. بـەڵام پـاش

حەمـەدۆک ئیـتر لەگـەڵ نووسـینی ڕۆمانـدا ڕاهاتـم و ژیانـم تـەواو گـۆڕا".
گومـان لـەوەدا نییـە هەڵوێسـت و ئەرکـی نووسـەربوون زۆر ئازاریان بە یاشـار کەمـال گەیانـدووە. پرسـیارە قووڵەکانـی ئـەو، خەمەکانـی بـۆ پێکەوەژیـان، دژایەتـی وی بـۆ شـەڕ و سـڕینەوەی یەکـتری، هاندانـی بـۆ ئاشـتیخوازی و بـوون بـە مرۆڤـی بـاش، تێزەکانـی وی، بۆچوونەکانی، پرسـیار و پێشـبینییەکانی یاشـار کەمـال ئەمـڕۆ روونـتر دەبینرێـن، ئەمـڕۆ بـۆ ئەوانـەی یاشـار کەمـال و هەڵوێسـتەکانی دەناسـن، روونـتر دەردەکەوێـت ترسـەکانی ئـەو چەنـد لـە جێـی خۆیـدا بـوون. ئێسـتا لـە ئاسـۆی ناوچەکـەدا تێزەکانـی وی پووختەتـر دێنـەوە بـەر هۆشـوگۆش. ناوچەکـە لـە گوڵسـتانێکی ڕەنگپەڕیـو دەچێـت، گوڵسـتانێک زۆر رووبـەری بووەتـە سـوتماکی تـەواو. جەخـار زۆرینـەی ناوچەکـە و دەروونـی دانیشـتووانی بوونـە سـوتماک، جەخـار شـەڕ و پەڤچـوون زەبـری گـەورەی دەروونییـان لێـدا.

یەکەم دیدار..

رۆژانی 25 و 26 مانگی 12ی سـاڵی 1993 لە هۆتێلی هیلتۆنی شـاری ئیسـتانبوڵ کۆنفرانسـێکی دوو رۆژە هەبـوو بـە نـاوی (دێمۆکراسـی کورولوتایـی - دیـداری دیمۆکراسـی). یاشـار کەمـال وەکـو قسـەکەر بەشـدار و هـاوکات یەکێکبـوو لـە رێکخەرانـی دیدارەکـە. لەگـەڵ بەکـر شـوانی هاوڕێـی رۆژنامەڤـان و وەرگێڕمـدا، ئـەو دەم شـەش مانگێـک دەبـوو ئێمـە لـە ئیسـتانبوڵ دەژیایـن. یەکـەم رۆژی ئـەو دیـدارە بـۆ یەکەمجـار یاشار کەمالمـان بینـی و قسـەمان لەگـەڵ کـرد.
هەنـدێ لـەو کوردانـەی لەوێبـوون ویسـتیان لـە وەرگێڕانـدا هاوکاریـمان بکـەن، بـەڵام یاشـار کەمـال کاتێـک زانـی ئێمـە کـوردی باکـوور نیـن، خـۆی بـە

کورمانجی پرسیاری لێمان کرد، گەلۆ ئایا ئێمە کورمانجی قسە دەکەین یان نا، بەوشێوەیە کەوتینە قسە و، باسی کتێبەکانی خۆی کرد، ئەوانەی کراونەتە کورمانجی ناوین.

نایابترین و هاوکات ئەوەی هەندێک جار ئاوەز پەسەندی نەدەکرد، سادەیی، خاکەرایی و ئەو میهرەبانییە سرووشتییەی بوو بەرانبەر بەو مرۆڤەی بەرانبەریەتی و قسەی لەگەڵ دەکات. سادەیی، لەدڵەوە ئاخافتن، بەهەند وەرگرتنی ئەویدیکە، گوێگرتن و بەردەوام پێکەنینێکی ئامادە، لەگەڵ ئەمانەیشدا لە یەکگرتن و ماڵئاواییدا باوەشێکی هەبوو تایبەت بە خۆی، بەشێوەیەکی تایبەت بەخۆی مرۆڤی دەگرتە باوەش، باوەشێک پڕبوو لە خۆشەویستی و میهرەبانی.

ئەو ڕۆژە یاشار کەمال لەسەر داخوازیی خۆی و بۆ باسوخواسی باشوور، گوتی فلان ڕۆژ وەرنە بەشەشاری سوڵتان ئەحمەد، لەوێ هۆتێلێک هەیە بەناوی (یەشیل ئەڤ)، هەر خۆیشی گوتی بە کوردی دەبێتە (مالا کەسک)، بێن و لەوێ دەمەوێت بەدرێژی قسە بکەین. ئێمە ڕۆیشتین، لەکاتی دیاریکراودا ئامادەبووین، بەداخەوە ئەو بۆی نەکرا ئامادەبێت.

دیارە پەیوەندیمان لەگەڵ یاشار کەمال ئیتر دروستببوو، سەرباری ئەوەی ئێمە لەوێ نەماین و لە ئەڵمانیا گیرساینەوە، بەڵام پەیوەندیمان هەر هەبوو. کۆتایی ساڵی 2009 بەکر شوانی و من لەگەڵ شێرکۆ بێکەس و یاشار کایا پێکەوە پرۆژەی گەشتێکی یاشار کەمالمان داڕشت بۆ باشووری کوردستان. یاشار کەمال و ئایشە بابانی هاوژینی یەکجار بیرۆکەکەیان بەدڵ بوو، کاری زۆرمان بۆ ئەو گەشتە کرد، لە ڕێگەی شێرکۆ بێکەسەوە سەرۆککۆماری ئەودەمی عێراق، مام جەلال تاڵەبانی [1] بە فەرمی یاشار

1 - بۆ بینینی بانگهێشتنامەی سەرۆککۆماری ئەودەمی عێراق مام جەلال تاڵەبانی تەماشای بەشی ئەلبوومی وێنەکان بکە.

کەمالی بانگهێشت کرد بۆ کوردستان. بەڵام بەداخەوە کەوتنی یاشار کەمال، پاشان نەخۆشکەوتنی و ڕێگەنەدانی بە گەشتکردن لەلایەن دکتۆرەکانییەوە پێکەوە هۆکاری سەرنەگرتنی ئەو گەشتە بوون، گەشتێک چاوەڕوانمان دەکرد ببێتە ڕووداوێکی دیرۆکی.
لە سەردانی ڕۆژی 11ی مانگی هەشتی ساڵی 2011 دا، یاشار کەمال و ئایشە بابان لەلایەک و بەکر شوانی و من لەلایەک، لە ماڵی خۆیان لە شاری ئیستانبوڵ پلانی تەواوی گەشتەکەمان داڕشت. گەشتێک خۆی دەیگوت دوا گەشتی ژیانی دەبێت و لەو گەشتەدا کوردستان دەبینێت. یەکجار حەزی دەکرد و مەبەستی بوو ئەو گەشتە سەربگرێت، بەڵام بەداخەوە ..... ئەفسوس ئەو سەردانە سەرینەگرت.

* * *

یەشار کەمال ئەو داهێنەرە بوو ڕۆمانی زۆر، کتێبی زۆر، هەزاران ڕستەی ڕەنگین و دەربڕینی کاریگەری لە یەک تەمەندا نووسی، تەمەنێکی پێشکەشکرد بە گۆرانی بۆ شادی و شکۆی مرۆڤ، بۆ پاراستنی ژینگە و خوەزا، هەروەها بۆ هەوڵی دەستەبەرکردنی وەکهەڤی و پێکەوەهەڵکردن.
یاشار کەمال لە ئەدەبیات و داهێناندا ڕووبەرێکی جێگیر، بەڵام چڕ و هاوکات فراوانی ئافراندووە. تەماشاکردنی گشتگیر، هاوکات وردبینانە و گواستنەوەی ئەو هەموو وردەکاریانە، وردەکارییەک کەرەستەکانی چنینی شتی هەرە نازک بن، ئاسان نییە.
یاشار کەمال ئەدەبیاتێکی بەرهەمهێناوە دەشێت بەشێکی تەمەنی

هەر کەسێکمان بەشێوەیەکی چڕ بەخۆیەوە، بە ئاست و بە کەشە جوداکانییەوە سەرقاڵ بکات، بەڵام سەرقاڵبوونێک هەرگیز خاڵی نەبێت لە چێژ وەرگرتن و لەسەرسامبوونی بەردەوام.
نووسین، سازکردنی فیلم، ناساندنی ئەدەبیات و هزری یاشار کەمال کارێکە لە جۆری هەڵزنان بە چیادا بۆ گوڵچنین. یاشار کەمال و ئەدەبیاتەکەی کێون، کێوێکی سەرکەش، چیایەکی پڕ لە ڕوانگە و شوێنگەی جیاواز.
لە گەڕان و لە بواری گوڵچنین بەو چیایەدا تەنیا ئەم چەپکەمان بۆ دەسکەنە کراوە.
بەو هیوایەی چەپکێک بێت دڵگیر و شیاو...

* * *

تێبینییەک..

هەموو ئەو هەڤپەیڤینانە تۆماری گرنگ و دیرۆکین سەبارەت بە یاشار کەمال، ژیان، ئەدەبیات، هاوڕێیەتی، بۆچوونەکانی و ..هتد. دیارە کاری کردە نییە، هەموو ئەوانە لە فیلمێکدا جێگەیان بکرێتەوە. بۆیە هەر هەموو ئەو هەڤپەیڤینانە و هەروەها ئەو نووسینانەی دیکەش بەسەریەکەوە بوونە کەرەستەی کۆکردنەوە و ئامادەکردن لە دووتوێی ئەم کتێبەدا. بەوهیوایەی شایستەی ئەدەبیات و کەسایەتی ناوێکی گرنگی وەکو یاشار کەمال بێت.
بێگومان سوپاسی هەموو بەشداران دەکەم کە بەوپەڕی خۆشحاڵییەوە

ئامادەیــی خۆیــان بــۆ قســەکردن ســەبارەت بــە یاشــار کەمــال دەربــڕی. خۆشـحاڵبوونێک لـە خۆشەویسـتی بـۆ نووسـەر و داهێنەرێکـی وەکـو یاشـار کەمالـەوە سـەرچاوە دەگرێـت. سوپاسـی زۆر بـۆ هـەر هەموویـان.

گوتاری یاشار کەمال، لە رۆژی 19-10-1997، لەکەنیسەی پاول لە شاری فرانکفۆرتی ئەڵمانیا

لە ئاهەنگی پێشکەشکردنی خەڵاتی ئاشتیی کتێبی[2] ئەڵمانیادا.

" من هەمیشە ویستوومە ببمە سترانبێژی رووناکی. هەمیشە ویستوومە خوێنەرانی رۆمانەکانم پڕبن لە خۆشەویستی".

" حەفتا ساڵە خوێندن و نووسینیان لە کورد قەدەخە کردووە، کورد ناچاربوون پەرە بە ئەدەبیاتی زارەکی بدەن، لەو بوارەدا داستان، ستران، شیوەننامە و چیرۆکی گەورەیان داهێناوە. ئەدەبیاتێکی زۆر دەوڵەمەندی گەلێرییان ئافراندووە".

2 - لە ئاهەنگەکەدا نووسەری ناسراو گونتەر گراس، سەرۆکی ئەودەمی کۆماری فیدرالی ئەڵمانیا ریشارد فۆن ڤایتززێکەر (1920-2015) و ژمارەیەکی زۆر کەسایەتی ئەدەبی، هونەری، سیاسی و هتد ئامادەبوون.

" تورکیا دەوڵەتێکی دیموکراتە یان لەلایەن سیستەمێکی دیکتاتۆرەوە بەڕێوەدەبرێت؟ کاربەدەستانیشی سەر لەم کارە دەرناکەن".

" خوێنەری چیرۆکەکانی من، دەبێت هیچ کاتێک شەڕیان نەوێ، دەبێت بێز لە شەڕ بکەنەوە، خوێنەرانم دەبێت بەردەوام لە لایەنگرانی ئاشتی و پێکەوەژیان بن، ئەوانەی نووسینەکانی من دەخوێننەوە دەبێت چەوساندنەوە و بێڕێزی بە مرۆڤ لە لایەن مرۆڤەوە پەسەند نەکەن. هەژاری رووی رەشی مرۆڤایەتییە. نابێت لە هیچ سیستەمێکدا مرۆڤ بە هەژاری بمێنێتەوە".

سوپاستان دەکەم ئەم خەڵاتە بەنرخەتان پێشکەشی من کرد..

من مرۆڤێکی ئەدەبیاتڤانم، لەو دەمەوە دەستم بە کاری ئەدەبی کردووە، هەرچیم لەدەست هاتبێت بۆ مرۆڤ کردوومە. گوتم لەو دەمەوە دەستم بە کاری ئەدەبی کردووە، نەمگوت لەو دەمەوە دەستم بە نووسین کردووە، چونکە من بەشێوەی نووسین دەستم بە کاری ئەدەبی نەکرد، تاوەکو تەمەنی 17 - 18 ساڵیم داستانبێژ و دەنگبێژ بووم. ئەو رۆژگارەی لە چوکورئۆڤا [3] شاگردی دەنگبێژ و حیکایەتخوانە گەورە و گەڕۆکەکان بووم، فێربووم بە چیاکانی تۆرۆسدا بگەڕێم و داستان، سەرپێهاتی و چیرۆکە گەورەکانی خەڵک، هاوکات شیعری شین و لاواندنەوەی شاعیرانی

3 - چوکورئۆڤا: (چوکور: چاڵ. ئۆڤا: تەختایی، دەشت، پێدەشت)، پێدەشتەچاڵ. لە تورکیای ئیمڕۆدا ناوچەیەکی نەوی نێوان چیاکانی تۆرۆس و کەنداوی ئەسکەندەروونە. ڕووبارەکانی سەیهان، جەیهان و تارسوس بەنێو خاکی ناوچەکەدا دەکشێن. فراوانترین رووبەری کێڵگەی لۆکە لە هەموو تورکیادا دەکەوێتە ئەو خاکە بە پیتەی چوکورئۆڤاوە.

گەلێـری کۆبکەمـەوە. دەنگبێژیـم لـە بـواری فۆلکلـۆردا رێگـەی گێڕانـەوەی داسـتانی بـۆ مـن خـۆش دەکـرد.

لاواندنــەوە جۆرێکــە لــە بەیــت یــان ئــەو هەڵبەســتەی ژنــان لــە پرســە یــان شــین و لەســەر مــردووان دەیڵێــن یاخــود دەیخوێنــن. وەکــو شــینگێڕی پیشــەیی -پرۆفیشــنال-، زۆرینــەی ژنــان لەســەر مردووەکانیــان دەلاوێنــەوە. ئــەو لۆرینانــە (4) لــە زمانێکــەوە بــۆ زمانێکــی دیکــە لــە هاتووچــۆدا بــوون. بەتایبەتــی گوێگرتــن لــە لاواندنــەوەی ژنــان ســەخت بــوو.

دەنگبێـژی و حیکایەتخوانـی لـە گونـدەکان کاری منـی ئاسـان دەکـرد. ژنـان لـە دڵـەوە و خۆبەخشـانە لاواندنەوەکانـی خۆیـان بەشـێوەی نووسـین بـۆم ئامـادە دەکـرد. لـە تەمەنـی 21 سـاڵیمدا دەسـتم بـە نووسـین کـرد و یەکـەم چیرۆکـی خۆمـم نووسـی. دەقەکانـی لاواندنـەوە لـە سـاڵی 1943دا وەکـو کتێبێکـی بچـووک بڵاوکرایـەوە. پـاش چەندیـن سـاڵ، لەسـاڵی 1952دا یەکـەم چیرۆکـم بڵاوکرایـەوە. ئـەو رۆمانـەی لـە سـاڵی 1947دا دەسـتم بـە نووسـینی کردبـوو، لەسـاڵی 1953دا توانیـم تـەواوی بکـەم. هێـز و کاریگەریی هونەرمەند وشـەیە، لـە رۆژانـی دەنگبێژیمـدا لەمـە حاڵـی بـووم. کاتێـک لـە گونـدەکان تووشـی گوێگـری بـاش و بـە پـەرۆش دەبـووم، دەمبینـی چـۆن وشـەکانم بـاڵ دەگـرن و دەفـڕن. ئەمـەم دەبینـی و بـە ئەڤینێکـی زۆرتـرەوە داسـتانم دەگێڕایـەوە. ئـەو گوێگرانـەی بـە دڵ گوێیـان لـە داسـتانەکان دەگـرت، زۆرتـر هێـزی ئافراندنیـان پێدەخشـیم. دەنگبێژێکـی بەتوانـا و وەسـتا داسـتان لەبـەر ناگێڕێتـەوە، بەڵکـو بەگوێـرەی کەشـوهەوای گوێگـران و بەشـداران داهێنانـی خـۆی دەخاتـە سـەر. بـۆ ئـەو مەبەسـتە چـل سـاڵ مانـەوەی زێـڕ وەکـو زیخـی بـن ئـاو لـە هاتوچوونیـدا لـە دەنگبێژێکـەوە بـۆ یەکێکـی دیکـە، خاوێـن دەبێتـەوە، نـوێ

4 - لۆرین: بە واتای لاواندنەوە و هەروەها بە واتای لایلایەش دێت.

دەبێتــەوە و سەرراســت دەبێتــەوە. بــواری نووســین لــە ئەدەبیاتــدا تــەواو جیــاوازە، جگــە لــە قەڵــەم و کاخــەز شــتێکی دیکــە لەبەرانبــەرت نییــە. نــە دەنگێــک هەیــە، نــە مرۆڤێــک لــە هەمبەرتــە و نــە جوڵــەی جەســتە هــەس. هیــچ شــتێک نییــە. ئەدەبیاتــی دەڤکــی[5] کــەی ســەریهەڵداوە ئێمــە نایزانیــن، بــەڵام ئەدەبیاتــی نڤیســکی[6] دیرۆکــی خــۆی هەیــە. تاکــو ئــەم ســەدەیەی ئێمەیــش دەتوانیــن دەربــارەی ئەدەبیاتــی نڤیســکی بڵێیــن، کــە ئەدەبیاتــی دەڤکــی ســەرچاوەی ئەدەبیاتــی نڤیســکی بــووە. بــۆ وڵاتانــی وەکــو ئێمــە لــەم رۆژگارەیشــدا بــە جۆرێــک لــە جــۆرەکان وەهایــە و لــە زۆر کاتــدا رووبــەڕووی ئەدەبیاتــی دەڤکــی دەبینــەوە. گەلگامشــێک، ئەلیادەیــەک، ئۆدیســایەک، مانــاس یــان دەدە کۆرکــوت یاخــود شــانامەیەک، کــێ چ دەڵێــت بــا بیڵێــت، هەمیشــە ئەدەبیاتــی زارەکــی بانــدۆری لــە ئەدەبیاتــی نووســین کــردووە و بــووە بــە ســەرچاوە بــۆی. مــرۆڤ بــەردەوام ئەفســانە و دنیــای دەرەوەی ئافرانــدووە.

مــرۆڤ دنیــای دەرەوەی خوڵقانــدووە، بەوشــێوەیە درێــژەی بە ژیانــی خۆیداوە و خــۆی پــێ ســپاردووە. مرۆڤــەکان لــە دەمــە هــەرە ســەختەکاندا، ئەفســانە و دنیــای دەرەوەیــان داهێنــاوە، خۆیــان بــەو شــتانە ســپاردووە و بەوشــێوەیەیش ژیانــی خۆیــان ســاناتر کــردووە. مــرۆڤ کاتێــک لــە تاریکییەکەوە دێــت و بەرەو تاریکــی دەچێــت، هەســتی بــە مــردن کــردووە و پــەی پــێ بــردووە، هەروەهــا بــۆی بەرجەســتە بــووە، مرۆڤــەکان دەمێــک حەزیــان لــە ژیــان کــردووە، ئەفســانە و دنیایەکــی دیکەیــان لــەدەرەوە دروســتکردووە تاکــو لــەوێ ژیــان بەردەوامبێــت، بەوجۆرەیــش کارەکەیــان بــۆ خۆیــان ئاســانتر کــردووە. وشــە

---

5 - ئەدەبیاتی زارەکی.

6 - ئەدەبیاتی نووسراو.

مرۆڤـە، هەروەهـا خۆیـان سـپاردووە بـە وشـە هـەرە بەهێـز و کاریگـەرەکان. مـن کـە حیکایەتبێـژ و هەروەهـا نووسـەریش بـووم، هێـزی وشـە، گەورەیـی وشــە هەمیشــە لــە دڵمــدا بــووە. زانیــاری و زانابوونیــش پێشــدەکەوێت و گەشــە دەکات، ئەمــەم لــە رەگەکانــی دڵــی خۆمــەوە بیســتووە. رەخنەگــر و فەیلەســوفی فەرەنســایی رۆژێ گارودی[7] هاوڕێمــە، بــەردەوام بــە منــی دەگـوت؛ "تـۆ زۆر گرنگـی بـە وشـە دەدەیـت. وەکـو ئـەوەی بۆچوونـی تـۆ وابێـت وشـە دونیـا بەڕێوەدەبـات"، منیـش دەمگـوت؛ "بەڵـێ وشـە دونیـا بەڕێـوە دەبـات. ئەگـەر بەگشـتی دنیـا لەلایـەن وشەیشـەوە بەڕێـوە نەبرێـت، سـەرباری ئەوەیـش وشـە لـە پێشـەوەی ئـەو شـتانەوە دێـت کـە دونیایـان ئافرانـدووە و بەڕێـوەی دەبـەن". وەهـام دەگـوت.

ئەمــە هەمیشــە وێــردی ســەر زمانــم بــووە، لــە لاوێتیمــەوە بــەردەوام دووبـارەم کردووەتـەوە: خوێنـەری رۆمانەکانـی مـن، خوێنـەری چیرۆکەکانـی مـن، دەبێـت هیـچ کاتێـک شـەڕیان نـەوێ، دەبێـت بێـز لـە شـەڕ بکەنـەوە، خوێنەرانــم دەبێــت بــەردەوام لــە لایەنگرانــی ئاشــتی و پێکەوەژیــان بــن، ئەوانـەی نووسـینەکانی مـن دەخوێننـەوە دەبێـت چەوسـاندنەوە و بێڕێـزی بــە مــرۆڤ لەلایــەن مرۆڤــەوە پەســەند نەکــەن. هــەژاری رووی رەشــی مرۆڤایەتییـە. نابێـت لـە هیـچ سیسـتەمێکدا مـرۆڤ بـە هـەژاری بمێنێتـەوە. بـا مـرۆڤ خـۆی لـە شـەرمی هـەژاری داماڵێـت و لـە دڵـدا فـڕێ بدرێتـە دەرێ. بـا نەفـرەت لـەو کەسـانە بکـەن کـە مـرۆڤ گیـرۆدە دەکـەن و دەیکەنـە کۆیلـە. چونکـە مـرۆڤ نابێتـە کۆیلـە. مـرۆڤ نابێـت ئـەو وشـە نەفرەتییـە بخاتـە سـەر زار. واتـە پێویسـتە خوێنەرانـی کتێبەکانـم هیـچ کاتێـک لایەنگـری ئـەو رەفتارانـە نەبـن و بـە تەنیشـت کاری باشـەوە بـن.

7 - Roger Garaudy (19132012-).

لـە رۆژگاری ئەمڕۆمانـدا، خۆشـبەختانە، ئەگـەر هێـدی هێدیـش بێـت، سـەرچاوەی باشـە و خراپـە ئاشـکرا دەبێـت. دەمەوێـت ئەمـە بڵێـم کـە: مـن نووسـەرێکی چـالاک و لایەنگـرم. راسـتییەکەی چالاکیـی خـۆم و وشـەم. لـە لاوێتیمـەوە بـەردەوام گوتوومـە دونیـا باخچەیەکـی هـەزار گوڵـی کولتوورییـە. بەڵـێ وەهایـە و دنیـا باخچەیەکـی هــەزار گوڵـی کولتوورییــە. بەدرێژایـی دیـرۆک کولتــوورەکان یەکتریـان تێرکـردووە، کاریـان لـە یەکـتر کـردووە، لـە یەکتریــان وەرگرتــووە. شارسـتانی و کولتــوورەکان تاکــو رۆژگاری ئەمرۆمــان هیـچ زیانێکیـان بـە یەکـتر نەگەیانـدووە، یەکتریـان لەنێونەبـردووە. ئەگـەر کولتوورێکـمان لـەو دنیایـە هەڵکەنـد و لەنێوبـرد، ئـەوا دەبینـە بکـوژی رەنگێـک، بۆنێـک و بکـوژی دەوڵەمەندییەکـی دنیاکەمـان.

ئەگـەر نموونـە لـە نیشـتمانەکەی خـۆم بهێنمـەوە، لـە ئانـادۆڵ، یـان لـە سـەرزەوینی دەریـای سـپی، سـەرزەوینێک ئامێـزی دەروو بـووە بـۆ هـەزاران کولتـوور، بـە هـۆکاری ئـەوەی ئانـادۆڵ و دەریازەکانـی دەریـای سـپی شـوێنی هـەزار شارسـتانی و کولتـووری رەنگیـن بـوون، بوونـە سـەرچاوەی کولتـووری دونیـا. ئەمـە راسـتییەکی رەهایـە. ئەگـەر بێینـە سـەر باسـی دۆخـی ئەمـڕۆی نیشـمانەکەم، دەوڵەتـی عوسـمانی دەوڵەتێکـی زۆر دەوڵەمەنـد بـوو لـە بـاری زمـان، کولتـوور و ئایینـەوە. سـەرزەوینی ئانادۆڵیـش کـە زۆر دەوڵەمەنـدە لـە بـواری زمـان، کولتـوور و ئاییـندا، بەشـێکبووە لـە دەوڵەتـی عوسـمانی. چونکـە ئانـادۆڵ هـاوکات سـەرزەوینی دەریـای سـپی، میزۆپۆتامیـا، کەڤکاس و سـەرزەوینی دەریـای رەشـیش دەگرێتـەوە.

بەدرێژایـی دیرۆکیـش کولتوورەکانـی ئانـادۆڵ لـە یەکتریـان وەرگرتـووە و یەکتریـان تێرکـردووە. تەنیـا تەماشـایەکی دەریازەکانـی ئەگـە بکەیـن، لـە رۆژگاری بـەر لـە زاینـەوە، لـەو بەشـەی ئانادۆڵـدا تێدەگەیـن و دەبینیـن

چەنـد دەوڵەمەنـدە لـەڕووی کولتـوور و زمانـەوە. ئـەو کولتوورانـەی فەیلەسـوفی میللەتـان، هۆمێرۆسـی وا لێکـردووە سـەدان بەرهـەم بئافرێنـێ و ببێتـە سـەرچاوەی کولتـووری مرۆڤایەتـی. لـە ئانـادۆڵ لـە دروسـتبوونی کۆمـار بـەدواوە و تاکـو ئێسـتا زۆر لـە کولتـوورەکان بەرانبـەر بـە هەمـوو قەدەخـەکاری و رووبـەڕوو لەگـەڵ هەمـوو هەوڵەکانـی لەنێوبردنـدا، رۆژگاری نەمرەونـەژی بەڕێدەکـەن.

کۆمـار[8] هەمـوو ئـەم کولتـوور و زمانانـەی قەدەخەکـرد، قەدەخەکردنێـک تاکـو ئێسـتا هۆکارەکـەی نەزانـراوە. ویسـت و خۆشەویسـتی بـۆ دورسـتکردنی دەوڵەتێکـی یەکگرتـوو وەکـو هـۆکار پێشـاندەدەن. کەچـی لـە ئانادۆڵـی فـرە کولتـووردا نەکـرا دەوڵەتێکـی یەکگرتـوو دروسـت بکرێـت، دروسـتیش نەکـرا. ئانـادۆڵ بـەو هەمـوو کولتـوورەی خۆیـەوە دەبـوو هەتـا هەتایـە بەو چەشـنە، بـەو کولتوورانـەوە بمێنێتـەوە، خۆشەویسـتیی دەوڵەتـی یەکگرتـوو و یەکـڕوو، واتـە کولتـووری تـورک و زمانـی تورکـی، زمانـی سەردەسـتی هێنایـە ئـاراوە. بـۆ نموونـە، ژمـارەی کـورد کـە هەمیشـە سـێیەکی ئانـادۆڵ بـووە، زمانـی کـوردی و کولتـووری کـوردی، ئەگـەر ئازادانـە بمانایەتـەوە، زمـان و کولتـووری تورکیـان دەوڵەمەنـد دەکـرد. کولتـووری تورکیـش کولتووری کـوردی دەوڵەمەنـد دەکرد. چەرکـەز، لاز و زمانەکانـی دیکـەی قەفـکاس، عـەرەب، سریانـی، ئاشـووری، یەکـتر دەوڵەمەنـد دەکـەن، هـاوکات تورکیـا و زمانـی تورکیـش. کولتـووری کەڤنـاری ئانـادۆڵ کـە سـەرچاوەی کولتـووری مرۆڤایەتییـە، ئەگـەر ئەمڕۆیـش وەکـو رۆژگاری کـۆن نەتوانێـت ئـەو رۆڵـەی پێشـووی هەبێـت، سـەرباری ئەوە دەتوانێـت یارمەتیـدەر بێـت بـۆ دەسـتەبەرکردنی سـەرچاوەیەکی گرنـگ.

حەفتـا سـاڵە[9] خوێنـدن و نووسـینیان لـە کـورد قەدەخـە کـردووە، کـورد

8 - مەبەست لە کۆماری تورکیایە.

9 - وتارەکە ساڵی 1997 پێشکەش کراوە.

ناچاربوون پەرە بە ئەدەبیاتی زارەکی بدەن، لەو بوارەدا داستان، ستران، شیوەننامە و چیرۆکی گەورەیان داهێناوە. ئەدەبیاتێکی زۆر دەوڵەمەندی گەلێرییان ئافرندووە. هێزی وشەیان لە ئەدەبیاتی زارەکیدا تاقیکردووەتەوە. گەشەیان بە هونەرێکی گەورە داوە. ئەمڕۆ زۆر رۆشنبیری کورد هەست بەو کارە ناکەن. جگە لەوەیش بەشێوەیەکی پتەو یان هەڵسەنگاندنی بنچینەیی دەستیان بە هەڵسەنگاندنی ئەو هونەرە نەکردووە.

ئەمڕۆ لە زانکۆکانی تورکیادا ئینستتیوتێک نییە بۆ زمان، فۆلکلۆر و ئەدەبیاتی کوردی. ئەوەی بەردەوام دەبینرێت؛ لە ئانادۆڵ بنیاتنانی دەوڵەتێکی یەکگرتووی یەکڕەنگ کارێکی سەختە. ئەمە ئەگەر بنیاتیش بنرێت، بە زیانی دەوڵەمەندێتی تورکیا دەشکێتەوە. ئانادۆڵ نیشتمانێکی جێهڕەنگ و مۆزائیک ئاسایە. گەورەیی و دەوڵەمەندیی ئانادۆڵ لە دەوڵەمەندیی زمان و کولتوورەکانییەوە سەرچاوە دەگرێت. حەفتا ساڵە دەوڵەتی تورک بە ناوی بنیاتنانی دەوڵەتی یەکگرتووەوە کار دەکات و دەبینین وڵاتەکە کەوتووەتە چ رەوشێکەوە، هەروەها سیستەمی بەڕێوەبردنی دەوڵەتەکە ملی بەرەو پەرجوویەکی نادیار ناوە.

تورکیا دەوڵەتێکی دیمۆکراتە یان لەلایەن سیستەمێکی دیکتاتۆرەوە بەڕێوەدەبرێت؟ کاربەدەستانیشی سەر لەم کارە دەرناکەن. چ روودەدات لە سیستەمێکدا کە هەمووی تێکەڵ و تەڤلیهەڤ بووە، لە هەمان دۆخدا کوردیش لە شوێنگەی بەرگریدان لە زمان و لە کولتوورەکەیان.

بەڕێوەبەرێتی دەوڵەت دەڵێت:
نەخێر ئێوە سەربەخۆییتان دەوێت.
پێیان دەڵێت:
ئەگەر زمان و کولتوورەکەتان ئازاد بن، ئەودەم سەربەخۆییتان دەوێت.

بەو جۆرە 13 ساڵە[10] شەڕێکی بێ واتای پیس، شەڕێک باوەڕ ناکرێت چەند بەربادە، بەردەوامە. شەڕێک کاتی تەواوبوونیشی دیار نییە. بەشێکی گەورە لە رۆشنبیرانی تورک و کورد دەیانەوێت ئەم شەڕە هەرچی زووترە کۆتایی بێت. تورکیا بەهۆی ئەم شەڕەوە زۆر زیانی بەرکەوتووە. زیانی گەورەی لە دیمۆکراسیی تورکیا و سیستەمەکەی داوە. ئەوانیش نازانن چی بکەن و روو لە کوێ بکەن. لەپای ئەوەی چ بکەن، حەپەساو و دۆشداماون. دونیا دۆخی تورکیا لە ئێمە باشتر دەزانێت. هەموو ئەوانەی کار بۆ مافی مرۆڤ دەکەن، زیانبار بوون و مرۆڤەکان خۆیشیان زیانی گەورەیان بەرکەوت. هاوبەش و دۆستەکانی تورکیایش سەرسام و دۆشداماون. ناخوازن رووبەڕووی دۆخێکی وەها ببنەوە.
دیمۆکراسی گشتێکە لێکدانەبڕاو. دیمۆکراسی دەبێت بۆ هەموو مرۆڤەکان بێت. کەسانی راستەقینەی دیمۆکرات لە هەرکوێ دەبن با ببن، چییان لە دەست بێت بۆ ئەو مرۆڤانەی دەکەن کە خوازیاری جێگیرکردنی دیمۆکراسین، ئەوانەی شەڕ لەپێناوی دیمۆکراسیدا دەکەن و دەبێت بیکەن. من باوەڕم بە شتێکی نەگۆڕ هەیە، نەگۆڕ لە رەگەوە، مرۆڤ هەمیشە بوونەوەرێکی گەشبینە، هەناوی پڕە لە خۆشەویستی بۆ ژیان، لە تاریکییەوە هاتین و بەرەو تاریکی دەچین. ئەمە راستییەکی زۆر

10 - وەکو لە پەراوێزی پێشتردا ئاماژەی بۆ کراوە، وتارەکە ساڵی 1997 پێشکەش کراوە، شەڕیش لە باکووری کوردستان لە نێوان کۆماری تورکیا و پارتی کرێکارانی کوردستان لە ساڵی 1984 دەستپێکرد.
https://www.friedenspreis-des-deutschen-buchhandels.de/alle-preistraeger-seit-19501999-1990//yasar-kemal

ئاشـكرایە. بەدبوونـی زۆر، شـەڕی زۆر، زوڵمـی زۆرمـان بینـی. بـەڵام دونیـا جوانـە، نایابـە و کاری کـردە نییـە دەسـتی لێبەربدرێـت. ئـەم وشـانە وشـەی مـن نیـن، مـن ئـەم وشـانە لـە داسـتانەکان، سـترانەکان، چیرۆکـەکان، لـە لاوک و شـیوەننامە و هەروەهـا لـە دەیستۆڤیسکیشـەوە فێریانبـووم.

لـە کوێـوە دێیـن و بـۆ کـوێ دەچیـن بـا بچیـن، ئـەم دونیـا جوانـە، ئـەم ڕەنگـە و ئـەم تیشـکە، ئـەم خاکـە هـەزار و یـەک ڕەنگـە، ئـەو مرۆڤانەمـان بینـی کـە هەناویـان پـڕە لـە ئەڤیـن، ئـەرێ کـە ئەوانەمـان بینـی و ئەوانـە ژیایـن، گەلـۆ ئەگـەر نەهاتبایـن؟ ئەگـەر ئـەم دونیـا جوانەمـان نەدیبـا؟ خۆشەویسـتییەک لـە هەنـاوی مرۆڤـدا بەرانبـەر بـە ژیـان هەیـە، خۆشەویسـتییەکی نەمـرە.

مـن هەمیشـە ویسـتوومە ببمـە سـترانبێژی ڕووناکـی. هەمیشـە خوازیـار بـووم خوێنەرانـی ڕۆمانەکانـم پڕبـن لـە خۆشەویسـتی. تەنانـەت مـرۆڤ خۆشەویسـتی پێشکەشـی گـورگ، باڵنـدە و زیندەوەرانیـش بـکات، بەرانبـەر بەوانیـش تـژە خۆشەویسـتی بـن.

هەروەهـا بـاوەڕ وایـە؛ مرۆڤەکانـی نیشـتمانەکەم، نیشـتمانێک کـە لەسـەر خاکـی گـەورە کولتـوورەکان دانیشـتووە، بـەم شـێوەیە لـە چەقبەسـتندا نامێننـەوە و سـەرلەنوێ ئـەم خاکـی کولتـوورە بەخشـندانە دەژێننـەوە. بـاوەڕ وایـە؛ درەنـگ یـان زوو دەگەینـە دیمۆکراسـیی ڕاسـتەقینە و هـاوکات لـەو بـاوەڕەدام ئـەو وڵاتانـەی لەپێنـاو دیمۆکراسـیدا تێدەکۆشـن، هاوکاریـی مرۆڤـە دیمۆکراتـەکان بکـەن.

سوپاسی هەمووتان دەکەم.

ئاخافتنی یاشار کەمال لە - ماڵی کولتوورەکانی جیهان - لە بەرلین – 1997

سـاڵی 1997 پـاش وەرگرتنـی خەڵاتـی ئاشـتیی کتێـب لـە ئەڵمانیـا، لـە ماڵـی کولتوورەکانـی جیهـان لـە شـاری بەرلیـن کۆنگرەیەکـی رۆژنامەڤانی بۆ یاشار کەمال سازکرا. لەو کۆنگرەیەدا یاشار کەمال وەڵامـی پرسـیاری رۆژنامەڤانانـی دایـەوە.

- "کێشـەی دیمۆکراسـی لـە تورکیـا بـە کێشـەی کـورددا تێدەپەڕێـت. بـە درێژایـی مێـژوو، کـورد لـە ئانـادۆڵ سـێیەکی دانیشـتووانیان پێکهێنـاوە. لـە دووسـەد سـاڵی بـەر لـە زایینـەوە و تاکـو ئێسـتا تاکـە زمانـی میزۆپۆتامیـا زمانـی کـوردی بـووە و زمانێکیشـە زۆر دەوڵەمەنـد. میللەتێکـی وەهـا ناتوێتـەوە".

- "تـاک دەوڵـەت، زیانێکـی گـەورە لـە دەوڵەتـی تـورک دەدات. ئـەو کارە کولتـووری تورکیشـی لاوازکـرد. تـاک دەوڵـەت دۆخەکـەی کوشـت".

- "بـەڵام لـەو سـێزدە ساڵەدا نەیانتوانـی گەلـی کـورد و گەلـی تـورک بکەنـە

نەیار، بیانکەنە دووژمنی یەکتر. تورک و کورد هەزار ساڵە برای یەکن، بۆیان نەکرا ئەوە تێکبدەن".

- "من بەردەوام دەڵێم و گوتوومە؛ ژیان لەگەڵ من میهرەبان بوو، چونکە ماوەیەکی زۆر درێژ لەگەڵ سرووشتدا ژیام".

پرسیار: کێشەی کورد بەرەو کوێ دەڕوات؟

یاشار کەمال: مستەفا کەمال پاشا گوتی: کورد و تورک زۆر تێکەڵن، لەنێو یەکدان. ژمارەی کورد لە چ هەرێمێک و ناوچەیەک زۆرینە بێت، دەبێت و پێویستە راستەوخۆ بەڕێوەبەرێتی ئەو شوێنە بدرێتە کورد. ئەگەر بەم شێوەیە نەبێت، ئەنجام رووبەڕووی کێشەی گەورە دەبینەوە. واتا تووشی بەڵای گەورە دەبین.
من لە ئاخافتنێکی درێژی چوار پێنج سەعاتیی تەلەڤیزیۆنیدا بەشداربووم و سەبارەت بە کێشەی کورد قسەم کرد. ئاماژەم بەم قسەیەی مستەفا کەمال کرد. گوتم؛ ئێوە گوێ لە من ناگرن، گوێ مەگرن، بەڵام ئێوە دەڵێن؛ ئێمە ئاتاتورکیین.. کەمالیستین، خۆتان وەها دەڵێن، کە گوێ لە من ناگرن، هەرنا گوێ لەو بگرن، ئێوە بۆچی گوێ لە مستەفا کەمال پاشا ناگرن؟ کابرا گوتوویەتی؛ **" ئەگەر بەم شێوەیە نەبێت، ئەنجام رووبەڕووی کێشەی گەورە دەبینەوە. واتە تووشی بەڵای گەورە دەبین"**، بەڵایش دروستبووە. ئێ کەواتە بۆ گوێ لەو پیاوە ناگرن؟

با زۆرتر قسە لەسەر کێشەی کورد نەکەین و بەرەو باسی ئەدەبیات بچین. پێنج ساڵە بەردەوام باس لە کێشەی کورد دەکەم، وا یازدە رۆژیشە لێرەم، لە ئەڵمانیا بەردەوام باسی کێشەی کورد بۆ هەمووان دەکەم. لەبەرئەوەی؛

یەکەم: نامەوێت تورکیا پارچە پارچە ببێت.

دووەم: کوردیش جگە لە پاراستنی زمان و ناسنامەی خۆی هیچ کاتێک شتێکی دیکەی نەویستووە و نایەوێت. هەروەها کورد خوازیارە دۆخی ئابووریی ناوچەکانی چاک بکرێت.

کێشەی دیمۆکراسی لە تورکیا بە کێشەی کورددا تێدەپەڕێت. بەدرێژایی مێژوو، کورد لە ئانادۆڵ سێیەکی دانیشتووانیان پێکهێناوە. لە دووسەد ساڵی بەر لە زایینەوە و تاکو ئێستا تاکە زمانی میزۆپۆتامیا زمانی کوردی بووە و زمانێکیشە زۆر دەوڵەمەند. میللەتێکی وەها ناتوێتەوە. ناکرێت بتوێندرێتەوە. هەروەها تاک دەوڵەت، زیانێکی گەورە لە دەوڵەتی تورک دەدات. ئەو کارە کولتووری تورکیشی لاواز کرد. تاک دەوڵەت دۆخەکەی کوشت و لەنێوی برد.

دەمەوێت لێرەدا شتێکی دیکە بە ئێوە بڵێم؛

بۆ راوەستاندنی ئەم شەڕە، رۆژئاوا زۆر کەم یارمەتیدەرمانە. لەو بوارەدا رۆشنبیران، شاعیران، رۆماننووسان، رۆژنامەڤانان و خەڵک لە رۆژئاوا یارمەتیمان دەدەن، لێرەدا سوپاسیان دەکەم. بە ئامانجی ئەوەی خەڵکەکە یەکتر بخۆن، یەکتر لەنێوببەن. سێزدە ساڵە[11] گێچەڵێکی گەورە و گران لە ئارادایە. گێچەڵێک لەلایەن دەوڵەتەوە، لەلایەن پیاوانی

---

11 - ئەودەم، ساڵی 1997، سێزدە ساڵ بوو شەڕ لە تورکیا و باکووری کوردستان هەڵگیرسابوو. شەڕی دەوڵەت و بزاڤی کورد بە سەرکردایەتی پارتی کرێکارانی کوردستان.

دەوڵەتـەوە، لەلایـەن راسـتڕەوانەوە، بـەڵام لـەو سـێزدە سـاڵەدا نەیانتوانـی گەلـی کـورد و گەلـی تـورک بکەنـە نەیـار، بیانکەنـە دووژمنـی یەکـتر. تـورک و کـورد هـەزار سـاڵە بـرای یەکـن، بۆیـان نەکـرا ئـەوە تێکبـدەن.

بـۆ ئـەوەی ئاشـتی دەسـتەبەر نەبێـت، ئاپـۆ [12] وەکـو هۆکار پێشـاندەدەن. ئاپـۆ دەستپێشـخەر و دەسـتپێک نییـە. ئاپـۆ ئەنجامـە. ئاپـۆ بەشـێکە، تەنیـا بەشـێکە لـە تێکۆشـانی گـەورەی کـورد، لـە بزاڤـی بەرخوەدانـی کـورد، لـە لڤینـی خۆپاراسـتنی گەلـی کـورد، ئـەو تەنیـا بەشـێکە. لێـرەدا گەلـی کـورد بەرگـری لەخـۆی دەکات. بـۆ ئـەوەی زمانەکـەی لەدەسـت نـەدا و بیپارێزێـت. بـۆ گەیشـتن بـە زمانـی خـۆی بەرگـری دەکات. بـۆ پاراسـتنی ناسـنامەی خـۆی بەرگـری دەکات. گەلـی کـورد لـە سـۆنگەی پاراسـتنی مرۆڤبوونـی خـۆی بەرگـری لەخـۆی دەکات، لـەم بـوارەدا کـەس ناتوانـێ رێگـری لێبـکات.

بـەو چەپڵانـە[13] بێـزارم مەکـەن و لێـم تێکمـەدەن. کەناڵێکـی تەلەڤزیۆنـی بـە نـاوی ئـا تیڤـی هەیـە، لـە بەرنامـەی "سیاسـەت مەیدانـی - گۆڕەپانـی سیاسـەت"ی ئـەو کەناڵـە، سـەبارەت بـە کێشـەی کـورد بەشـداربووم. لـە ئێـوارەوە دەسـتمانپێکرد و چـوار سـەعات و نیـو قسـەم کـرد. بـێ ئـەوەی هەسـت بـە بێـزاری بکـەم دەتوانـم چـوار سـەعات و نیـو لەوبارەیـەوە قسـە بکـەم، ئێوەیـش رانابـن و نـاڕۆن. چونکـە مـن خـراپ قسـە ناکـەم. ئێسـتا دەتوانـن چەپڵـە لێبـدەن. (خـۆی و ئامادەبووانیـش پێدەکەنـن.. چەپڵـەی بـە خـوڕی ئامادەبـووان).

لێـرەدا کەسـێک پرسـیار لـە دۆخـی ئازادیـی رادەربڕیـن دەکات، ئامـاژە بـە

12 - مەبەستی لە ئاپۆ، سەرۆکی پارتی کرێکارانی کوردستان، عەبدوڵڵا ئۆجالانە

13 - لەو دانیشتنەدا چەپڵە بۆ نزیکەی هەموو رستەیەکی یاشار کەمال لێدەدرێت و ئەویش کەمێک بە تووڕەییەوە بە ئامادەبووان دەڵێت؛ واز لە چەپڵەلێدان بهێنن.

دەستبەسەرکردنی ئەشبەر یاغموردەرەلی[14] دەکرێت. هەروەها باس لە گرتنی نووسەران و ڕۆژنامەوانان دەکرێت. یاشار کەمال لەو بارەیەوە هەندێ تێبینی خۆی دەڵێت..

یاشار کەمال: باسی یاغموردەرەلی دەکەم. لە ماوەی ڕابردوودا شانۆنامەیەکی بە ناوی دووپشک بۆ ناردم. ئەو شانۆنامەیەم خوێندەوە.. لە سێ سەعاتدا دەقەکەم خوێندەوە، بەڵام تاکو سەری سبەی خەوم لێنەکەوت. ڕۆژی دواتر دووبارە خوێندمەوە، شەوی ڕۆژی سێیەم جارێکی دیکە خوێندمەوە، بەرەو ئێرەیش دەهاتم، بەڵام سێ ڕۆژ خەوم لێنەکەوت، نەخەوتم.

ناوەڕۆکی شانۆنامەکە سەبارەت بە دوو زیندانییە کە ژوورەکانیان هاوشانی یەکن. چیرۆکی دوو کەسی نامۆ بە یەک. ئەوەندەی تراژیدیایەکی یۆنانی کاریگەرە.

یاشار کەمال پاشتر دێتە سەر باسی نووسین و سرووشت. لەوبارەیەوە دەڵێت:

نەخێر، بێگومان ڕۆمان بێ سرووشت دەنووسرێت، بەڵام ژیانی ئاسایی مرۆڤ بێ سرووشت نابێت و ناتوانیت لەوبارەیەوە بنووسیت.

من بەردەوام دەڵێم و گوتوومە؛ ژیان لەگەڵ من میهرەبان بوو، چونکە ماوەیەکی زۆر درێژ لەگەڵ سرووشتدا ژیام. دارستانەکان، کەناراوەکان، بان تاوێر و پێدەشتەکان، سەرتاپا خوەزای ئانادۆڵ دوازدە ساڵان گەڕام. وەکو ڕۆژنامەوانێک دەگەڕام، لە ساڵێکدا سێ مانگ دەهاتمەوە ماڵەکەی خۆم. بەئانادۆڵدا دەگەڕام و ڕیپۆرتاژم سازدەکرد.

لە دەمی لاویمدا کارگەری نێو خاک بووم. تەنیا کرێکاری نێو خاک

14 - ئەودەم، ساڵی 1997، سێزدە ساڵ بوو شەڕ لە تورکیا و باکووری کوردستان هەڵگیرسابوو. شەڕی دەوڵەت و بزاڤی کورد بە سەرکردایەتی پارتی کرێکارانی کوردستان.

نەبـووم، تەنیـا جووتیارێـک نەبـووم بەرهـەم بچێنـم. لـەو بـوارەدا چ کارێـک هەبێـت هـەر هەموویـم کـردووە. چوومـە نێـو ئاپـۆرای مرۆڤەکانـەوە، کاری حیزبایەتیشـم کـرد. پـاش ئەوانـە مرۆڤەکانـم زۆر لـە نزیکەوە ناسـین. ئەوەیش دەوڵەمەندییەکـە، گـەورە ئەدەبیاتـی فۆلکلۆریـی گەلانـی تورکیـا ژیـام؛ بـە تورکـی و بـە کوردییـەوە.

کاتێـک مـرۆڤ گیـرۆدە دەبێـت، مـن رۆمانێکـم هەیـە نـاوی رۆمانەکـە وەهایـە: "زەوی ئاسـن و ئاسـمان مـس". کاتێـک بـۆ مـرۆڤ زەوی ئاسـن و ئاسـمانیش مـس بێـت، ئیـتر کێشـە لـەوە بـەدواوە دەسـتپێدەکات. ئەمـە جڤیـن یـان کۆکردنـەوەی ئەفسـانەی گریکییـە.

مرۆڤـی ئـەم دونیایـە بریتییـە لـە ئەفسـانە. لـە ئەفسـانە پێکهاتـووە. ئەفسـانەکانی هیندسـتان، ئەفسانەکانی چیـن، ئەفسـانەکانی ئاسـیای ناڤیـن، ئەفسـانەکانی ئەسـکیمۆ، ئەفسـانەکانی ئەفریقـا، جیهـان تژەیـە لـە ئەفسـانە. ئەمـە بـۆ؟ مرۆڤـەکان و جڤاتـەکان کاتێـک گیـرۆدە دەبـن، لـە تەنگەزاربووونـدا، دونیایەکـی خەیاڵـی بـۆ خۆیـان چێدەکـەن، جیهانـی ئەفسـانە بنیاتدەنێـن. دونیـای خـەون و هەروەهـا دونیایـەک سـەرتاپا لـە ئەفسـانە سـاز دەکـەن.

گوتاری یاشار کەمال لە کاتی بەخشینی گەورە خەڵاتی کولتوور و هونەریی سەرۆکایەتی کۆمار - تورکیا لە کۆشکی چانکایا.

رۆژ: 4-12-2008

شوێن: ئانکارا.

"باس لە شەڕی بچووک دەکەن، شەڕی بچووک نییە. تەنانەت کوشتنی یەک مرۆڤیش هەر شەڕە".

"هەموو شتێک دەمرێت، تەنانەت بەرهەمی نووسەرە هەرە مەزنەکان دەمرن. تەنیا ویژدانێک کە لەنێو مرۆڤدایە نامرێت، ئەڤینەکەی ناوی نامرێت، مرۆڤێک هەڵگری ویژدان و ئەڤین بێت لە ژیاندا بەختەوەر دەبێت".

یاشار کەمال لە کۆشکی چانکایا.

هەموو شەڕێک، هەر ناوێکی هەبێت با بیبێت، بریتییە لە سووتاندن و کوشتن. شەڕ مرۆڤبوونمان و هەروەها ویژدانیشمان لەنێودەبات. نەخۆشییەکان، کوشتنەکان، کوشتنی منداڵان، هێشتا ژانی زۆرتر، ئەمڕۆ ملیۆنان کەس بە هۆکاری برسێتی و هەژاری دەمرن. لەم بارەیەوە ژمارە هەن لەلای رێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان. من ناتوانم ئاماژەیان بۆ بکەم، چونکە بابەتەکە زۆر درێژە دەکێشێت و کاتی زۆری دەوێت. هەژاری و نەبوونیی مرۆڤ بەردەوام نابێت، ئەم دۆخە بەم شێوەیە بەردەوام نابێت، یان مرۆڤایەتی لەنێو دەچێت یاخود ئەم سیستەمەی ئەمڕۆ ناتوانێ و نابێت بەردەوام بێت، چ دەبێت و چ دەکات با بیکات، بەم شێوەیە بەردەوام نابێت. ئەمڕۆ مرۆڤایەتی بە خراپترین رۆژگاری خۆیدا تێدەپەڕێت. دەبێت ئەم رەوشە بگۆڕدرێت و نابێت بەم ئاوایە بەردەوام بێت. ئەمڕۆ نووسەرێکی تورک دەڵێت: "من ئەمڕۆ خەمی ئەدەبیاتی خۆم نییە، خەمی ناموسی خۆمە". ئەمڕۆ

مرۆڤـەکان بەجۆرێـک گـۆڕاون ئاوەزمـان توانـای تێگەیشـتنی ئـەو دۆخـەی نییـە، بـوون بـە رەگەزێکـی تـر لـە مـرۆڤ، مرۆڤـەکان بەهۆشـیارییەوە، بـە مەبەسـت یەکـتر دەکـوژن، ئەمـڕۆ دونیـای ئێمـە لـە ئاوابووندایـە، چەندیـن رەگـەزی ئـاژەڵ، چەندیـن توخمـی درەخـت و چەندیـن جـۆری مێـروو، گەلێـک توخمـی پەلـەوەر، دوایـان بڕایـەوە و لەنێوچـوون. ئەمـە کارەسـاتە، کارەسـاتێکە بانگـی کۆتاییهاتنـی مرۆڤایەتـی بەگوێمانـدا دەدات. کارەسـاتە، داخێکـی گەورەیـە ئەگـەر ئـەم دونیایـە بـوون و ئاسـەواری مرۆڤەکانـی تێـدا بـزر بێـت. نابێـت و ناشـێت ئـەوە رووبـدات. رۆژێـک دێـت کـۆی مرۆڤـەکان، هـەر هەموویـان لـەم مـژارە تێبگـەن. ئەمـڕۆ پرۆسـەی جیهانگیـری بەشـێوەیەکی خێـرا بـەرەو ئەوەمـان دەبـات ببیـن بـە یـەک دونیـا. هەمـوو ئەوانـەی بـەر بـای جیهانگیـری کەوتـوون، هەمـوو زمـان و گشـت کولتوورێـک زیانبـار دەبـن. ئـەوەی ئەمـڕۆ شـەڕ، ترسـی شـەڕ بـە دونیـا و وەڵاتەکەمانـی بەخشـیوە، جۆرێکـە لـە ماندووبـوون لـە خەجاڵەتیـدا. ئەمـڕۆ دونیـا و وەڵاتەکەمـان تینـووی ئاشـتییە. دووبـارەی دەکەمـەوە؛ تورکیـا وڵاتێکـە زۆرتریـن یـان گەورەتریـن پێویسـتی بـە ئاشـتی هەیـە و تینـووی ئاشـتییە. بـاس لـە شـەڕی بچـووک دەکـەن، شـەڕی بچـووک نییـە. تەنانـەت کوشـتنی یـەک مرۆڤیـش هـەر شـەڕە.

چ بەختەوەرییەکـە تاکـو ئێسـتا دونیـای ئێمـە باخچـەی هـەزار و یـەک کولتـوورە. هەمـوو کولتوورێـک رەنـگ و بۆنـی خـۆی هەیـە. هەڵکەنیـن و لەناوبردنـی هـەر گوڵێکـی دونیـای ئێمـە، بنبڕکـردن و لەناوبردنـی رەنگێـک و بۆنێکـی دونیاکەمانـە. ئەمـە دۆخێکـە مـرۆڤ لـە مرۆڤبـوون دەخـات. بـا دۆخـی مرۆڤایەتـی لەبەرچاوبگریـن و بـا ئـەوەش بهێنینـە بەرچـاوی

خۆمـان و چاوێکـی پێدابخشـێنین؛ کاتێـک هـەر کولتوورێکـی دونیـا یـەک گـوڵ، یـەک ڕەنـگ و یـەک بۆنـی مرۆڤانـەی هەبێـت، یـەک زمانـی بـۆ مابێتـەوە و یـەک زاری هەبێت، دونیایـەک یـەک زمانـی هەبێت، دونیایەکی دەردەداره، دونیایەکـی وەهـا لـە دۆزەخ بەربادتـره. دەبێـت وەکـو کـەر لـە دوای دونیـای ئەمـڕۆوە ڕێ بکـەن و بـڕۆن. سـووک و ریسـوا دەبـن. منداڵانیـان، نەوەکانیـان، دەستاوەسـت دیـرۆک ئەمانـە ریسـوا دەکات، ئەگـەر وەکـو مـرۆڤ هەڵسـوکەت نەکـەن. مـن گوتبـووم؛ ئایـا ناکرێـت ڕێگایەکـی سرووشـتی، ڕێگایەکـی ئاسایی ئـەم دونیایـە بگرینەبـەر و پێیـدا بڕۆیـن؟. بـۆ دەستەبەرکردنی کاری بـاش، تەنیا دەکرێت ڕێگای سرووشـتی بگرینەبـەر، هەروەهـا تەنیـا و تەنیـا بەدیمۆکراسـیدا تێپـەڕ دەبێـت. دیمۆکراسـیش شـتێک نییـە جێگیـر و نەگـۆڕ.

دیمۆکراسـی تاکـو دێـت گۆڕانـی بەسـەردا دێـت و گەشـە دەکات. هەمـوو شـتەکان لـە بـواری دیمۆکراسیشـدا تاکـو دێـت روونـتر و زەلالـتر دەبـن، هەروەهـا واتـای نـوێ لـە خـۆدا بەرجەسـتە دەکـەن. ئانـادۆل لـە سـۆنگەی دەوڵەمەندبوونـی لـە بـواری زمـان و کولتـوور ڕۆڵـی بـوون بە سـەرچاوەی بۆ کولتـووری دونیـا بینیـوە. زۆر سەرنجڕاکێشـە کـە کولتـووری دەریـای سـپییش، تەنانـەت بـە کولتـووری ئەمڕۆیشـییەوە، کولتـووری خـۆی گەشـەپێداوە و ئەمـڕۆ دەشـێت بڵێیـن کولتـووری دەریـای سـپی هەیـە. چونکـە دەریـای سـپی، نـەک سـەدان کولتـوور، بەڵکـو سـەرزەمینێکە ئامێـزی هـەزاران کولتـووره. کولتـوورەکان بـەرەو ئـەوێ هاتـوون، هـەر هاتـوون و هاتـوون، بـەڵام لـەوێ جێگیـر بوونـە و نەگەڕاونەتـەوە، چونکـە نەیانتوانیـوە ئـەو دەریایـە ببـڕن و بپەڕنـەوە. بـۆ نموونـە تورکـەکان، هاتـن و لـەوێ وەسـتان

و مانـەوە، چونکـە نەیانتوانـی زۆرتـر بـڕۆن و لێـرە نیشـتەجێ بـوون. دونیـا بـەدەوری دەریـای سـپیدا سـوڕاوەتەوە، هاتـن و چـوون، کولتـوور لـە دوای کولتـوور، کولتـووری نـوێ و نـوێ و نـوێ هاتـوون، بـەم شـێوەیە شارسـتانیی ئەمـڕۆ دروسـتبووە.

ئانـادۆڵ وەکـو گشـتێکی کولتـووری دەوڵەمەنـد کـە ئێمـە پشتئەسـتوورین پێـی و باوەڕمـان پێیەتـی، بەشـداربوونی ئێمەیـە لـە گەشـە و بەرفەرەهـی کولتـووری دونیـادا. هەمـوو ئـەو گەلانـەی لـە ئانـادۆڵ دەژیـن دەبێـت زمانـی خۆیـان بەکاربهێنـن، پێویسـتە بەزمانـی زکـماک بخوێنـن، بـە زمانـی زکماکیـان پـەروەردە و فێربـوون دەسـتەبەر بکـرێ. بـەو زمانانـە دەبێـت کتێـب بنووسرێـن و فیلـم سـاز بکرێـن، ئـەودەم هەسـت دەکەیـن کولتـووری ئێمـە چەنـد دەوڵەمەنـد و جیـاوازە. سـەرکەوتن و بردنەوەمـان بـە قەدەخەکـردن نـا، لەڕێگـەی ئازادییـەوە وەدەسـت دەخەیـن و هەسـت دەکەیـن چ کارێکـی باشـمان کـردووە. مـن هیچـکات ڕەشـبین نەبـووم، بـا خوێنەرانیشـم ڕەشـبین نەبـن. ئـەم پەیامـەم زۆرجـار بەخوێنەرانـم گوتـووە: ئەوانـەی کتێبـی مـن دەخوێننـەوە؛ بـا ئاشـتیخواز بـن، ئەگەرنـا بـا ئـەرک نەکێشـن، چونکـە مـن بـۆ ئـەوە دەنووسـم، بـۆ خۆشەویسـتی دەنووسـم، بـۆ دۆسـتایەتی دەنووسـم، بـۆ دوژمنایەتیکردنـی شـەڕ دەنووسـم، بـۆ دەسـتەبەرکردنی شـتی بـاش دەنووسـم، بەپێچەوانـەوە، دەبێـت بـۆ چـی بنووسـم؟ چـی ڕوودەدات؟ هەمـوو شـتێک دەمرێـت، تەنانـەت بەرهەمـی نووسـەرە هـەرە مەزنـەکان دەمـرن. تەنیـا ویژانێـک کـە لەنـاو مرۆڤدایـە نامرێـت، ئەڤینەکـەی نـاوی نامرێـت، مرۆڤێـک هەڵگری ویـژدان و ئەڤیـن بێـت لـە ژیانـدا بەختـەوەر دەبێـت. بەدبـوون هەمـوو دەم بەدبوونـە و

مەحکومـە بـە مـردن. ئەڤینیـش بـەردەوام ئەڤینـە و دەژی، بێکۆتایـی دەژی. تەنانــەت هەتــا ڕۆژی قیامەتیــش ئەڤیــن دەژی.

سوپاستان دەکەم[15] .

15 - یاشار کەمال لە کۆتایی وتارەکەیدا دەڵێت: ئەگەر نەخۆش نەبام، دەتانبینی چەند زۆر قسەم دەکرد.

زولفو لیڤانەلی[16] و یاشار کەمال

هاوڕێیەتییەکی 44 ساڵە

"وەکو ئەوەی دونیا بایەکی خۆی بزر کردبێت"...

زولفو لیڤانەلی سەبارەت بە مردنی یاشار کەمال

ئەگەر ئارەزووم هەبووایە، دەمتوانی نەک پارە پەیدا بکەم، بەڵکو دەوڵەمەندیش بم، بەڵام لای من وشە پیرۆز بوو، باوەڕم بە هێزی وشە هەبوو. پێموایە نووسەرێکی پێچەوانەی ئەم بۆچوونە، نووسەرێک رەنجی ئەوانی دیکە بخوات، نەک نووسەر، بەڵکو مرۆڤیش نییە.[17]

یاشار کەمال

16 - هۆمەر زولفو لیڤانەلی (-1946 ئانکارا) نووسەر، موزیککار، سترانبێژ، فیلمسازی نێوداری تورکیایە.

17 - یاشار کەمال سەبارەت بە خۆی دەدوێت. هەڤپەیڤین لەگەڵ ئالان باسکوێ. وەرگێڕانی لە تورکییەوە بەکر شوانی. چاپی کوردستان 2011.

سەبارەت بە یاشار کەمال

لەگەڵ هونەرمەند و نووسەری تورک زولفو لیڤانەلی - ئیستانبوڵ

" کاتێـک رۆمانـی حەمەدۆکـم خوێنـدەوە، ئـەوەم لەبیـرە ئـەو دەمـەی رۆمانەکـەم تەواوکـرد، ماچیـم کـرد. ئـەوە تەنیـا جارێـک بـوو لـە ژیانمـدا کتێبێـک مـاچ بکـەم. ئەوەنـدە سەرسـام بـووم بـەو کتێبـە".

- "لـە بـەردەم پاپۆڕەکانـدا هەنـدێ کـەس هەبـوون کاسـێتی کوردییـان دەفرۆشـت، لـەوێ کاسـێتمان دەکـڕی، یاشـار ئابـی بـەو شـوێنەی دەگـوت؛ ناوەنـدی کولتووریـی مـن".

- "بەبێ هیچ ماندووبوونێک 44 ساڵ باسی ئەدەبیاتمان کرد".

پرسـیار: ئاشـنایی و هاوڕێیەتـی ئێـوە و یاشـار کەمـال کـەی و چـۆن دەسـتیپێکرد؟

زولفـو لیڤانەلـی: یاشار کەمال گەورەتریـن هاوڕێـی ژیانـی منـە. بـە مردنـی هاوڕێیەکـی 44 سـاڵەم لەدەسـتدا. بێگومـان هاوڕێیەتیـمان یـەک لایەنـە کۆتایـی هـات، دەنـا لـەلای منـەوە هـەر بەردەوامـە. لـە یاد و یادگارییەکانیـدا دەژیـم و دەیژیێنـم. سـەبارەت بـە یاشـار کەمـال قسـە دەکـەم و کـۆڕ سـاز دەکـەم، سـەبارەت بـە وی کۆنسـێرت پێشـکەش دەکـەم. یاشـار کەمـال پـاش ئێمەیـش لـەم زێـد و وڵاتانـە بـەردەوام دەژی، بـەڵام منیـش ئـەوەی لە دەسـتم بێـت بـۆ یادکردنـەوەی ئـەو درێخـی ناکـەم. لـە قۆناخـی خوێندنـی ناوەنـدی بـووم کاتێـک رۆمانـی حەمەدۆکـم خوێنـدەوە، کتێبێـک کـە زۆرم خۆشویسـت، ئـەوەم لـە بیـرە تەنانـەت کاتێـک رۆمانەکـەم تەواوکـرد، ماچـم کـرد. ئـەوە تەنیـا جارێـک بـوو لـە ژیانمـدا کتێبێـک مـاچ بکـەم. ئەوەنـدە سەرسـام بـووم بـەو کتێبـە. لـە شـاری ئانـکارا بـووم، کـوڕی دادوەر بـووم، باوکـم داواکاری گشـتی بـوو، یاشـار کەمـاڵم لـە رێگـەی رۆژنامەکانـەوە دەناسـی. بێگومـان جیاوازیـی تەمەنمـان زۆرە، ئـەوم مینـا رۆژنامەڤانێکـی بەنێوبانـگ، رۆماننووسـێکی بەنێوبانـگ دەناسـی.

پاشان رۆژێک شیوەننامەیەکم سەبارەت بە حەمەدۆک دۆزییەوە؛

" ئەی حەمەدۆک چیم لە تۆ کرد.. من دوو جاران تۆم بە ژن دا [18] "....

شـیوەننامەیەک بـوو لـەو جـۆرە. پـاش ئـەو دۆزینەوەیـە گوتـم دەبێـت ئـەم شـیوەننامەیە بـۆ یاشـار کەمـال بڵێمـەوە. بەرهەمێکـی گەلێـری کـە زۆریـش

18 - لەسەر کێشی داتم بە مێرد. هاوسەرگیری. یان زەوجاندن.

جوانـە. پاشـان پرسـیار ئەوەبـوو، لـە کـوێ یاشـار کەمـال بدۆزمـەوە. کاتێـک سـۆراخیم کـرد، گوتیـان لـە ئیسـتانبوڵ دەچێتـە کتێبخانـەی ئـارارات. منیـش چوومـە ئـەو کتێبخانەیـە و لـەوێ چاوەڕێـم کـرد. ڕۆژی یەکـەم نەهـات، بـەڵام ڕۆژی دووەم هــات. قســەم لەگــەڵ کــرد و پێمگــوت لــە ئانــکاراوە هاتــووم. شـیوەننامەیەک لەسـەر حەمـەدۆک هەیـە، ئایـا ئـاگادارن؟ مـن ئـەو دەقـەم دۆزیوەتـەوە و ئامـادەم کـردووە. گوتـی، دەمەوێـت گوێـی لێبگرم. گوتـی ماڵمان لـە باسـنکۆیە، تکایـە سـبەی وەرە. گوتـی وەرە و سـبەی کفتـەی چوکورئۆڤـات بـۆ سـاز دەکـەم، تۆیـش ئـەو بەیتـەم بـۆ بڵـێ بـە موزیکـەوە. گوتـم باشـە، باسـنکۆیی شـوێنێک بـوو دوور، ڕۆژی دواتـر سـازەکەم هەڵگـرت و چـووم. لەوێ ئـەو بەیـت یـان شـیوەننامەیەم بـە موزیکـەوە پێشـکەش کـرد. زۆری بـە دڵ بـوو. زۆر سوپاسـی کـردم و دەسـتی کـرد بـە قسـە. باسـی خاڵـە هاوبەشـەکانی نێوانمـان کـرد، گوتـی؛ ئەدەبیـات، کولتـووری گـەلان، موزیکـی گەلێـری، لەنێـوان ئێمـەدان و بەوجـۆرە لـەو ڕۆژەوە هاوڕێیەتییـەک دەسـتیپێکرد.

ڕۆژی دواتــر دووبــارە یەکترمــان بینییــەوە. ڕۆژی دوای ئــەو ڕۆژەیــش دیســان یەکترمـان بینـی. لـە ئەنجامـدا لـە سـوێد، لـە فەرەنسـا، لـە رووسـیا و لـە زۆر شـوێنی جیـاواز یەکترمـان دەبینـی و پێکـەوە دەبوویـن. لـە ئیسـتانبوڵ بـەردەوام یەکترمـان دەبینـی، وەکـو دوو هاوڕێیـش نزیکـەی هەمـوو ڕۆژ لـە ئیسـتانبوڵ دەگەیشـتینە یـەک. سـبەینان کـێ پێشـتر لـە خـەو هەسـتابووایە تەلەفۆنـی بـۆ ئـەوی دیکـە دەکـرد. لەبەرئـەوەی کەسـێک بـوو زۆر حـەزی بـە پێکەنیـن و قسـەی خـۆش دەکـرد، تەنانـەت لـە ڕۆژە هـەرە تاریکەکانیشـدا یاشـار کەمـال گاڵتـەی دەکـرد.

کاتێک تەلەفۆنی دەکرد، دەیگوت:

"تورکـم، راسـتم، تێکۆشـەرم". ئێـوە دەزانـن لـە سـوێندی ئێمـەدا شـتێکی لـەو

بابەتـە هەیـە؟؛ "تورکـم، راسـتم، تێکۆشـەرم". منیـش دەمگـوت دروسـتە و دەمگوت؛ سڵاو لـە تـۆ. ئینجـا دەیگـوت، نەخێـر تۆیـش بیڵـێ. منیـش دەمگوت باشـە و دووبـارەم دەکـردەوە؛ "تورکـم، راسـتم، تێکۆشـەرم". پـاش ئـەوە مـن نوکتەیەکـم دۆزییـەوە، پێمگـوت، مـادام تـۆ کوردیـت و دەڵێیـت "تورکم، راسـتم، تێکۆشـەرم"، ئـەو دەم بـە گوێـرەی ئـەم سـوێندە بێـت، بـۆ کـورد بـەم جـۆرەی لێدێـت "کـوردم، تەمبەڵـم، چەوتـم"، بەپێچەوانـەوە وەهـا دەردەچێـت. لـە پێکەنینـدا دەپچڕایـن. بێگومـان لـە چوارچێـوەی گاڵتەپێکردنمان بە نەژادپەرسـتی و ئـاوەزی نەژادپەرسـتان ئەوەمـان دەکـرد و دەگـوت.

پاشـتر مـن بـۆ ماوەیـەک لـە شـاری سـتۆکهۆڵم ژیـام. نەمدەتوانـی بێمـەوە بـۆ تورکیـا. پـاش ئـەوەی لـە زیندانـی سـەربازیی تورکیا دەرچـووم، بەرەو سـتۆکهۆڵم چـووم و لـەوێ دەژیـام. یاشـار کەمـال و هاوژینەکەیشـی هاتـن و دوو سـاڵ پێکـەوە ژیایـن. زۆر یادگاریـی هاوبـەش و جوانـی ئـەو رۆژانەمـان هـەن. دواتـر گەڕاینـەوە بـۆ تورکیـا. نزیکـەی هەمـوو رۆژێـک پێکـەوە بوویـن. باشـە ئـەو رۆژانـەی پێکـەوە بوویـن، چۆنمان بەسـەر دەبـرد، ئێسـتا دەپرسـن؟ زۆر رێگەمان دەکـرد و بەپـێ دەڕۆیشـتین. لـە بەشەشـاری باسـنکۆییەوە یـان فلـۆراوە تاکـو سـێرکەجی[19] بەپـێ دەڕۆیشـتین.

یاشار کەمال دەیگوت:

خـوا بـە دوو کەسـی ئادانایـی[20] گوتـووە؛ بـڕۆن، دە بـڕۆن دەی بەندەکانـی مـن، یەکێکیـان سـاکپ سـابانجی[21] - یـە، بـەوی گوتـووە بـەرەو سـەرەوە، بـەرەو دەوڵەمەنـدی بچـۆ. دووەمیشـیان یاشـار کەمالـە، پێیگوتـووە؛ لـە فلـۆراوە بـەرەو سـێرکەجی بچـۆ.

---

19 - باسنکۆیی، فلۆرا، سیرکەجی لە بەشەشارەکانی ئیستانبوڵن.

20 - مەبەست لە کەسانێک خەڵکی شاری ئادانا بن.

21 - دەوڵەمەندێکی گەورەی تورکیا بوو.

لـەوێ شـتێک هەبـوو، دەیگـوت ئـەوێ ناوەنـدی کولتووریـی منـە. لەبـەردەم پاپۆڕەکانـدا هەنـدێ کـەس هەبـوون کاسـێتی کوردییـان دەفرۆشـت، لـەوێ کاسـێتمان دەکـڕی، یاشـار ئابی[22] بەو شـوێنەی دەگـوت؛ "ناوەنـدی کولتووری". خواردنمـان دەخـوارد، نوکتەمـان دەگێڕایـەوە، باسـی ئەدەبیاتمـان دەکـرد. بەبـێ هیـچ ماندووبوونێـک 44 سـاڵ باسـی ئەدەبیاتمـان کـرد. باسـمان لـە پـڕۆژەی نوێـی کتێـب دەکـرد. هەنـدێ لـە ناونیشـانی کتێبـەکان مـن دەمدۆزینـەوە و دامدەنـان. ئەوانـە بـۆ مـن بوونـە شـانازیی گـەورە. بـۆ نموونـە؛ "تەماشـا، "ئـاوی فـورات خوێنـی لێدەچۆڕێـت"، "لـە شـیوەنێکی کەربـەلاوە". ئـەو ناوانـە مـن دامنـان. پـاش ئەوەیـش "لـە تەوراتـەوە، لەبەرئـەوەی خوێنـی براکـەت لەژێـر گڵـەوە هـاوارت بـۆ دەکات"، بەشـێکیمان نـاو نـا "دەنگـی خوێـن". یاشـار کەمالیـش نـاوی هەنـدێ کتێبـی منـی دانـاوە. بـۆ نموونـە؛ "منداڵێـک لـە عەرەفـات". لەبـەر ئـەو شـتانە هاوڕێیەتیـمان زۆر درێـژەی کێشـا.

بـۆ حاڵیبـوون لـەو کارانـەی یاشـار کەمـال کردوونـی، نابـێ لـە یـەک روانگـە و رەهەنـدەوە تەماشـا بکرێـن. لەبەرئـەوەی کەسـێک بـوو زۆر دەوڵەمەنـد و فـرە ئالـی بـوو، مرۆڤێـک بـوو زۆر لا و تەنیشـتی جـودای هەبـوو. بـۆ نموونـە هەنـدێ کـەس دەیانویسـت بەرهەمەکانـی وەکـو ئەدەبیاتـی گونـد پێناسـە بکـەن و لـەو چوارچێوەیـەدا قەتیسـی بکـەن. راسـتە ئـەو سـەبارەت بـە گونـد دەنووسـێت، بـەڵام ناکرێـت بەرهەمەکانـی بـەو چەشـنە بنرخێنیـن و بیخەینـە چوارچێـوەی ئـەو جـۆرە ئەدەبیاتـەوە. فۆڵکنـەری[23] ئەمەریکاییـش سـەبارەت بـە ژیانـی گونـد دەینووسـی. یاشـار کەمالیـش سـەبارەت کێڵگـەی لۆکـە. هـەر نووسـەرە و شـتێک لـە هەرێمەکـەی خـۆی دەبینێـت و کاری لەسـەر دەکات،

22 - وشـەی ئابـی لـە زمانـی تورکیـدا کورتکـراوەی "ئاغـا بەیی"یـە. لـە تورکیـدا بـۆ بـرا گـەورە بەکاردێـت، وەکـو کاکـە، کەکـێ- ی کـوردی.

23 - ویلیام فۆلکنەر (1897-1962) نووسەری ئەمەریکایی و براوەی خەڵاتی نۆبڵ بۆ ئەدەبیات.

شتگەلێک پەیوەندییان بە هەموو جیهانەوە هەیە. ئەدەبیاتی گەردوونیش بەوجۆرە دروست دەبێت. هەر بۆیە رۆمانەکانی یاشار کەمال لە هەموو جیهاندا خۆشەویست بوون.

کاتێک لە کۆشکی ئیلیزێ لە پاریس، فرانسوا میتران "خەڵاتی شانازی"[24] بەخشییە یاشار کەمال، منیش لەوێبووم. ئەو خەڵاتە کەسانی وەکو فەدەریکۆ فەلینی[25]، یاشار کەمال، ژۆریس ئیڤێنس[26] و ئەلی ڤیسەل[27] وەریانگرتووە.

ئاهەنگێکی خۆش و نایاب بوو. پاش ئاهەنگی ئەو خەڵاتکردنە، فرانسوا میتەران کە ئەودەم سەرۆکی فەرەنسا بوو، لە هەڤپەیڤینێکی رادیۆییدا، بۆ خۆم بیستم و بۆ یاشار ئابیشم گێڕایەوە، گوتی:

"بەردەوام خەونی من ئەوەبووە لە کەنارە فراوانەکانی زلزەریایەک بژیم، کەچی بەهۆی کاری سیاسییەوە ئەو دەرفەتەم بۆ نەڕەخسا و نەکرا. بەڵام کاتێک بەرهەمەکانی یاشار کەمال دەخوێنمەوە، وا هەست دەکەم لە ئامێزی فراوانی کەناری زلزەریادام".

زۆر پەسنی یاشار کەمال درا، زۆریان خۆشویست و لە بواری ئەدەبیاتی جیهانیدا لەگەڵ هۆمیرۆس و لەگەڵ تۆلستۆی بەراورد دەکرا. لە نیشتمانی خۆیشی زۆر شتیان بەرانبەر کرد. شتی گەورە. حەمەدۆک کتێبێکە هەموو نەوەکان دەیخوێننەوە. پاش ئەویش شاکاری نووسیوە. بۆ نموونە سێیینەی کاریتە یان ئەودیوی چیا، زەوی ئاسن و ئاسمان مس، گیای نەمری. ئەو

24 - Legiôn de Honor

ناوی خەڵاتەکەیە بە زمانی فەرەنسایی. لە ساڵی 1802 بە دواوە پێشکەش دەکرێت. بڵندترین خەڵاتی دەوڵەتە بە کەسانێک بدرێت لە بواری مەدەنی و سەربازیدا کاری گەورەیان کردبێت. ساڵی 1984 خەڵاتەکە بە یاشار کەمال درا.

25 - فەدەریکۆ فەلینی (1920-1993)، فیلمسازی نێوداری ئیتالیایی.

26 - ژۆریس ئیڤێنس (1898-1989)ی هۆڵەندایی، بە یەکێک لە گرنگترین فیلمسازانی بواری دۆکیومێنتاری دەناسرێت لە سەدەی بیستەمدا.

27 - نووسەری ئەمەریکایی ئەلی ڤیسەل (1928-2016) و یەکێک لەوانەی لە هۆلۆکۆست رزگاری بووە.

هەروەها براوەی خەڵاتی نۆبڵی ئاشتی بوو لە سۆنگەی تێکۆشانیدا لە دژی توندوتیژی، چەوساندنەوە و رەگەزپەرستی.

کتێبـە نایابانـە ئـەو نووسـیونی. دواتـر کتێبـی سەرسـامکاری وەکـو؛ تاوانـی گـوزەری ئاسـنگەران، یوسـفی بچکۆلـە، دەنووسـێت. بەدرێژایـی ژیانـی بەرهەمـی بەخشـی. بـەردەوام هەوڵیـداوە راسـت و دروسـت، هەروەهـا تەبـا لەگـەڵ پرەنسـیپەکانی خۆیـدا بـژی.

ئـەو دەمـەی لێـرە دایـان بـە دادگا و حکومیـان دا، بێگومـان لەگەڵـی بوویـن، چوونـە دادگا. بەهـۆی وشـە و هەڵوێسـتەوە پێنـج سـاڵ سـزای بەندکردنیـان بەسـەردا سـەپاند. لەبیرمـە بـە دەسـتەی دادوەرانـی گـوت: منیـش ئێـوە دادگایـی دەکـەم. "پێدەکەنێـت"...

یاشـار کەمـال دەیگـوت: بـا لـە تورکیـا شـەڕ کۆتایـی بێـت و ئاشـتی بێتـەدی، بـا مرۆڤـەکان یەکـتر نەکـوژن، زمانـی کـوردی بدەنـەوە بـە کـورد، مافـی کولتووریـی خۆیـان بدەنـێ، وەکـو گەلێـک بەڕێـزەوە مامەڵـە لەگـەڵ کـورد بکـەن، ئامادەبـن بـۆ ئـەوەی کـورد خـۆی بڕیـار لـە چارەنووسـی خـۆی بـدات. هەروەهـا لەنێـوان گەلـی تـورک و کـورددا نەیـاری روونـەدات، ئـەو دەسـتکەوتانە هەمـوو ئامانجـی منـن، ئـەو وەهـای دەگـوت.

بێگومـان سیسـتەم ئەمـەی بـە دڵ نەبـوو و سـزایان دا. بـەڵام تورکیـا لـە سـۆنگەی نەنانـی ئـەو هەنگاوانـە و جێبەجێنەکردنـی ئـەو خواسـتانە، دەبینین ئێسـتا بـەرەو کـوێ مـل دەنێـت. ئەنجامـی کاری زۆرەملـێ و بـە تۆبـزی، نوقمبوونـە لەنێـو ئـەو هەمـوو ئـازار و ئێشـەدا.

پرسـیار: پێکـەوە گەشـتی یەکێتـی سـۆڤیەت دەکـەن، لـە نێوەڕاسـتی هەشـتاکاندا؟

زولفـو لیڤانەلـی: راسـتە، رۆماننـووس جەنگیـز ئیتماتـۆڤ لـە سـاڵی 1986 ئێمـەی بانگهێشـت کـرد و چوویـن بـۆ رووسـیا. ئـەودەم تـازە گۆرباتچـۆڤ دەسـەڵاتی گرتبـووە دەسـت. گۆرباتچـۆڤ بانگهێشـتی کۆشـکی کرەملینـی

کردین و لەوێ پێشوازی لە ئێمە کرد. گفتوگۆ و قسەی دوورودرێژمان پێکەوە کرد. قسەکانی یاشار کەمال ئەودەم لە کۆشکی کرەملین زۆر سەرنجڕاکێشتر بوون.

لێرەدا شتێکم هاتەوە بیر و دەمەوێت بە پەلە باسی بکەم.

لەوێوە ئێمەیان بردە شاری فرونزە، ئێستا ناویان گۆڕیوە بە بیشکەک، پایتەختی قرگیزستانە. دیارە بە فڕۆکەیەکی تایبەت. کۆبوونەوەیەک هەبوو لەوێ بە بەشداری نووسەران و هونەرمەندان. پاش خواردنی شیڤ، دەوروبەری کاژێر هەشت یان هەشت و نیو دەچوون دەخەوتن، هەموو دەچوون دەخەوتن. بەڵام ئێمە لەو کەسانە نین زوو بخەوین. چی بکەین؟ دەردەچووین و دەگەڕاین. بیهێنە بەرچاوی خۆت، شوێنەکە شوێنێک بوو وەکو کامپی زانستگە. زۆر فراوان و چواردەوری بە دیوار گیراو، کۆمەڵێک ڤێلای تێدا بوو، کۆمەڵێک داری سەروو، بەفریش هەموو شتێکی داپۆشیبوو. شتێکی دیکەی لێنەبوو. ئێمە لەنێو دارستانێکی پێچاوپێچدا پیاسە دەکەین. گۆرانی دەچڕین، نوکتە دەڵێین و قاقا پێدەکەنین. پێمانوابوو چۆڵ و هۆڵە. رۆژێک لەو رۆژانە، رێگەمان وێڵ کرد. لێرەوە یان لەوێوە، بەم ئاراستەیەدا یان بەوی دیکەدا؟ وەکو مشک لەو دارستانە پێچاوپێچەدا بزر بووین. سەرما زۆری بۆ هێناین، هەستمان بەسەرما دەکرد لە پێمانەوە بەرەو سەرەوە دەکشێت. شڵەژاین، چونکە شوێنەکە یەکجار چڕ و پێچیدە بوو، شەو چ بکەین، بیرمان دەکردەوە. لەپڕ سەربازێکم بینی، بە چەکەوە لە چاوەڕوانیدا بوو. گوتم کەسێک لەوێیە وەرە با بڕۆین، چووین و گەیشتینە لای کابرا، یارۆ وەکو مەیی بێت، مینا بەستبێتی وەها بوو. دەتگوت لەکاتی شەڕی دووەمی جیهانییەوە ئەم زەلامە لێرەدا مەییوە و لەو دۆخی مەیینەدا هێشتا وەستاوە. یاشار

ئابی گوتی؛ من زۆر هاتوچۆی ئەم ناوەم کردووە، پێی بڵێ "دەلەگاسیا"، واتە دەلەگاسیۆن - شاند. کە واتگوت، واتە باسی شاندت کرد، ئەو ئیتر هەموو شتێک حاڵی دەبێت کە ئێمە میوانین، وەهای گوت. بەرەو لای چووین و چەند جارێک وشەکەمان دووبارە کردەوە؛ "دەلەگاسیا، دەلەگاسیا، دەلەگاسیا"... بەڵام کابرا هیچ کاردانەوەیەکی نییە. ئیتر لەبەرخۆمانەوە قسە دەکەین، ئەرێ تۆ ئینگلیزی دەزانیت؟ فڵان زمان دەزانیت؟ فیسار زمان دەزانیت؟ هەموو هەوڵێک دەدەین بۆئەوەی کابرا قسەیەک بکات، نەخێر نەیکردووە و نایکات. باوەڕ ناکرێت، یارۆ وەکو بەستبێتی راوەستاوە، رەپ راوەستاوە و ورتەی لێوە نایێت. یاشار ئابی تووڕە بوو، گوتی؛ "ئەرێ ئەم پەزەڤەنکە[28]" بە چ زمانێک قسە دەکات؟ کابرا لەناکاو گوتی؛ "من خۆم بە تورکی قسە دەکەم".

تۆ مەڵێ یارۆ ئازەرییە. یاشار کەمال پێیگوت؛ ئەرێ تۆ بۆ وەڵامی ئێمە نادەیتەوە؟ گوتی؛ ئاخر ئازەریم. گوتمان دەی باشە، رێنیشاندەرمان بە و با بگەڕێینەوە شوێنەکەی خۆمان، کابرا ئێمەی بردەوە بەرەو شوێنی مانەوەمان. ناوی (ئارابای) بوو.

ئەو دارستانەی ئێمە واماندەزانی چۆڵە و هیچی تێدا نییە، شوێن بنکەی لەشکری سوور، ناوەندی هەواڵگری و پڕ لە ماشین بوو.

زۆر شتی تایبەت و جێسەرنجمان بەسەرهات، زۆر شتی جوان و نایاب ژیاین پێکەوە، هەروەها زۆریش گاڵتەمان دەکرد و پێدەکەنین.

پرسیار: بەوپێیەی هاوڕێیەتییەکی یەکجار تەمەندرێژتان هەبووە، دەمەوێ شتێک سەبارەت بە سەرەتاکانی یاشار کەمال بڵێن، گەشەی، کاراکتەری،

28 - پەزەڤەنک: لە زمانی تورکیدا بە واتای کەسێک دێت بازرگانی بە ژنانی لەشفرۆشەوە بکات. بە زمانی بازاڕیی کارەکە، گەواد. بەڵام بە ئازەری بە واتای جوامێر و پاڵەوان دێت. ئیتر یاشار کەماله، کێ دەزانێت بە کام واتا بەو سەربازەی گوتووە؟.

ناسینی هەندێ کەسایەتی گرنگ لە سەرەتای نووسینیدا، هتد.
زولفو لیڤانەلی: یاشار کەمال کەسایەتییەکی یەکجار سەرنجڕاکێش بوو. لەبەرئەوەی لە کەسایەتی خۆیدا زۆر شتی بەرجەستە کردبوو.
بەڵێ لەلایەکەوە کەسێک بوو خەڵکی گوندێکی چوکورئۆڤا، منداڵێکی گوندنشین بوو، بەڵام لە ڕێگەی ڕۆشنبیرانی وەکو عارف دینۆ[29] و عابدین دینۆ[30] کە ئەوەدەمە دەوڵەت دەربەدری کردبوون، بەشێکی زۆر لە ئەدەبیاتی دونیا دەناسێت. پاشان سەرقاڵی هەڵسەنگاندن و لێکۆڵینەوە دەبێت سەبارەت بەیت و گۆرانی گەلێری. بەرهەم و کاری کەسانی وەکو دادالئۆغلو هەڵدەسەنگێنێ. دواتر لە کتێبخانەی ڕەمەزانئۆغڵودا دەست بە کار دەکات و بێوچان، چوون سەوداسەرێک کتێب دەخوێنێتەوە.
پاش هەموو ئەوانە کاتێک دێتە ئیستانبوڵ، ئەو دەمەی دەگاتە ئیستانبوڵ هیچ شتێکی گوند لە هەیبەت و لە هەگبەیدا نەماوە و نییە. ئەودەم ئاشنای ئەدەبیاتی جیهانە، هاوڕێی نووسەر و ڕۆشنبیرەکانە، ڕۆژانی ئەو کتێبخانەیەی ڕەمەزانئۆغڵوی لە هزر و هەناودا هەڵگرتووە. دوای ئەوەی دێتە ئیستنابوڵ و دەست بە کاری ڕۆژنامەڤانیش دەکات، دەبێتە رووخسارێکی ئیستانبوڵی. پاشان ئەوەندە کاتی لە شارەکە بەسەربرد، تەواو بوو بە یەکێک لە ڕەنگە بزربووەکانی ئیستانبوڵ.
پرسیار: دەستپێک ئاماژەتان بەوە کرد کە بەسەرهاتێکی خۆشی سەعید فایەق[31] سەبارەت بە یاشار کەمال و عاشق وەیسەل[32] -تان لایە و حەز

29 - عارف دینۆ (1893-1957) نیگارکێش و شاعیر. لە هونەری شێوەکاریی تورکیادا ناوێکی گرنگە.

30 - عابدین دینۆ (1913-1993) هونەرمەندی شێوەکار و فیلمساز. عابدین دینۆ لەگەڵ نیگارکێشی نێودار پیکاسۆدا هاوڕێ بوونە. بۆ زیاتر پەیوەندی و هاوڕێیەتی گرنگی یاشار کەمال و ئەو دوو برایە تەماشاکرنی ئەم سەرچاوەیە پێویستە: یاشار کەمال سەبارەت بە خۆی دەدوێت.هەڤپەیڤین لەگەڵ ئالان باسکوێ. وەرگێڕانی لە تورکییەوە بەکر شوانی.

31 - سەعید فایەق: (1906-1954) نووسەری تورک و سەردەستەی نووسەرانی کورتەچیرۆکی نوژەن لە تورکیا.

32 - عاشق وەیسەل -شاترئۆغڵو-: (1894-1973) دەنگبێژی گەلێری بەنێوبانگ.

دەکەن باسی بکەن.. زولفو لیڤانەلی: حیکایەتێکی سەیر و سەرنجڕاکێشە. ڕۆژێک سەعید فایەق لە شەقامی ئیستیقلالی ئیستانبوڵ یاشار کەمال و عاشق وەیسەل دەبینێ، ئەوان هەردووکیان قۆڵیان بە قۆڵی یەکدا کردووە و بە ڕێگەدا دەڕۆن. بەرەو بازاڕی گوڵەکە بەڕێوەن. سەعید پەلە دەکات و بەر لەوان دەگاتە جێ، بە هاوڕێ و دۆستانی دەڵێت؛ هاوڕێیان شتێکی سەیر و دەگمەنم بینی، کەمێکی تر دەگەنە ئێرە. دەپرسن؛ چ بووە؟ چیت بینیوە؟ دەڵێت؛ دوو پیاوم بینی، بە هەردووکیان یەک چاویان هەیە، پێکەوە پیاسە دەکەن و بەرەو ئێرە دێن. عاشق وەیسەل کوێر بوو، هەردوو چاوی نابینا بوو، یاشار ئابی-یش چاوێکی نابینا بوو وەکو دەزانن. سەعید فایەق دەڵێت؛ بینیم بە یەک چاو بەڕێوە دەچوون. ئەو رستە جوان و سەرنجڕاکێشە هی ئەوە، هی سەعید فایق کە دەڵێت؛ "یاشار کەمال تورکترینی کوردەکان و کوردترینی تورکەکانە".

پرسیار: لە ماوەی درێژی هاوڕێیەتی - پەیوەندیتاندا، قسەتان سەبارەت زۆر بابەتی جیاواز کردووە، لە دەمی گفتوگۆ و قسەکردندا چۆن مامەڵەتان لەگەڵ بۆچوونی یەکتر و رای جیاوازی یەکتر دەکرد؟ هیچ تووڕەبوونێک یان شتێکی لەو بابەتە روویدەدا؟

زولفو لیڤانەلی: یاشار کەمال کەسێک بوو تژی لە هەست و لە گەرمی، پڕ بوو لە جووڵە، منیش وام. بەڵام لەبەرئەوەی بۆچوونە بنچینەییەکان لە لامان چوونیەک بوون، سەبارەت بە سیاسەت، ئەدەبیات، زۆر بابەتی تریش، لەڕووی بنەماوە جیاوازیی بیرکردنەوەمان نەبوو. ئەگەر جیاوازی لە بیروبۆچووندا هەیشبا، تووڕەبوونیش هەبا، وەهامان دەگوت؛ " زۆر تووڕەیت زۆر". جارێک سەبارەت بە بابەتێک گوتم ئەمڕۆ زۆر تووڕەیت یاشار ئابی؟. دەستی کرد بە قاقای پێکەنین. پاشان ئیتر ئەویش زۆر جار

بـە منـی دەگـوت؛ "زولفـو ئاغـا زۆر تووڕەیـت زۆر". لـە کاتـی تووڕەبوونـدا، ئـەو قسـەیە هەردووکمانـی ئـارام دەکـردەوە. بـەڵام سـەبارەت بـە هیـچ مژارێـک شـەڕمان نەکـردووە. لـە بـواری سیاسـی و سـەبارەت بـە سیاسـەتیش نـە لێکترازیـن و نـە تێڕوانینـمان جیـاواز بـوو. بێگومـان مـرۆڤ لـە ژیانیـدا شـتی هەڵـە و شـتی راسـتیش دەکات، هەندێـک شـت دەکات کـە نابێـت بیانـکات و لـە کردنـی هەندێـک شـتیش پەشـیمان دەبێتـەوە. وەکـو ئێوەیـش دەزانـن ژیـان وەکـو راسـتەهێڵێک نـاڕوات و بـەردەوام نابێـت. بـەڵام بێگومـان دۆسـتایەتییەکی لـەو چەشـنە بـەردەوام متمانـە بـە پەیوەنـدی و درێـژەدان بـە پەیوەنـدی دەبەخشـێت.

بەدرێژایی 44 ساڵ هیچ لەیەک زویر نەبووین.

پرسـیار: کوردبوونـی و نەتوانینـی ئـەوەی بـە کـوردی بنووسـێت، ئـازاری دەدا؟ دەتوانـن لەوبارەیـەوە شـتێک بڵێـن؟

زولفـو لیڤانەلـی: تەماشـا، پێویسـتە لـەو رۆژگارە بڕوانیـن کـە یاشـار کەمالـی تێـدا لەدایکبـووە و هەروەهـا ئـەو قۆناخـەی کۆمـاری تورکیـا. یاشـار کەمـال کوردیـی دەزانـی. کوردییەکـی کەڤنـارای دەزانـی، بەشـێوەیەکی زارەکـی زمانەکـەی دەزانـی، واتـە نـەک زمانـی نـووسراو یـان نووسـین. بـۆ نموونـە نەیدەتوانـی وەکـو مەمـەد ئـوزون دەقێـک بنووسـێت، زمانـە کوردییەکـەی لـە ئاسـتێکدا نەبـوو داهێنانـی ئەدەبـی بـکات، لـەو ئاسـتەدا نەبـوو. بـەڵام دەیتوانـی بـە زەخیـرە و بـە کۆپەیڤـی جوانـی کلاسـیکی گفتوگـۆ بـکات.

لـەو رۆژگارەدا نووسـەرانی دیکـەش، کـورد و رەگەزەکانـی دیکەیـش بـە زمانـی تورکـی ئەدەبیاتیـان نووسـیوە؛ جاهیـد سـدقی[33]بە زمانـی تورکـی

33 -جاهید سدقی -تارانجی-: (1910-1956) کوردێکی خەڵکی ئامەد بوو. لە تەمەنێکی زۆر زوودا بە نەخۆشی مرد. رۆشنبیر و زمانزان بوو. لە ئیستانبوڵ و لە پاریس زانستگەی خوێندبوو. بۆ ماوەیەک وەرگێڕی دەوڵەت بوو لە ئانکارای پایتەختی تورکیا.

دەینووسـی، شـیعری (سـی و پێنـج سـاڵە)ی خۆشەویسـترین شـیعری تورکیـا بـوو. ئـەوە نـازم حیکمـەت، لـە شـەڕی رزگاریـدا شـیعری بـۆ مسـتەفا کەمـال نووسـیوە. مسـتەفا کەمـال لـە دەقەکانـی یاشـار کەمال-یشـدا هەیـە. ئـەو نەوەیـە، چونکـە نـەوەی پـاش شـەڕی رزگاریـن، لـە کەشـێکی وەهـادا گـەورە بـوون.

هەروەهـا شـتی بنگەهـی، ئـەو زوڵمـەی لـە کـورد کـرا، زوڵمێـک بـوو لـە لووتکـەدا، رووداوەکانـی زیندانـی دیاربەکـر، چوزانـم زۆر شـتی دیکـە، ئـەو شـتانەی بوونـە هـۆی سـەرهەڵدانی پارتـی کرێکارانـی کوردسـتان، هەمـوو ئـەو هۆکارانـە لـەو رۆژگارەدا نەبـوون، ئـەو رۆژگارەی ئـەم سـەرقاڵی کاری ئەدەبـی بـوو، ئـەو دەمـە بـۆ کەسانی وەکـو ئەمـان نووسـینی ئەدەبیـات بـە زمانـی تورکـی و داهێنـان بـەو زمانـە جێگـەی شـانازییان بـوو، بـەڵام پـاش دەسـتپێکردنی ئـەو زوڵمـە و گەیشـتن بـەو خاڵانـە، دیـارە هەڵوێسـتی سیاسـی خـۆی هەبـوو. تەماشـای سـاڵانی پێـش ئـەو رووداوانـە بکـە، هەڵوێسـتێکی سیاسـی وەهـا لـەلای نابینـن، ئەمـان کەسـانی چـەپ و لایەنگـری کۆمـار بـوون. رێزیـان بـۆ شـەڕی رزگاری و بـۆ مسـتەفا کەمـال هەبـوو. ئەوانـە کەسـانی وەکـو؛ ئەحمـەد عـارف، نـازم حیکمـەت، جاهیـد سـدقی، ئـەو نەوەیـە بـوون. رووداوەکانـی دواتـر زۆر تیـژ و تـاڵ بـوون. یاشـار کەمـال یەکێکبـوو لـەو مرۆڤانـەی بـە باشـترین شـێوە بـە زمانـی تورکـی دەینووسـی. لەوەیشـە باشـترین نووسـەری تورکینـووس بێـت لـە تورکیـادا. زمانـی تورکـی بەدەسـتی ئـەوەوە کەرەسـتە بـوو، زمانـی نووسـینی ئـەو تورکـی بـوو.

پرسـیار: سـاڵی 2008 لـە کاتـی بەخشـینی گـەورە خەڵاتـی کولتـوور و هونـەری سـەرۆکایەتی کۆمـاری تورکیـا لـە کۆشـکی چانکایـا بـە یاشـار کەمـال، بـە ئامادەبوونـی سـەرۆککۆمار و سـەرۆکوەزیران، ئێـوە لەهەمـوو

شـوێنێک لەگەڵـی بـوون، لـەوێ نەبێـت. هۆکارێکـی تایبەتـی هەبـوو لـەوێ ئامـادە نەبــن؟

زولفو لیڤانەلی: بەم جۆرە وەڵامی پرسیارەکەتان دەدەمەوە:

مـن لـە دژی ئـەو خەڵاتـەی دەوڵـەت بـووم بـۆ یاشـار کەمـال. لەوەیـە یەکێـک بووبێـت لـە گفتوگـۆ سـەرنجڕاکێش و دیارەکانـی ژیانمـان. گوتـم "وەریمەگـرە"، گوتـم؛ چ پێویسـت دەکات بچیـت و خـەڵات لـە دەوڵـەت وەربگریـت؟ گوتـم؛ بەبۆچوونـی مـن ڕەتـی بکەیتـەوە باشـترە. گوتـی نەخێـر، نابێـت، خەوشـە نەچـم. گوتـی دەچـم و وەریدەگـرم. لەبـەر ئـەو هۆکارانـە لـەو کۆبوونەوەیـەدا ئامـادە نەبـووم. نەچـووم. یەکێکبـوو لـەو کۆبوونـەوە و بۆنـە هـەرە دەگمەنانـەی پێکـەوە نەبوویـن. ئـەو چـوو، بـەڵام بێگومان یاشـار کەمـال لەوێیـش تەنیـا بۆچوونـی خـۆی، بیـری خـۆی پێشـکەش کرد؛"دونیـا گوڵسـتانی هـەزار گوڵـە. بـە یـەک گـوڵ پێکنایـەت. هەمـوو زمـان و هەمـوو کولتوورێـک مافـی ژیانیـان هەیـە". لەوێیـش بۆچوونـی خـۆی، ئـەوەی خـۆی بـاوەڕی پێیەتـی دەریبـڕی و گوتـی.

بەڵام من بام، نەدەچووم[34] .

پرسیار: ئـەو دەمـەی لـە ژووری چاودێـری چڕبـوو چوونـە لای، کاتێـک ئیـتر کەم کەسـی دەناسـییەوە، ئێـوەی ناسـییەوە؟ شـتێک هەیە باسـی بکەن؟

زولفـو لیڤانەلـی: کەسـێک کـە لـە ڕاگەیانـدن، لـە ڕووبـەری ئەدەبیـات، نووسـین و هونـەردا لـە ئیسـتانبوڵ سـاڵانێکی زۆر ناوێکـی درەوشـاوە بـووە، پاشـانیش لـە زۆر شـوێنی دونیـا بەنێوبانـگ دەبێـت، لـە هەمـوو ئـەو شـوێنانەی مـن

34 - ئـەم بۆچوونـەی زولفـو لیڤانەلـی زۆرتـر پەیوەنـدی بـە پاشـاخانی چەپێتـی و لایەنگری وی هەیـە بـۆ کۆمـار، هەروەهـا شـتێک لـە دژبەرێتـی ئیسـلامی سیاسـی تێدایـە، بەتایبەتـی لـە هەمبـەر ئـاک پارتی. بـەڵام یاشار کەمـال وەکـو خـۆی دەیگـوت و (بەکـر شـوانی و مـن) لێمان پرسـی سـەبارەت بـەو خەڵاتـە، ئـەو دەیگـوت مـن هەمـوو دەرفەتێـک بـۆ قسـەکردن لەسـەر دۆخ و دۆزی کـورد بەکاردێنـم. یاشـار کەمـال هەروەسـا گوتـی؛ وەکـو دەزانـن ئـەو ڕۆژە و لـە وتـاری خەڵاتکردنەکەیشـدا هـەر وەهـام کـرد.

بینیومـە؛ لـە فەرەنسـا، لـە سـوێد، لـە ئەمەریـکا، چەنـد ڕێزیـان لێدەگـرت، چەنـد خوێنـەری هەبـوو، هەروەهـا خەڵاتـی گـەورە گـەورەی درایـە، لـە دوا وێسـتگەدا دەوەسـتێت، ئەمـە تەمەنـە. ئیمانەوێـت یـان نـا شـتەکە ڕوودەدات. پـاش تێپەڕینـی نـەوەد سـاڵ لـە تەمـەن بـەرەو کەوتـن چـوو. بـەڵام بەجۆرێـک ڕۆیشـت کـە بەرانبـەر بـە مـردن بەرگری دەکـرد. کاتێـک لـە ژووری چاودێریـی چـڕدا بـوو، بـەردەوام سـەرم لێـدەدا. ڕۆژێـک لـە ژووری چاودێریـی چـڕ هۆشـی دەهـات و دەچـوو، لـەو ڕۆژەدا مـن سـەرم لێـدا، منـی ناسـییەوە، گوتـی؛ وەرە، پرسی؛"ئەسـپە سـپییەکەت لێرەیـە؟"، ئەوانیدیکـە سەرسـام بـوون بێگومـان، پرسـیارەکەم دەبینـی لـە سیمایاندا،"ئەسـپەکەت لێرەیـە؟" واتـای چـی؟.

مـن تێگەیشـتم، ماشـینێکی گـەورەی سـپی هەیـە، بـەو ماشـینە زۆر دەگەڕایـن، مەبەسـتی ئـەو ئۆتۆمبیلەیـە کـە دەڵێـت "ئەسـپەکەت لێرەیـە؟" گوتـم؛ "لێرەیە"، یاشـار ئابی"ئەسـپەکە لێرەیـە"، گوتـی؛ باشـە، هەڵمبگـرە و ئیمبـە بـەرەو لای ئەسـپەکە، بـاژۆ، گوتـی. بـاژۆ و بـەرەو چیـاکان دەچیـن و هتـد..... قسـەی دەکـرد. هەوڵیـدەدا و دەیویسـت خـۆی ڕزگار بـکات لـەو هەمـوو تـەل و وایـەر و کەرەسـتانەی پێـوەی بەسترابوون. گوتـم؛ یاشـار ئابـی بێگومـان دەتبـەم و دەچیـن، بـەڵام ئەمـڕۆ نابێـت، ئەمـڕۆ یەکشـەممەیە و دکتـۆر لێـرە نییـە، هەروەهـا دەبێـت ئـەو شـتانە لێبکەینـەوە، ئـەو قسـانەم لەگـەڵ کـرد. گوتـی؛ مـن ئـەو شـتانە لێدەکەمـەوە و فڕێیـان دەدەم. گوتـم؛ تکایـە وا مەکـە، ئابـی تکایـە. گوتـم؛ ئـارام بـە تکایـە، سـبەی یـان دووەی دەچیـن، زۆر تـووڕە بـوو، لەنـاکاو تـووڕە بـوو، بەڵام چـۆن تووڕەبوونێـک! گوتـی؛ بەدرێژایی ژیـان متمانەم بـە تـۆ کـردووە، تۆیـش جوامێـر دەرنەچوویـت، تـۆ چـۆن لـەم دۆخـەدا مـن تەنیـا جێدەهێڵیـت؟ پـاش ئـەوە مـن چوومـە دەرەوە و کەمێـک گریـام، کەمێـک هاتمـەوە سـەرخۆم، گەڕامـەوە ژوورەکـە، قسـەم لەگـەڵ کـرد، یاشـار ئابـی ئەمـە

و ئـەوە و هتـد. بێگومـان یەکجـار سـەخت بـوو، کێماسـییەکی گـەورەی ژیانـم بـوو مردنەکـەی، بۆشـاییەکی گـەورەی لـەلا دروسـتکردم، نزیکتریـن دۆسـت و هاوڕێـم لەدەسـتدا. ئـەو خـۆی بـە منـی دەگـوت؛ "تـۆ دەبێـت نـزا بـۆ ئـەم رۆژانـە بکەیـت، پـاش مردنـی مـن، دەبینـی چیـت بەسـەر دێـت".

بێگومـان تەنیـا تورکیـا نـا، بەڵکـو دونیـا کەسـێکی لەدەسـتدا، کـە هـاوکات بـە هونـەر و بـە کەسـایەتی خـۆی کەسـێکی گـەورە بـوو.

وەکو ئەوەی دونیا بایەکی خۆی بزر کردبێت.

واتا با-ی ئێمەیش هەیە. بای وەشت، شەماڵ، ڕەشەبا و سروە...

وەکـو ئـەوەی شـتێک لەوانـە بـزر بووبـن. یاشـار کەمـال وەکـو بـا وابـوو. بـۆ منیـش دونیـا پـاش مردنـی وی شـتێکی لـێ کەمـە.

پرسیار: پاش مردنی یاشار کەمال هەستتان بە چی کرد؟

زولفـو لیڤانەلـی: تاکـو ئێسـتا بـە مردنـی یاشـار کەمـال رانەهاتـووم. پـاش ئـەوەی چـووە نەخۆشـخانە، کاتـی داپێـمان تاکـو چاوەڕوانـی مردنـی بکەیـن و بـە مردنـی رابێیـن. ئێمـەی راهێنـا لەسـەر کاتێـک بـۆ مـردن. واتـە لـە رۆژێکدا یـان لەنـاکاو لـە رووداوێکـدا، یاخـود بـە وەسـتانی دڵ نەمـرد. پرۆسـەیەکی بەکاوەخـۆی مـردن بـوو. بێگومـان هەمـوو قۆنـاخ و لڤینەکانـی ئـەو پرۆسـەی مردنـە ژیایـن. کاتێـک دۆخـی تەندروسـتی بـە تـەواوی تێکچـوو، بردمانـە نەخۆشـخانە. پاشـان دووبـارە هێنامانـەوە مـاڵ. کاتێکیـش بڕێـک هەسـتی بـە باشـی کردبـا، دەمانـبردە دەرێ تاکـو هەوایـەک هەڵمـژێ.

هەرگیـز بیـرم لـەوە نەکردبـووەوە رۆژێـک دێت یاشـار کەمـال لەدەسـتدەدەم. وەکـو ئـەوەی هەمیشـە بـژی. ئەوەنـدە پـڕ وزە، ئەوەنـدە لەشـساخ، بەجۆرێک گەرموگـوڕ، راسـتییەکەی چونکـە بـە کێشـەی دڵ، یـان بـە رووداوێـک نەمـرد، وەکـو ئامـاژەم بـۆ کـرد، ئێمـەی لەسـەر مردنـی خـۆی راهێنـا. تاکـو

دەهـات نەخـۆش دەکـەوت، دەمانـبردە نەخۆشـخانە، دەمانهێنایـەوە مـاڵ، دووبـارە دەچووینـەوە دەرێ، دیسـانەوە دەچووینـە شـوێنێک و دادەنیشـتین، دەچووینـە ئـەو خواردنگانـەی پێمانخـۆش بـوون، خواردنێکـمان دەخـوارد، لەنێـو پارکـەکان پیاسـەیەکمان دەکـرد. ئەمانەمـان دەکـرد و پاشـان وردە وردە تەندروسـتی ناجۆرتـر دەبـوو، پرۆسـەیەک بـوو، بـەڵام دوا مانـەوەی لـە ژووری چاودێریـی چڕ زۆر سـەخت بـوو. ئیـتر حاڵـی بوویـن کـە گەشـتی ئەمجارەی بـێ گەڕانەوەیـە، بـەڵام نەماندەویسـت بچینـە ژێـر ئـەو بـارە و ئەمەیـان پەسـەند بکەیـن.

ڕۆژانـی چاودێریـی چڕ یەکجـار سـەخت تێپەڕیـن، ڕۆژانێکـی تـاڵ بـوون. ئیـتر تێگەیشـتین گەڕانـەوەی نییـە. لـە ڕۆژانـی دواییـدا زۆرتـر نەخـۆش دەکـەوت. ژمـارەی هاتوچـۆکان بـۆ نەخۆشـخانە هەڵکشـان. حاڵـی بوویـن دۆخەکـە دژوارە و گەڕانـەوەی کاری کـردە نییـە. بەتایبەتـی پاش چاودێریـی چڕ. ئایشـە بابـان-ی هاوسـەری زۆر بـە وردی چاودێریـی دەکـرد، لـە بـاری شـارەزایی پزیشـکییەوە لـە مـاڵ پەرسـتار هەبـوون. ئـەوەی کـە دەبـوو بکرێـت، دەوروبـەر و دکتـۆرەکان بـە خۆشەویسـتییەکی گـەورەوە کردیـان. بـەڵام پـاش ئـەوەی بـە خاڵـی بنبەسـت گەیشـتین، بیرمـان لـە مردنـی کەسـێکی وەکـو یاشـار کەمـال دەکـردەوە، بانـدۆری ئـەو مردنـە، دەنگدانـەوەی ئـەو مردنـە لەسـەر تورکیـا و هتـد. لەوێـدا ئەگـەری ڕوودانـی زۆر شـتی سیاسـی هەیـە. دەبـوو بیربکەینـەوە، پرسـیار بکەیـن؛ چـۆن یادێـک سـاز بکەیـن بـۆ ئـەم نووسـەرە؟ چ تەدارەکێـک ڕێکبخەیـن بـۆ پرسـە، بـۆ یـاد و بـۆ شـینی وی؟ ئـەی تەرمەکـەی چـۆن بـەڕێ بکرێـت؟ دەیـان پرسـیاری وەهـا دروسـت دەبـوون و لـە زار دەردەچـوون. دەبـوو بڕیـار بدەیـن. پـاش ئـەوەی ئـەو بڕیـارە کردارسـازانەمان دا؛ لـە مزگەوتـی تەشـفیکییەوە تەرمەکەمـان بـرد، بێگومـان

کارێکی زۆر سەخت و گەلێک تاڵ بوو. زۆر سەنگینانە، تاکو پێی بڵێین "تۆ شکۆی ئێمەیت"، بە نووسینێکی سەردەمی لاوێتی خۆیەوە، زۆر شایستە و بەڕێزانە، لە کەشی تاسەباریی راستەقینەدا تەرمەکەی بەرەو گۆڕستان گواسترایەوە. هەندێ لەو کەسانەی بەشداربوون دێنەوە بیرم، هاوڕێمان تورکان شۆرای[35] باری تەندروستی زۆر تێکچوو، تەنانەت دکتۆر فریای کەوتن. بەچاوی خۆمان بینیمان تووشی چ تەنگژەیەکی تەندروستی بوو. رۆژێکی تاڵ و دژوار بوو. تەرمەکەمان برد بۆ گۆڕستانی زنجیرلی کوێی. لەوێ ناشتمان و خۆڵمان بەسەردا کرد.

منیش لەناکاو، لە ناخمەوە دەنگی شیوەنێک بۆ حەمەدۆک دەرپەڕی. لەسەر گۆڕەکەی ئەو شینەم بۆ گێڕا:

پەڕەسێلکە هێلانەی خۆی لە قوڕ ساز دەکات
سواخی دەدات و سواخی دەدات..
لەبەر بەگی زاڵم بە ئێمە دەڵێن حەمەدۆک...

بەوجۆرە بەڕێمانکرد...

35 - تورکان شۆرای: (1945) ئەکتەری نێوداری بواری سینەما لە تورکیا. بە سوڵتانی سینەمای تورکیا ناسراوە. لە ساڵی 2010 بەدواوە باڵیۆزی نیازپاکییە.

لوسیەن لایتس بەڕێوەبەری بنکەی چاپ و بڵاوکردنەوەی ئونیۆن زویرخ - سویسرا

هیچ کاتێک لە تورکیا دیموکراسی راستەقینە دەستەبەر نەبوو.
هیچ کاتێک تورکیا بۆی نەکرا خۆی لە گوشاری فاشیزم رزگار بکات..
پێویستە کولتوورەکان کار بۆ لەنێوبردنی یەکتر نەکەن، پێویستە پێکەوە هەڵبکەن.

یاشار کەمال

سەبارەت بە یاشار کەمال
لەگەڵ لوسیەن لایتس بەڕێوەبەری بنکەی چاپ و بڵاوکردنەوەی
ئونیۆن زویرخ - سویسرا

- "لە یەکەم دیدارەوە یاشارم خۆشویست. عاشقی بووم. چۆن کەسێک، مرۆڤێکی کاریگەر، مرۆڤێک کە دڵێکی گەورەی هەیە، دەخاتە دڵی خۆیەوە، بەوجۆرە بوو".

- " بەر لە بیست ساڵ یاشار کەمال گوتی: تەماشای رێگەکانی سەر نەخشە بکە، بۆچی تورکیا ئەو هەموو شارێیانە بە ئاراستەی سووریا بنیات دەنێت؟ لەوێ چی هەیە؟ چاوەڕێ بە و بزانە رۆژێک دێت تورکیا بەرەو ئەوێ دەکشێت و هێرش دەباتە سەر خاکی ئەوێ".

- " یاشار کەمال دەیگوت: بەر لە نووسینی هەر رۆمانێکی نوێم، ئەو نووسەرەم دەخوێندەوە، بۆ؟ بۆ ئەوەی بەهرەم پێببەخشێت".

- " ... ئیتر یاشار کەمال ناوێکی گەورە و جێگیر بوو لە ئەدەبیاتی جیهانیدا".

پرسیار: ئەوروپاییگەل، بەتایبەتیش لە زمانی ئەڵمانیدا بەردەوام دەگوترێ و دەنووسرێت "کوردەکان"، منیش دەمەوێت بەم پرسیارەم دەستپێبکەم؛ چۆن کوردەکانتان ناسین؟

لوسیەن لایتس: وەکو مرۆڤێک زانستی مێژووی خوێندبێت و هەروەها مەیلی زانستی سیاسەتی هەبێت، هەموومان دەمانزانی کورد هەیە. کورد هەن و دابەشکراون بەسەر چەند دەوڵەتێکدا. دیرۆکێکی سەختە، زمان و کولتووریان قەدەخەکراوە و دۆخی گوشارخستنەسەر لە زۆر بواردا سەردەستە لەوێ، ئەوانە شتگەلێک بوون مرۆڤ لە رۆژنامەکاندا دەیخوێندنەوە.

بۆ منیش ئاڵنگاریی ئەوەبوو لەوێ، لەنێو کورد، چ نووسەرێک هەیە؟ بەوجۆرە پەنام بردە بەر هاوڕێ و ناسیاوانم، لێکۆڵینەوەم لەسەر لەکسیکۆنەکان دەکرد، لەکسیکۆنی ئەدەبیاتی جیهانی، بۆ ئەو مەبەستە لە پیتی "ئا"-وە تاکو پیتی "م" کارم کرد، ئەو دەمە تەکنیکەکە وەها بوو، دیارە ئێستا تەکنیکی دیکە هەن. ئەڵماسێک لەناکاو دەرکەوت. بۆ نموونە دەوڵەتئابادی لە ئێران.

ساڵی 1980 لە لەکسیکۆندا هێڵم بە ژێر ناوی دەوڵەتئابادیدا هێنابوو. هەندێ جار دە ساڵ، پانزە یان بیست ساڵ دەخایێنێت تاوەکو مرۆڤ دەگاتە ئامانجێک. بۆیە رۆژێک لەسەر کاخەز و بەرێگەی پۆست بەرهەمی ئەو نووسەرەم پێگەیشت. دەستم بە خوێندنەوەی کرد و گوتم، بەڵێ ئەمە ئەو نووسەرەیە لە لەکسیکۆن دەستنیشانم کردبوو، شتم سەبارەت بەو نووسەرە خوێندبووەوە. بە سادەیی بڵێم ئەمە مەراقە. دەبێت مەراق هەبێت. دەپرسن: چۆن کۆلۆمبوس ئەمەریکای دۆزییەوە؟

ڕاستییەکەی دەبێت مرۆڤ دڵنیا بێت لەوێ شتێک هەیە، لەو پێشەوە، یان لە بەرانبەرت و بەرەوڕووی بڕۆیت. پاشان دەبێت ڕێک و ڕەوان، هەروەها بە پشووی درێژەوە بەرەو ئەوێ، بەرەو جێگەی مەبەست بەڕێکەویت.

پرسیار: ئەی یاشار کەمال، کەی ئەو نووسەرەتان ناسی؟ بەر لە دەوڵەتئابادی یان پاشتر؟

لوسیەن لایتس: پێشتر بە ئەدەبیاتی یاشار کەمال ئاشنا بووم. لە هاوڕێیەکم پرسی، بە زمانی ئەڵمانی شتێکی ئەوتۆ نییە لە ئەدەبیاتی تورکییەوە وەرگێڕدرابێت. چ نووسەرێکی گەورە هەیە لەلای ئێوە؟ ئەویش وەها وەڵامی دامەوە: یاشار، یاشار، یاشار و...

لەبیرمە ئەو هاوڕێیە پەیوەندی بۆ دروستکردین. وەکو لەبیرم بێت ساڵی 1975 یاخود 1976 بوو. یەکەمجار لە باڕی هۆتێلێکی پاریس پێیگەیشتم. لە ژێرزەوینی بچووکی ئەو هۆتێلە، لەوێ یاشار کەمال وەکو زنارێکی ئانادۆڵ دانیشتبوو. هەر لەو شوێنە دەستیکرد بە گێڕانەوە، گێڕانەوە و گێڕانەوە. قسەی بۆ دەکردم و بەسەرهاتی دەگێڕایەوە سەبارەت بە شتی پیرۆز، سەبارەت بە ڕێگر و دزەکان، سەبارەت ئاووهەوا و سەبارەت بەو مێشهەنگانەی ئەوندەی ترییەک گەورەن. دەربارەی زۆنگاو و تووندوتیژی قسەی دەکرد، بە سادەیی بڵێم: چیرۆک، چیرۆک و چیرۆک. چیرۆک لە دوای چیرۆک.

بێگومان من زۆر سەرسام بووم پێی. لەبەرئەوەی یاشار کەمال حیکایەتخوانێکە بەشێوەیەکی زۆر چڕ چیرۆک دەگێڕێتەوە. ئەو گەنجینەیەکە لە چیرۆک و بەسەرهات پێکهاتووە. بەشێوەیەکی زۆر زیندوو، هەروەها بە هۆشیاری و ئاگاییەوە. یاشار کەمال کەسێکە هەموو ژیانی

ئـەو بەسـەرهات و چیرۆکانـەی هەڵمژیـوە و لای خـۆی کۆیکردوونەتـەوە. بـۆ مـن ئـەوە ئاشـکرابوو ئـەم مرۆڤـە ئـەو نووسـەرەیە کـە مـن دەمەوێـت بەرهەمـی بڵاوبکەمـەوە.

دەبێـت ئەوەیـش بڵێـم ئێمـە ئـەودەم هێشـتا نووسـینگەمان بـۆ وەشـانخانەکەمان نەبـوو، مـن لـە ماڵەکـەی خـۆم کاروبـاری بنکـەی بڵاوکردنـەوەم بەڕێوەدەبـرد. ئەویـش گوتـی، فەرمـوون و مۆڵەتـی دایـن بەرهەمەکانـی بڵاوبکەینـەوە، بەوشـێوەیە رۆمانەکانـی یـەک لـە دوای یـەک لـە وەشـانخانەی ئێمـە بڵاودەبوونـەوە. تاوەکـو ئێسـتا 24 کتێبـی یاشـار کەمـال لــەلای ئێمــە بڵاوکراونەتــەوە، بێگومــان بــە درێژایــی چەندیــن ســاڵ.

لـەو بـوارەدا بەشـێوەیەکی شایسـتە کار لەگـەڵ وەرگێـڕی بـاش کۆرنێلیـوس بیشـهۆف کـراوە. بێگومـان ئـەو هاوڕێـی یاشـار کەمـال بـوو. یاشـار کەمـال سـەبارەت بـە بیشـهۆف دەیگـوت: بیشـهۆف تورکـی هەمـوو ئەڵمانەکانـە و ئەڵمانـی هەمـوو تورکەکانـە.

پرسـیار: چ سـاڵێک یەکـەم کتێبـی یاشـار کەمـال لـەلای ئێـوە بـە زمانـی ئەڵمانــی بڵاوکرایــەوە و چ رۆمانێــک بــوو؟

لوسیەن لایتـس: بابـەت و هەنـگاوی زۆر سـەخت ئەوەیـە مـرۆڤ چـۆن و بـە چ کتێبێـک بـۆ یەکەمجـار نووسـەرێک دەناسـێنێ و پێشکەشـی دەکات. مـرۆڤ دەبێـت بیـر لـە واتـای کارەکـەی بکاتـەوە و لـەو بـوارەدا حیسـاب بـۆ خوێنـەر بکات.

مـن بڕیـارم دا ئـەو بەرهەمـەی چـاپ بکەیـن کـە تاوەکـو ئەمڕۆیـش کتێبـی دڵگیـری منـە، ئەفسـانەی هـەزار گا. چیرۆکـی خێڵـە کۆچـەرەکان، چیرۆکـی کۆچەرانــی دێریــن کــە شــانازی بەخۆیانــەوە دەکــەن. بەســەرهاتی ئــەو مرۆڤانـەی سـەدان ساڵە دێـن و دەچـن، پاشـان لـە شـوێنێکدا هـەوار دەخـەن،

وەکـو فیودالّیزمـی کەڤـار خاوەندارێتـی بنەڕەتـی نییـە لەلایـان و لەسـەر هەنـدێ شـتی وەکـو راو و کەرەسـتەی سـەرەتایی دەژیـن. دەستاودەسـتکردنی دەسـەڵات لەلایـان، ژینگەیـان، هەروەهـا وەرچەرخانـی مێژووییـان، یاشـار کەمـال بەشـێوەیەکی زۆر ورد پێناسـەی ئـەو چەمـک و بوارانـە دەکات.

دەتوانـم تاکـو ئەمڕۆیـش ئـەو رسـتانە دووبـارە بکەمـەوە: [بێگومـان بـە زمانـی ئەڵمانـی]

"ئێمـە لـە خوراسـانەوە هاتیـن، خاکـی درەوشـاوەمان بـە کۆڵـدا داوە، لـە ژێـر خێوەتـدا، خێوەتێـک چنـدراو لـە مـووی رەشـی بـزن". زۆر کـەس دەڵێـن ئـەوێ، ئـەو ناوچەیـە ناوەنـد یـان دڵـی کولتـووری تورکمانەکانـە.

ئـەو کتێبـەی یاشـار کەمـال، یەکێکـە لـە کتێبـە گـەورە و پـڕ لـە حیکمەتەکانی، لەبەرئـەوەی بابەتـی کتێبەکـە باس لـە زەبەلاحیـی فیودالّیـزم دەکات، هەروەها باسـیش لـە ترسـناکیی فیودالّیـزم دەکات، هاوشـانی ئـەوە ئامـاژە بـە رووحـی دەرەبـەگ دەکات لـە دژی بێدڵـی، پیسـکەیی، ترسـناکیی سـەرمایەداریی نـوێ. ئـەوە شـێوازی ئـەو بـوو بـۆ سۆسـیالیزم کـە دەیگـوت:

رووحـی پێڤـاژۆی دەرەبەگایەتـی لەگـەڵ گیانـی هاوڕێیەتـی، هاوسـێیەتی ئاوێتـە بکرێـت، بەجۆرێـک پێکـەوە ببەسـترێنەوە، بەیـەک بگـەن و بـەرەو داهاتـوو ئاراسـتە بکرێـن. تاکـو دواڕۆژ رزگار بکەیـن. ئـەوە مرۆڤپەروەریـی یاشـار کەمـال بـوو.

پرسـیار: یاشـار کەمـال کەنگـێ بـە تـەواوی لـە رووبـەری زمانـی ئەڵمانیـدا نـاسرا؟

وەڵام: یاشـار کەمـال لـە ئەڵمانیـا سـەرکەوتنی گـەورەی ئەدەبیـی وەدەسـتهێنا. پـاش بڵاوبوونـەوەی بەرهەمەکانـی زۆر بـاش نـاسرا، سـاڵی 1997یـش کاتێـک خەڵاتـی ئاشـتیی کتێبـی ئەڵمانیـای وەرگـرت، ئیـتر نووسـەرێکی تـەواو ئاشـنا

بـوو. ئـەو خەڵاتـە گەورەتریـن خەڵاتـە لـە ئەڵمانیـا کـە مـرۆڤ وەدەسـتی بخـات. خەڵاتەکـە هەروەهـا بانـدۆری سیاسـی و میدیایـی زۆری هەیـە. لـە بـواری خوێنەریشـدا، ژمـارەی خوێنەرانـی لەنێـوان سـەت بـۆ دوو سـەت هـەزار هەڵکشـا، هەڵبەتـە ژمارەی خوێنـەری نـوێ کـە لـە ئەڵمانیـا بـە یاشـار کەمـال ئاشـنا بـوون. دیـارە پێـش ئـەو خەڵاتەیـش یەکەمیـن کتێبەکانـی یاشـار کەمـال کرابوونـە ئەڵمانـی و گەیشـتبوونە خەڵـک.

خەڵــک ئاشــنا بــوون بــەو ئەدەبیاتــە. لــە وڵاتێکــی وەکــو ئەڵمانیــا کــە ژمارەیەکـی زۆری کۆچبـەری تـورک دەژیـن، کەنارخسـتن و گوێنـەدان بە یاشـار کەمـال کاری کـردە نەبـوو. پرسـیارەکە ئـەوە بـوو؛ لـە وڵاتـی ئـەم کۆچبەرانـە چ نووسـەرێکی گـەورە هەیـە. ئیـتر بـۆ ئێمەیـش وەکـو بنکـەی وەشـان و بڵاوکردنـەوە چەنـد سـاڵێکی پـڕ لـە کاری سـەخت لەگـەڵ ئەدەبیاتـی یاشـار کەمـال دەسـتپێکرد.

بەڵـێ کارێکـی سـەخت بـوو، ئاسـان نەبـوو. ئیـتر یاشـار کەمـال ناوێکـی گـەورە و جێگیربـوو لـە ئەدەبیاتـی جیهانیـدا. بێگومـان ئەدەبیاتڤـان یـان نووسـەرێک بەبـێ ئـەوەی رەچـاوی بابەتـی کۆچبـەری و کەشـی کۆچبـەران لـە بـواری نرخاندنیـدا رەچـاو بکرێـت، نەخێـر نرخاندنـی وی لـە بـواری بەرهەمەکانییـەوە بـوو، کـە لـە ئاسـتێکی یەکجـار بڵنـددا بـوون.

پرسـیار: لـەوە دەچێـت پێکـەوە زۆر گەشـتی هاوبەشـتان کردبێـت؟ لەگـەڵ نووسـەرە گـەورەکان گەشـتەکان سـەخت نابـن؟

وەڵام: لەگـەڵ یاشـار کەمالـدا کـۆڕ و سـەمیناری زۆرمـان دەکـرد. هـاوڕێ لەگـەڵ ئـەو نووسـەرە بـە هەمـوو ئەڵمانیـادا گـەڕام، لـەم تیڤـی بـۆ ئـەوی دیکـە، لـەم رادیـۆ بـۆ ئـەوی دیکـە، ژوان، دیـدار و هەڤپەیڤینـی جۆراوجـۆر لەگـەڵ رۆژنامەکانـدا، ئـەودەم زۆرینـە دەیانویسـت یاشـار کەمـال ببینـن،

بیدوێنـن، باسـی ئەدەبیـات، تورکیـا و کێشـەی کـوردی لەگـەڵ بکـەن. بـەڵام بـۆ ئێمەیـش هەمـوو ئـەو شـتانە کار بـوون، کارێکـی کـەم و ئاسـانیش نـا. ئـەم شـتانە لـە خۆیانـەوە یـان لـە خـۆڕا بەرهـەم نایـەن و چـێ نابـن، کاریـان دەوێـت، بـەڵام لـە بنەڕەتـدا ئەگـەر نووسـەرێک بیهێنێت، واتـادار بێـت، خوێنەر خۆشـیانبوێت و ئامـاژەی بـۆ بکـەن، مـرۆڤ خـۆی پێشـنیازی کاری بـۆ دەکات، تەنانـەت کاری لـەو جـۆرە سـەختیش، چونکـە مـرۆڤ دڵنیایە ئەنجام سـەرکەوتن دەبێـت. لای مـن ئـەو بـاوەڕە هەیـە کـە خوێنـەر بـە وەفـا و راسـتگۆن، ئەگـەر نووسـەرێک لـە دڵیانـدا بلڤێـت، لـە گیانیانـدا، لـە سـەریاندا، لـە خەیاڵیانـدا، ئەو دەم خوێنـەران لەگـەڵ نووسـەرەکە بـەردەوام دەبـن. هەمـوو جـۆر و رەنگەکانی خوێنـەر بـەردەوام دەبـن لەگـەڵ نووسـەر ئەگـەر بـەو جـۆرە بێـت.

پرسیار: وەکو وەشانگەرێک چۆن یاشار کەمالتان ناسی و چۆن خۆشتانویست؟

وەڵام: دەتوانـم سـەبارەت بـە کارەکـەی خـۆم بڵێـم؛ ئەرکێکـی سـەخت و گرانـە، مـرۆڤ نووسـەرێک بەهەنـد وەربگرێـت، رێـزی لێبگرێـت، کاتـی بـۆ تەرخـان بـکات یان سـەرمایەگوزاری لەسـەر بـکات، یاخود سـەرچڵیی بەکارەکەیـەوە بکات. بـە سـادەیی بیڵێـم کاتێـک نووسـەرێکت خۆشـبوێت، بـۆ خـۆم و سـەبارەت بـە خـۆم قسـە دەکـەم، بانـدۆری بەسـەر سـەرجەم بابەتەکـەوە هەیـە و دەبێـت. کاردانـەوە سـەرەتاییەکان لـە کارەکـەدا زۆر گرنگـن، بەڕاسـتی مـن لـە یەکـەم دیـدار و دیتنـەوە یاشـارم خۆشویسـت. عاشـقی بـووم. چۆن کەسێک مرۆڤێکی کاریگـەر، مرۆڤێـک کـە دڵێکـی گـەورەی هەیـە، دەخاتـە دڵـی خۆیـەوە، بـەو جـۆرە بـوو. جگـە لـە دەربڕینـی ئـەم هەسـتە ناتوانـم شـتێکی دیکـە بڵێـم. بـەڵام سـەرباری ئـەو خۆشەویسـتییە، مـرۆڤ دەبێـت ئەرکـی خـۆی جێبەجـێ بـکات.

هەمـوو جارێـک کاتێـک یەکـمان دەگـرت، گاڵتەیەکـمان هەبـوو، دەمانگـوت: "بـا دۆلابەکـە بکەینـەوە". بـا بیکەینـەوە و سـەبارەت بـە کتێـب قسـە بکەیـن. قسـەمان دەکـرد، سـەبارەت بـەم کتێـب و ئـەوی دیکـە، دەربـارەی ئـەوەی پێشـوو و یـان کتێبـی داهاتـوو، قسـەمان سـەبارەت بـە پـلان و نەخشـەکانمان دەکـرد. ئەمـە کاری سـەرەکیی ئێمـە بـوو. لەوەیـە ئـەوە شـێوازێک بێـت لـە کاری پێکەوەیـی کاتێـک مـرۆڤ دەیەوێـت پڕۆژەیەکـی هاوبـەش ئەنجامبدات. نووسـەرێک هەسـت بـەوە دەکات کەسـانێک هـەن کار بـۆ کتێبەکـەی، بـۆ بەرهەمەکـەی دەکـەن. ئـەوە نـەک هـەر منـی خسـتە دڵـی یاشـارەوە، بەڵکـو هەمـوو رۆژێکیـش دەیخسـتمە کارەوە.

هەندێـک کاتیـش هەبـوون پێکـەوە لـە گەشـت و گەڕانـدا بوویـن. کاتـی کۆبوونـەوەکان، لـە سـەمینارەکان، مـرۆڤ لـە یەکـتر نزیـک دەبێتـەوە، لـە شـەواندا پـاش کار و چالاکـی، لـە سـاتی لاوازی و لـە سـاتی سـەرکەوتندا، لـە دەمـی تەنیاییـدا، لـە هۆڵـە گەورەکانـی سـەمینار سـازکردندا، لـە زۆر چاوتروکاندنـدا، لـە گەلێـک دەمـی جیـاوازدا و لـە بـواری باسـکردن سـەبارەت بـە زۆر بابەتـی جێڕەنگـی وەکـو سیاسـەت، تاراوگـە، سەردەسـتی، چەوسـاندنەوەی سیاسـی و هتـد.

وەشـانگەر بەرپرسـە لـەو ئەرکـە سـەختە و پێویسـتە لەسـەری کارێـک بـکات نووسـەران بتوانـن لەسـەر بەرهەمەکانیـان بژیـن و بـەردەوام بـن. ئـەم کارەمـان لەگـەڵ زۆر نووسـەری دیکەیشـدا کـرد، بەڕاسـتی پشـتگیریمان کـردن تاکـو بتوانـن بـەردەوام بـن و کتێبەکانیـان، بەرهەمەکانیـان و پەیامەکانیـان بگـەن. ئـەو نووسـەرانەی لـە تاراوگـەن یـان لـە دۆخێکـی ترسـناکدان. ئـەو نووسـەرانەی خێزانـدار بـوون، هـاوکات ناچـاری ڕاکردنیـش بـوون، یـان لـە دۆخـی رووخانـدا بـوون، دەبێـت بڵێـم ئەمـە بەشـێک بـووە لـە کارەکـەی مـن،

بەردەوامیش منی بەختەوەر کردووە. ئێمە لێرە[36] لە وڵاتێکی تێر و پۆشتە دەژین، لە جڤاکێکی تێردا، لە دەرەوەیش، لە زۆر شوێنی دونیا، ئەوەندە دژواری و ئاستەنگ هەن، نەک هەر بۆ مرۆڤ، بەڵکو بۆ ئەدەبیاتیش، بۆیە هەندێک جار ئەو باهۆزە خۆی دەکات بە نووسینگەکانماندا، بۆ ئێمەیش ئەرێنی و باشە کاتێک کارێکی وەها دەکەین.

پرسیار: یاشار کەمال لە هەموو بەرهەمەکانیدا بەرگری لە مرۆڤ دەکات، بە رەنگ و دەنگی جیاوازەوە، نەک هەر ئەوە، بەڵکو ئەم نووسەرە پارێزڤانێکی گەورەی سرووشتیشە، بۆ ئێوە یاشار کەمال چییە و چ ناسنامەیەکی دەدەنێ؟

وەڵام: لە دنیای ئەدەبیاتدا جوگرافیا هیچ رۆڵێک نابینێ. سنوورەکانی وڵاتان وەکو لەسەر نەخشەکان دەبینرێن هیچ رۆڵێک نابینن، سنوورەکان هەر هەموو سنووری مێژوویین، دێن و دەچن. لە کەنگێوە سنوورەکانی ئێستای تورکیا هەن؟ بەڵام بەرانبەر بەوە ئەدەبیاتی ئەنادۆڵ هەزاران ساڵە هەیە. ئێمە لە زمانی ئەڵمانیدا هێشتا لە دەمی سازکردن و بەرهەمهێنانی شتێکدا بووین پێودانگێک بدات بە سەروای شیعر و هۆنینەوەکان، بەڵام ئەودەم، ئەوان لەوێ دەیان هەزار لاپەڕەیان بەرهەمهێناوە. مەبەستم لەوێ، لەو ناوچەیە. (روو لە من دەکات)، لە ناوچەکەی ئێوە، لە رۆژهەڵات.

ئەگەر ئێمە پرسیارەکە وەها بکەین هەڵەیە، نووسەران سەر بە چ نەتەوەیەکن؟ نووسەران سەر بە هیچ نەتەوەیەک نین. ئەوان موڵکی دونیان. هەروەها بە هیچ جۆرێک سەر بە هیچ سنوورێکی سیاسی ژ خوە نین. ئەوەی من لەم پەیوەندییەدا بە گرنگی دەزانم رەگە، رەگی نووسەرێک لە کوێوە سەرهەڵدەدات و لە چ سەرچاوەیەکەوە هەڵقوڵاوە.

36 - مەبەستی وەڵاتی سویسرایە.

نووسـەر لـە چ ڕەگێکـەوە ئەدەبیاتـی خـۆی بەرهەمهێنـاوە. بێگومـان لـە لای یاشـار کەمـال یەکێـک لـە ڕەگـەکان ئـەو شـێوازە کوردییـە بـاوەی گێڕانەوەیـە، حیکایەتخوانـی و دەنگبێـژی ئـەو جڤاکەیـە. یاشـار کەمـال لـەو کۆمەڵگەیـەدا گـەورە بـووە. ئـەو وای پێخـۆش بـووە ببێتـە دەنگبێـژ، بـەڵام دەنگـی بـاش و گونجـاو نەبـووە، سـەری، مێشـکی باشـتر و گونجاوتـر بـوو، بـەڵام دەنگـی بـاش نەبـوو (پێدەکەنێـت)، خـۆش نەبـوو، بۆیـە بـووە نووسـەر.

مـن وای بـۆ دەچـم هیـچ میللەتێـک نابێـت نووسـەرێک بکاتـە موڵکـی خـۆی و تەنیـا بـۆ خـۆی بانگەشـەی بـۆ بـکات. دیـارە هـەر ناوچەیـەک، هـەر کولتوورێـک رووبـەری فێربوونـە، ناوچـە و کولتوورێـک نووسـەرەکەی لێـوە هاتـووە، لـەوێ گـەورە بـووە و گەشـەی کـردووە، سـەر بەوێیـە و لـەو شـوێنەوە هاتـووە. لـە لای یاشـار کەمـال سـەرچاوەی دیکەیـش هـەن، بـۆ نموونـە ڕۆمانـی گرنـگ و گـەورەی فەرەنسـایی وەکـو لـە فلـۆ بێـر[37] یـان نووسـەرێکی وەکـو سـتاندال[38]، بـە تایبەتـی ڕۆمانـی سـوور و ڕەش[39]-ی ئـەو نووسـەرە، ڕۆمانێـک یاشـار کەمـال دەیگـوت: "بـەر لـە نووسـینی هـەر ڕۆمانێکـی نوێـم، ئـەو نووسـەرەم دەخوێنـدەوە، بـۆ؟ بـۆ ئـەوەی بەهـرەم پـێ ببەخشـێت".

پرسـیار: لـە هەنـاوی ئەدەبیاتـی یاشـار کەمالـدا دەتوانـن گوێتـان لـە چ دەنگێـک بێـت؟ دەنگـی خـاک؟ یـان چ دەنگێـک؟

وەڵام: بـۆ مـن هەمیشـە یاشـار کەمـال دەنگـی ئانـادۆڵ بـووە. لـە دە هـەزار سـاڵی رابـردوودا ئانـادۆڵ بێشـکەی شارسـتانیی نـوژەن بـووە. لـە هیـچ شـوێنێکی دونیـا ئـەو هەمـوو چینـە جیـاوازە لـە کولتـوورەکان کۆنەبوونەتەوە. گەشـتێک بەنـاو ئانادۆڵـدا بکـە دەبینیـت چ هەبـووە، لـە ڕۆمەکانـەوە تاکـو

---

37 - لە فلۆ بێر – گوڵە شینەکان: ڕۆمانی نووسەری فەرەنسایی ڕیمۆن کۆنو، ساڵی 1965 بڵاوکراوەتەوە.

38 - نووسەری فەرەنسایی ماری – هێنری بەیلە ناسراو بە ستاندال (1783-1842) .

39 - ڕۆمانـی سـوور و ڕەش یـان "لـە ڕووژ ئـەت لـە نـوار"، ڕۆمانێکـی نووسـەری فەرەنسـایی سـتانداڵە و لـە سـاڵی 1830دا لـە پاریـس بڵاوکراوەتـەوە.

گریکـەکان، لەوانـەوە تاکـو خاچپەرسـتان، زۆر شـت، گەلێـک کولتـوور و دیرۆکـی جـودا جـودا لـەوێ بەناویەکـدا چـوون. هەمـوو ئەوانەیـش کولتووری دونیـا و مرۆڤایەتیـن.

یاشـار کەمـال بـەردەوام دەیگـوت: "**ئانـادۆڵ وڵاتـی 72 زمانـە**". وڵاتـی خێڵـەکان، گرووپـە جـوداکان و گەلانیشـە بەهەمـان شـێوە. ئـەو گشـتە پڕ و پتـەوە کـە یـەک ئـەوی دیکـە تـەواو دەکات، یـەک دەگاتـە ئـەوی دیکـە و لـە بـاری دیرۆکییـەوە لەگـەڵ یەکـتر، دژی یەکـتر و هاوشـانی یەکـتر دێـن و دەچن، لـە ململانـێ و بەریەککەوتنـدان، ئـەوە نـەک هـەر ئەمـڕۆ وایـە، بەڵکـو ئـەو کارلێککـردن و بەریەککەوتنـە لـە دەمـی دێرینیشـدا بـەردەوام وەهـا بـووە. ئـەوێ سـەرزەوینێکی سەرسـامکەری فێربوونـە، رێـک وەکـو ئـەوەی یاشـار کەمـال پێناسـەی چوکورئۆڤـای دەکـرد و کردوویەتـی.

یاشار کەمال باسی لە بەروبوومی کشتوکاڵی دەکرد لەوێ و دەیگوت:

خاکەکـەی بـە بەرەکەتـە و جـار هەبـوو بەروبـووم ئەوەنـدەی باڵایـەک هەڵکشـاوە. سـاڵ هەبـووە سـێ جـار بەرهەمـی هەندێـک جـۆری دانەوێڵـە پێگەیشـتووە. چـۆن ئـەوێ سـەرزەوینێکە لەبـار بـۆ کشـتوکاڵ و دانەوێڵـە، بەهەمـان شـێوە دەڤـەر و سـەرزەوینی کارای ئەدەبیاتیشـە. ئـەو خـۆی لـە ناوچەکـەدا ژیـاوە، کارا بـووە، یاشـار خـۆی بـۆ مـن گەورەتریـن و روونتریـن مۆدێلـی ئەنادۆڵـە. خـۆی ئەنادۆڵـە و ئەنادۆڵـی کەڤنـار لـە خـۆدا بەرجەسـتە دەکات. تورکیـا لـە بەردەوامیـی خـۆی و لـە گەشـەی خۆیـدا وەکـو وڵاتێکـی هاوچـەرخ هێشـتا کـۆن نییـە، دێریـن نییـە بـە واتـا و پێناسـەی دێرینـی، بـەڵام ئـەو کولتوورانـەی لـەوێ هـەن دێریـن و کەڤنـارن. ئەوەیـش لـە یاشـار کەمال خۆیـدا دێتـە بینیـن. یاشـار کەمـال لـە شـێوە تاقانـە و چرەکـەی خۆیـدا.

من چیرۆکێکت بۆ دەگێڕمەوە:

یاشـار کەمـاڵ لێـرە بـوو، لـە سـویسرا، لـە شـاری زویـرخ. پێکـەوە سـەرقاڵی گەشـتی خوێندنـەوە[40] بوویـن. جارێکیـان گوتـی حـەزم لـە پیتزایـە و دەمەوێ پیتـزا بخـۆم. لەسـەر ئـەو گۆشـەیەی نزیـک بنکـەی وەشـانخانەکەمان خواردنگەیـەک هەیـە. بێگومـان ئیتالیایـی نیـن، کـوردن، ئـەو کەسـانەی خواردنگەکـە بەڕێـوە دەبـەن هەمـوو کـوردن، یاشـار کەمـاڵ دەچێتـە ژوورەوە، ئەوانـەی لـەو خواردنگەیـە کار دەکـەن سەرسـام دەبـن. وشـک دەبـن بـۆ چاوتروکاندنێـک. یاشـار کەمـاڵ لـە زویـرخ؟ لـە پیتزاخانەکـەی ئێمە؟ چ شـتێک ڕوودەدات؟ چ پێشـوازیکردنێک؟ ئیـتر مـرۆڤ دەتوانێـت بـۆ خـۆی وێنـای ئـەو دۆخـە بـکات.

بەهەرحـاڵ، دانیشـتین و خزمەتگوزارەکـە هاتـە لامـان. یاشـار کەمـاڵ لێـی پرسـی تـۆ خەڵکـی کوێیـت. ئەویـش نـاوی گوندێکـی گـوت لـەوێ، لـە ئەنـادۆڵ. پاشـان یاشـار کەمـاڵ پێیگـوت ئـەو گونـدە بـاش دەناسـم. باسـی بەسـەرهاتێکی کـرد لـەو گونـدە لـە کاتـی خۆیـدا ڕوویـداوە. کـوڕی نانـەوای گونـد ئەڤینـداری کچـی قەسـابی گوندەکـە بـووە، بـەڵام دایـک و باوکـی کەنیشـکەکە ناڕازیبـوون و نەیانـداوە بـە کوڕەکـە. یاشـار لێیپرسـی؛ ئـەرێ ئـەو بەسـەرهاتە بـە چ ئەنجامێـک گەیشـت. ئـەو دوو عاشـقە چییـان لێهـات. ئیـتر خـۆت دۆخەکـە بێنـە بەرچـاوت، بیـری لێبکـەوە، بزانـە چییـان گوتـووە و چییـان باسـکردووە. یاشـار کەمـاڵ ئەنادۆڵـی وەکـو ناولەپـی خـۆی دەناسـی. زۆر کەمـن ئـەو نووسـەرانەی دنیـای ئەدەبیـات بـەو شـێوەیە ناوچەیەکـی دەوڵەمەنـد لـە خۆیانـدا بەرجەسـتە دەکـەن.

پرسـیار: پێموایـە شـتێکی تایبەتیـت هەیـە، وەکـو گوتـت لێـرەدا باسـی بکەیـت؟

---

40 - گەشتی خوێندنەوە: نووسەرانی وەها پاش چاپکردنی هەر کتێبێک گەشتی خوێندنەوە دەکەن، کتێبەکەیان دەناسێنرێت، خۆیشیان چەند بەشێکی لێدەخوێننەوە و پاشان بۆ خوێنەرانی خۆیان کتێب واژۆ دەکەن.

وەڵام: یاشار کەمال بەردەوام منی سەرسام دەکرد، سەرسامکردن بە غەریزەی سیاسی خۆی. ئەو بە حیساب خوێندنی تەواو نەکردبوو، بۆی نەڕەخسابوو خوێندن تەواو بکات، بەڵام یاشار کەمال زانا بوو، زۆری دەزانی. زۆری خوێندبووەوە و هەروەها غەریزەیەکی باوەڕنەکردووی سیاسی هەبوو. ئەو نەک خۆی دەیتوانی گوهداری دەنگی خاک بکات، بەڵکو دەیتوانی باڵاکردنی گیای سیاسەتیش ببینێت و هەستی پێبکات. بیست ساڵ لەمەوبەر [41] بە منی گوت:

"تەماشای ڕێگەکانی سەر نەخشە بکە، بۆچی تورکیا ئەو هەموو شاڕێیانە بە ئاراستەی سووریا بنیات دەنێت؟ لەوێ چ هەیە؟ کەس هەیە؟ شتێک هەیە؟ خۆ شتێکی ئەوتۆی لێ نییە. هیچ پێویستییەک بەو ڕێگەیانە نییە. بەڵام چاوەڕێبە و بزانە ڕۆژێک دێت تورکیا بەرەو ئەوێ دەکشێت و هێرش دەباتە سەر خاکی ئەوێ".

یاشار کەمال ئەمەی بەر لە بیست ساڵ بە من گوت.

41 - ئەم دیدارەی لوسیەن لایتس ڕۆژی 28\2\2020 لە شاری زویرخ لە بنکەی وەشانخانەی ئونیۆن سازکراوە. واتە یاشار کەمال ئەو قسەیەی لە ساڵی 2000دا بۆ بەڕێز لایتس کردووە.

نۆربێرت مێکلەنبورگ[42] سەبارەت بە یاشار کەمال

"بە یەکێک لە گرنگترین رۆماننووسانی نوژەنی دەبینم لە ئەدەبیاتی جیهاندا".

-"لـە دەڤـەری وان- ەوە دوور بـووم، بـەڵام داسـتان، لاوک و نهێنیـی زمانـی کوردیـم لـە هـۆش و گۆشـدا هەڵگرتـووە".

-"چەنـد لـە سرووشـت و گیانلەبـەران دوور بکەوینـەوە ئەوەنـدە لـە خۆمـان دوور دەکەوینەوە".

یاشار کەمال

---

42 - پرۆفیسۆر، دۆکتۆر نۆربێرت مێکلەنبورگ (1943 - ئەڵمانیا) نووسەر، لێکۆڵەر و مامۆستای زانستگە. پسپۆڕی ئەدەب، رەخنەی ئەدەبی، هەروەها گێرمانیستیکە. کتێب و نووسینەکانی سەرچاوەن بۆ لێکۆڵینەوەی زانستی لە زانستگە و ناوەندەکانی لێکۆڵینەوەدا.

- " یاشار کەمال لەڕێی حەمەدۆکەوە بە خوێنەرانی تورک دەڵێت؛ ئەم دۆخی یاخیبوونە لە ئانادۆڵ هەمیشە هەبووە و هەیە".

- "خوێنەرێک بۆ ئەو بەرهەمانە کراوە نەبێت و نەیانخوێنێتەوە، شتێک لەدەست دەدات، شتێک بزر دەکات".

- " یاشار کەمال: ئەوەی زمانی ئەوانی دی دەتوێنێتەوە زمانی خۆیشی لەدەستدەدات".

پرسیار: چۆن لەگەڵ یاشار کەمال و ئەدەبیاتەکەیدا ئاشنا بوون؟
نۆربێرت مێکلەنبورگ: ئاشنابوون، مرۆڤ دەتوانێت وابڵێت. دیارە من پیشەکەم ئەدەبیاتە و لەو رێگەیەوە ئاشنای یاشار کەمال و ئەدەبیاتی وی بووم. پاشان من لە تورکیاش کاری زانستیم دەکرد و لەوێیش دەژیم، ژیان لە تورکیا و هاوژینێکی تورکیش، ئەدەبیاتی وڵاتەکە بۆ من سەرنجڕاکێش بوو کە بیناسم. لەنێو ئەو ئەدەبیاتەیشدا، لە رێگەی ئەزموونی ئەدەبی و کاری زانستیی خۆمەوە، پێموایە لەنێو رۆماننووسانی تورکیادا یاشار کەمال زۆر لە پێشەوەیە، نووسینەکانی بەردەوام خوێندنەوەی نوێم لەلا بەهێز دەکەن. من یاشار کەمال بە یەکێک لە گرنگترین رۆماننووسانی نوژەن دەبینم لە ئەدەبیاتی جیهاندا.

پرسیار: ئێوە سەبارەت بە مژاری ناوچەگەرا - ناوچەگەرابوون – لۆکاڵبوون، لە ئەدەبیاتی یاشار کەمالدا دەنووسن، هاوکات وەکو بەشێک لە ئەدەبیاتەکەی بەراوردی دەکەن بە ئاستی جیهانیی نووسەرەکە خۆی..
نۆربێرت مێکلەنبورگ: بە دڵنیاییەوە نووسەرێکی ناوچەگەرایە، ناوچەگەرا دەستەواژەیەکی زانستییە بۆ ئەو نووسەرانەی سەبارەت بە جیهانی نوژەن دەنووسن، بەڵام چەق لەسەر هەرێمێک یان ناوچەیەک دەبەستن. چەق لەسەر ئەو هەرێمانە دەبەستن کە لە پرۆسەی مۆدێرنە و پیشەسازی دوادەکەون یان دادەبڕێن. بەڵێ یاشار کەمال لەو نووسەرانەیە، بەرهەمگەلێک دەنووسێت وەکو نووسەرانی دیکەی ناوچەگەرا کە بەرهەمێکی بەجێماو، بەرهەمێکی نادیدە و گۆشەگیرە، واتە کارەکەی شتێکی هەرێمی و ئەدەبێکی هەرێمییە. بەرانبەر بەو بۆچوونە، من دەڵێم، ئەوە بابەت نییە، ئەو بابەتەی نووسەرێک لەسەری دەنووسێت، نووسەرەکە دەکاتە ناوێکی جیهانی، بەڵکو هونەری ئەدەبسازی، هونەرێک نووسەر بەرهەمی دەهێنێت، دەیکاتە ناوێکی جیهانی. یاشار کەمال ئەمەی هەیە، خاوەنی ئەو توانایەیە.
هەروەها لە رێگەی چیرۆکە هەرێمییەکانەوە، لەنێو ئەو بەسەرهاتە لۆکاڵانەوە، یاشار کەمال ئەو توخمە دەدۆزێتەوە کە ببێتە هۆکار و پردی قسەکردن لەگەڵ گەردوون و هەموو مرۆڤایەتیدا. مرۆڤ ئەمە لەهەموو شوێنێکی بەرهەمەکانی یاشار کەمالدا دەبینێت. هەر رۆمانێکی دەگریت، بە تەنیا روانگەیەکی هەرێمی تێدا نییە، بەڵکو لەهەموو رۆمانێکیدا، کاتێک لەسەر هەرێمێک دەنووسێت، بەتایبەتی هەرێمەکەی خۆی، ئانادۆڵ، چوکورئۆڤا، بەچەشنێک لەبارەیەوە دەنووسێت، بەجۆرێک پرسگرێک و کێشەکان دەبینێت و پێشانی دەداتەوە، کە هەمان دەرد و

کێشەی ئەمڕۆی مرۆڤەکانە. کێشەگەلێک هەنووکەیش کێشەی مرۆڤەکانن، بەڵام یاشار کەمال زۆر زووتر وەکو کێشەی سەرجەم مرۆڤەکان، وەکو پرسگرێکی مرۆڤایەتی ئەو کێشانەی بینیوە.

پرسیار: چۆن دەکرێت لەڕێگەی کاراکتەری وەکو حەمەدۆک، مریەمجە و ئەوانی دیکەوە، خوێنەری ئەوروپایی لە دەوری ئەدەبیاتێک کۆبکرێنەوە؟ جۆری خوێندنەوە، بەدواداچوون؟ چلۆن چێژی لێوەردەگرن؟

نۆربێرت مێکلەنبورگ: چێژوەرگرتن بابەتێکە پەیوەندی بە تام و چۆنیەتی چێژەوە هەیە، کاردانەوەی هەموو خوێنەرێک بەرانبەر بە دەق وەکو یەک نییە. ژمارەی خوێنەرانی یاشار کەمال یەکجار زۆرن، نەک هەر بە تورکی، بە زۆر زمانی دیکەیش. بەڵێ ئەو بە زمانی تورکی نووسیویەتی، سەرباری ئەوەی خۆی کوردە، بەڵام زۆر خوێنەر هەن لە دنیادا بەرهەمەکانی وی تەنیا لەڕێگەی وەرگێڕانەوە دەخوێننەوە، وەکو من، من لەو بوارەدا سوپاسبژێری کۆرنێلیوس بیشهۆفم کە بە ئەڵمانی بەرهەمەکانی دەخوێنمەوە، دواتریش وەرگێڕانەکانی گێرهارد مایەر[43]، ئەوە هێز و توانای گێڕانەوەی رۆماننووسێک دەسەلمێنێ، دەیخاتە بەر تاقیکردنەوە کاتێک وا لە خەڵک بکات ژیانی ئەوانی دیکەیان بەلاوە سەرنجڕاکێش بێت و بیخوێننەوە. بەبێ ئەوەی گرنگ بێت ئەو کەسانە لە کوێن؟ هاوسێی خوێنەرن، یان لەوپەڕی دونیان، دانیشتووی شاری گەورە و تێکچڕژاون یان چیانشینەکانی تۆرۆس یاخود دانیشتووانی ئانادۆڵن. ئەو نووسەرە چلۆن لەو خەڵکە حاڵی بووە و چۆن باسیان دەکات ئەوە بڕیاردەرە. واتە نووسەر چۆن قسە لەگەڵ خوێنەر دەکات،

43 - پرۆفیسۆر، دۆکتۆر نۆربێرت مێکلەنبورگ (-1943 ئەڵەمانیا) نووسەر، لێکۆلینڤان و مامۆستای زانستگە. پسپۆڕی ئەدەب، رەخنەی ئەدەبی، هەروەها گێرمانیستیکە. کتێب و نووسینەکانی سەرچاوەن بۆ لێکۆڵینەوەی زانستی لە زانستگە و ناوەندەکانی لێکۆڵینەوەدا.

ئـەوە مژارەکەیـە. مـن دەمەوێـت بڵێـم؛ لـەلای یاشـار کەمـال کێشـە بـۆ خوێنـەر هەیـە، دەمەوێـت وەکـو برووسـکەیەک، مینـا سـەردێڕێک بڵێـم: خاوبوونـی شـێوەی گێڕانـەوە لـەلای یاشـار کەمـال. بـەڵام مـن کێشـەکە وەهـا نابینـم؛ نووسـەرێک ژیانـی کۆمەڵێـک کارەکتـەر، ئەوانـەی لـە ئانـادۆڵ رۆژگار لـە یـادی کـردوون، ئـەو دەیانخاتـە بـەر دیـدەی خوێنـەر، لێرەدا خوێنەرێکـی ئەورووپایـی، ناوەنـدی ئەورووپـا و لـە سـەدەی بیسـت و بیسـتویەکدا، ژیانێـک دەبینێـت وەکـو رۆژگاری سـەدەکانی ناویـن، یـان دێرینـتر، نەخێـر مـن وای دەبینـم ئـەو پردێـک هەڵدەچنێـت لەنێـوان خوێنـەری ئەورووپایـی و ئـەو مرۆڤانـەی لەنێـوان چیاکانـی تـۆرۆس و دەریـای نێوەڕاسـتدا دەژیـن، خوێنەرێـک بـۆ ئـەو بەرهەمانـە کـراوە نەبێـت و نەیانخوێنێتـەوە، شـتێک لەدەسـتدەدات، شـتێک بـزر دەکات.

سـەرچاوەی دووبارەکردنـەوە لـەلای یاشـار کەمـال داسـتان و چیرۆکـی گەلێرییـە. بـەردەوام دووبارەکردنـەوە هەیـە. بـۆ نموونـە حیکایەتخوانێـک یـان چیرۆکبێژێـک لـە دیوەخانـدا دانیشـتووە و خەڵـک بەدەوریـدا، لەوەیـە لـە هەمـان دانیشـتندا شـتێک، دیمەنێـک یـان بەسـەرهاتێک دووبـارە بکاتـەوە، یاخـود شـەوی دادێ بـە دووبارەکردنـەوەی دیمەنێـک یـان بەسـەرهاتێکی شـەوی رابـردوو دەسـتپێبکات.

ئەمـە لـە کـن یاشـار کەمـال بنەمایەکـی هونەرییـە، پەیوەنـدی بـە ریتمـەوە هەیـە، بـە موزیکـەوە، دووبارەکردنـەوە بەشـێکی گرنگـە لـە هونـەری موزیـک. یاشـار کەمـال دەزانێـت ئـەو کارە زۆر بـاش بـکات، بـەڵام بـۆ منیـش ئاسـان نەبـوو، مـن کەسێـک یـان خوێنەرێکـی کـراوەم، کەچـی لەهەوڵدابـووم، هەوڵـی ویسـت بەرگـەی ئـەو دووبارەکردنەوانـە بگـرم. بێگومـان من سوپاسـی دەکـەم کـە ئـەو بـەو شـێوازە دەینووسـی، بـەڵام مـن لـە خوێندنـەوەی چەنـد

رۆمانێکیـدا بیـرم بـۆ ئـەوە دەچـوو کـە کەمێـک دووبارەکردنـەوەی کەمـتر بکردایـەوە، لەوەیـە باشـتر بووایـە.

پرسیار: ئەدەبی گەلێری و ئەدەبی هاوچەرخ، یاشار کەمال لە کوێدایە؟

نۆربێـرت مێکلەنبـورگ: ئـەو رێزێکـی گەورەی بـۆ ئەدەبی گەلێـری هەیە، بەڵام هـاوکات زۆر سـەربەخۆیانە، دوور لـە بنەماکانـی ئـەو ئەدەبیاتـە کار دەکات و ئازادانـە یـاری ئەدەبیـی خـۆی دەکات. بـۆ نموونـە ئـەو دووبارەکردنـەوە لـە هونـەری گێڕانـەوەدا بەکاردەهێنێـت، بـەڵام بـۆ بەرجەسـتەکردن و پێشـاندانی رەوشـێکی رووحـی نـەک وەکـو شـێوازی دەروونسـازانە. نـەک شـێوازێک وەکو ئـەوەی لای نووسـەرانی دەروونـزان هەیـە. وەکـو نموونـە لـەلای دەستۆڤسـکی پێشـاندانی رەوشـی رووحـی بـە شـێوە راسـتەوخۆکەی.

یاشـار کەمـال لەوەیـە سـێ جـار شـتێک بگێڕێتـەوە، وەکـو ئـەوەی سـەرقاڵی کردەیەکـی سـەخت و وەڕسـکار بێـت و تێیـدا هـەر سـەرنەکەوێت، بـەڵام یاشـار کەمـال بـەو کارەی ئـەوە فێـری خوێنـەر دەکات کـە بەرگەگرتـن و دانبەخۆداگرتـن چەنـد سـەختە. ئـەم بەرجەسـتەکردن و پێشـاندانە ناڕاسـتەوخۆیەی رووح، شـتێکی یەکجـار جودایـە لـەوەی کـە لـە ئەدەبیاتـی داسـتانیدا هەیـە.

یاشـار کەمـال کتێبێکـی هەیـە وەرگێڕانـە ئەڵمانییەکـەی بـەم جۆرەیـە؛ (ئەفسـانەی چیـای ئاگـری). تورکییەکەیشـی هەمـان نـاوی هەیـە، بەرهەمەکـە وەهـا دیـارە شـتێک بێـت لـە ئەدەبـی داسـتانی و گەلێـری، وەشـانخانە ئەڵمانییەکـەی بەوجـۆرە بڵاویکردووەتـەوە کـە ئەمـە گێڕانـەوەی چیرۆکێکـی راسـتەقینەی کـوردی یـان ئانادۆڵـە، بـەڵام ئەمـە راسـت نییـە. بەڵکـو ئـەو چیرۆکـە بەرهەمـی بیـر و خەیاڵـی یاشـار کەمـال خۆیەتـی.

یاشـار کەمـال لـەو بەرهەمـەدا شـێوازێک یـان قاڵبێکـی ئەدەبـی گەلێـری هەیە

و گەمـەی پێکـردووە. بەجۆرێـک ئەگـەر بکرێـت لەگـەڵ برێخـت[44] بڵێیـن، ئـەو کارەی لـە پـای نامۆبوونـدا کـردووە. یاشـار کەمـال لـە وەرگرتنـی بیرۆکـە و شـێوازی ئەدەبـی گەلێریـدا، یەکـەم؛ نووسـەرێکی مۆدێرنـە، هەروەهـا نووسـەرێکی چـالاک و کارایـە، واتـە ئـەو هەمـوو شـتێک لـە فۆلکلـۆرەوە وەرناگرێـت وەکـو گەلناسـان، ئەدەبیاتناسـان، فۆلکلۆرناسـان کۆیانکردبێتـەوە، ئینجـا ئـەم بێـت، بیانبـات و کاریـان لەسـەر بـکات، نـا، ئـەو خـۆی ئـەو کارە دەکات و هـەر لـە دەمـی لاوێتیشـییەوە ئـەوەی کـردووە.

ئەدەبـی گەلێـری ئەدەبێکـی دژبـەری ئەدەبـی سەردەسـت و دەسـەڵاتدارە. ئـەو ئەدەبیاتـی یاخیبـوون بەرهـەم دەهێنێـت. خاوەنـی ئەدەبێکـی یاخییـە. ئەدەبێـک دژبـەری ئەدەبـی سـەدان سـاڵەی دەسـەڵاتدارێتی عوسـمانی. ئـەو دەنگـە سـەرهەڵدێرانە، ئـەو دەنگـە ناڕازییانـە، ئـەو چیرۆکانـەی بـاس لـە یاخیبـوون دەکـەن، سـەرنجی ئەویـان ڕاکێشـاوە، نیـگا و بیریـان سـەرقاڵ کـردووە. لـەو بـوارەدا ناسراوتریـن ڕۆمانـی وی حەمەدۆکـە.

پرسـیار: لـە ڕوانگـە و لـە تەماشـاکردنێکی ئەوروپاییانـەوە، چـۆن کاراکتەرێکـی وەکـو حەمـەدۆک دەبینـن و دەینرخێنـن؟ لەکاتێکـدا ئێسـتایش لـەو ناوچەیـە ڕەتکردنـەوە، سـڕینەوە، چەوسـانەوە، سەردەسـتی هـەن و بەرانبـەر بـەو سـتەمانەش سـەرهەڵدان و یاخیبـوون هەیـە؟

نۆربێـرت مێکلەنبـورگ: سـەرەتا دەمەوێـت ئامـاژە بـەوە بکـەم کـە، جیاوازییەکـە ئەوەنـدە گـەورە نییـە، لەنێـوان دونیـای حەمـەدۆک و ئەوروپـادا. لـە ئەدەبیاتـی ئەوروپاییشـدا نموونـەی وەهـا هـەن. ڕۆبیـن هـود یەکێـک لـەو نموونانەیـە لـە ئەدەبـی نەوجەوانانـدا.

مژارێـک یاشـار کەمـال دەسـتی بـۆ دەبـات، پەیوەنـدی بـە ویسـتی ئافراندنـی

---

44 - بێرتۆلد برێخت (1898-1956) شاعیر و شانۆنووسی ناسراوی ئەڵمان. یەکێک لە نووسەرە ناسراو و کاریگەرەکانی بواری شانۆی ئەڵمانی لەسەدەی بیستەمدا. داهێنەری چەمکی نامۆبوون لە شانۆ و لە شیعردا.

کاراکتەرێکـەوە هەیـە، کاراکتەرێکـی بـاو، هاوکاتیـش نـوژەن، واتـە مۆدێـرن بێــت. حەمــەدۆک جووتیارێکــی تــەواو ســادەی ئانادۆڵییــە. لــە ئەنجامــی ململانێــی هێشــوویی تایبەتــەوە کــە پەیوەنــدی بــە ئەڤینــەوە هەیــە، رووبەڕووبوونـەوەی خێـرا و لەپڕ دەقەومێـت، وەسـتانەوە لـە دژی چینـی بـاڵا و دەسـەڵاتدار. رووبـەڕووی گەورەکانـی ناوچەکـە دەبێتـەوە. یاخـی دەبێـت. ئـەم دۆخـە هـەر دێـت و فراوانـتر دەبێتـەوە. بەسـەرهاتێکی تـەواو ریالیسـت، لەبــاری جڤاکییــەوە روونــە، وەکــو چیــرۆک یــان ســەرپێهاتی ململانێــی ســەرەتای ســەدەی بیســت خراوەتــە بەردەســت.

ئــەوەی حەمــەدۆک ئەوەنــدە ســەرکەوتوو بــووە و گەورەکانــی تۆقانــدووە، ئــەوەی لــە بەرهەمەکــەدا وەرچەرخانــی سەرســامکار هەیــە، ئــەوە رۆڵ دەبینێـت کـە یاشـار کەمـال رۆمانتیکـی تایبـەت بـە کاراکتەرەکـە دەئافرێنێـت، نائارامییــەک، ئاژاوەیــەک دروســت دەکات، لەوڕێیــەوە دەیەوێــت بــە خوێنەرانــی خــۆی، بــە تایبەتــی بــە خوێنەرانــی تــورک بڵێــت؛ ئــەم دۆخــی یاخیبوونــە لــە ئانــادۆڵ هەمیشــە هەبــووە و هەیــە.

بــەڵام یاشــار کەمــال حەمــەدۆک بەجۆرێــک دەئافرێنێـت بەتەنیـا دەنـگ و پشـتی خەڵکەکـە نەبێـت، یاشـار کەمـال زۆر ریالیسـتانە ژیانـی گوندنشـینان پێشـاندەدات کـە چەنـد داهێـزراون، چەنـد دەترسـن، چەنـد سسـتن، یاخـی نابــن و هەوڵــی خۆگونجانــدن دەدەن. حەمــەدۆک کــە هــۆش و ئاگایەکــی پێشـکەوتووی هەیـە، بـەو دۆخـە خەمگیـن و نیگەرانـە. ئـەو نـەک هـەر لـە دژی سەردەسـتان و دەسـەڵاتداران، بەڵکـو تاکـو ئاسـتێک دەبێـت لـە دژی ئـەو خەڵکـە سسـت و ترسـنۆکەیش شـەڕ بـکات.

ئــەو دەیەوێــت پشــتگیریی بکــەن. حەمــەدۆک کاراکتەرێکــی ئاڵــۆزە. لــە کاراکتـەری حەمەدۆکـدا ریالیسـت و رۆمانتیـک کۆبوونەتـەوە. ئەگـەر مـرۆڤ

هەمـوو بەرهەمەکـە بخوێنێتـەوە، دیـارە خوێندنـەوەی هـەزار بـۆ دووهـەزار لاپــەڕە پشــوودرێژیی دەوێــت، مــرۆڤ مەرگەســاتێک دەبینێــت، نــەک خەیاڵستانێک کـە بەسـەرکەوتن کۆتایـی بێـت و هەمـوو شـتێک لـە جڤاکـدا بـاش و لەباربێـت. دیـارە یاشـار کەمـال خـۆی وەکـو کەسـێکی سۆسیالیسـت خوازیـاری گەشەسـەندنێکی لـەو جـۆرە بـووە، بـەڵام چیرۆکـی حەمـەدۆک بەوجـۆرە تـەواو نابێـت و دادەڕووخێـت. چیرۆکێـک یـان کارێکـی تراژیدییـە.
پرسیار: یاشـار کەمـال کەرەسـتەکانی لـە ئەدەبیاتـی گەلێـری و لە ژیانی سـادەی خەڵکـەوە سـەرچاوە دەگـرن، بـەڵام خـۆی کەسـێکە نـوژەن، روانگـە و خواسـتی مۆدێرنـەی هەڵگرتـووە. کەچـی پـاش رۆژگارێکـی درێـژ لـە تورکیـای ئەمـڕۆدا، هـەن کەرەسـتەی نووسـینیان تـەواو جیـاوازە، کەچـی دژە مۆدێرنـە و خوازیـاری گەڕانـەوەن، لەوبارەیـەوە ئێـوە لـە نووسـینێکدا سـەبارەت بـە یاشـار کەمـال ئامـاژەی گرنگتـان هەیـە، دەکرێـت لێـرەدا شـتێک لـەو بارەیـەوە بڵێـن؟
نۆربێـرت مێکلەنبـورگ: ئەمـڕۆ نـەک هـەر لـە تورکیـا، بەڵکـو لـە زۆر شـوێنی دیکـە ئـەو مەترسـییە هەیـە کـە تەوژمـە سیاسـی و ئیسلامیسـتە کۆنزەرڤاتیڤـەکان، بەشـێوەی پەرچەکـردار وا دەکـەن مۆدێرنـە شـتێکی خـراپ و بێـزراو بێـت، بـەردەوام رەتـی بکەنـەوە و بیگێڕنـە دواوە. بێگومـان ئیسلامیسـتەکان، بـە هەمـوو شـێوە و شـیوازەکانیانەوە لـەو تەوژمـی دژە مۆدێرنەیـەدان. لەومـا ئـەو نووسـەرانەی دژ بـەو تەوژمانـە دەنووسـن، ئەگـەر تـورک بـن، ئـەوا دژە کەمالیزمیشـن، هەرچەنـدە کەمالیـزم عەلمانییـە، دیـن و دەوڵەتـی لێـک دابڕیـوە، بـەڵام کۆمەڵێـک نووسـەری زۆر هـەن کـە یاشـار کەمالیـش یەکێـک لەوانـە، بێگومـان نیـو نـەوەی بـەر لەوانیـش، کەسـانی وەکـو نـازم حیکمـەت، سـەباحەدین عەلـی، ئۆرهـان کەمـال، ئـەم نووسـەرانە تاکـو ئەو خاڵـە پەسـنی کەمالیزمیـان دا کـە گوتیـان بـاش بـوو کۆتایـی بـە سەردەسـتیی

عوسـمانییەکان هێنـا و تورکیـا ئێسـتا وڵاتێکـی مۆدێرنـە. بـەڵام ئـەوە خـراپ و ناجـۆرە کـە ئـەم وڵاتـە مۆدێرنـە هـەر لـە سـەرەتاوە، شـێوەی کار و شـێوازی مامەڵەکردنـی شـێوێندرا، بـووە وڵاتێکی سەردەسـت، ناسیۆنالیسـت، عەسـکەرتار و "مۆنۆکولتـوور" واتـە تاکـە کولتـوور. ئـەوان کارێکـی ژیرانەیـان کـرد و ئـەو شـێوازە کارەی دەوڵەتیـان ڕەتکـردەوە، دەوڵەتێـک ئێسـتایش لـەو بوار و مـژارەدا هەڵگـری ئـەو نەخۆشـیانەیە و جەسـتەیەکی دەردەداری هەیـە. لـەو ڕوانگەیەوە مـرۆڤ دەتوانێـت بڵێـت ئانتـی کەمالیسـتە، بـەڵام نـەک بـەو ئامانجـەی سیسـتەمی عوسـمانی بگەڕێتـەوە، وەکـو ئـەوەی ئێسـتا هەندێـک ڕۆشـنبیری تـورک کاری بـۆ دەکـەن. بەڵکـو بـە ئامانجـی مۆدێرنەیـەک کـە هێشـتا ئامـادە نییـە. ئـەو بنەماگەلـەی لـە مۆدێرنـەدا هـەن، نـە ئـەو دەمـە، نـە لـە سـەردەمی یاشـار کەمـال و نـە ئێسـتا لـەو وڵاتـە، مۆدێرنـە دروسـتەکە نییـە.

پرسـیار: یاشـار کەمـال زۆر تێکۆشـا و لـە ئاسـتێکی بـەرزدا باسـی لـە بەدبوونـی بنەمـا سـەرەکییەکانی سیسـتەمەکە کـرد، وەکـو "یـەک دەوڵـەت، یـەک زمـان، یـەک نەتـەوە و هتـد". لـە دیدارێکـدا بـە ئێمـەی گـوت؛ ئـەوەی زمانـی ئەوانـی دیکـە دەتوێنێتـەوە زمانـی خۆیشـی لەدەسـتدەدات. لـەو بارەیـەوە ئێـوە چـی دەڵێـن؟

نۆربێـرت مێکلەنبـورگ: یاشـار کەمـال بڕیـاری ئـەوەی نەدابـوو بـە زمانـی تورکـی بنووسـێت، بـەڵام ئـەو وەکـو کوردێـک ئەوەنـدە کوردیـی نەدەزانـی بەشـی نووسـینی ڕۆمـان بـکات، سـەرباری ئـەوەی لەسـەرەتاکاندا بـەو زمانـە گۆرانـی گوتـووە، بەیـت و بالـۆرەی کۆکردووەتـەوە. ئـەو ناچـار بـووە بـە ئامانجـی بڵاوبوونـەوەی فـراوان بـە تورکـی بنووسـێت، هاوکاتیش بە مەبەسـت و بەشـێوەیەکی زانسـتانە بـە تورکـی دەنووسـێت، سـوود لـەو زمانـە نوێیـەی تورکیـا وەردەگرێـت، بـەڵام نـەک بەشـێوەیەکی تەسـک و تەنگـی ئەوانـەی

لــە چوارچێوەیەکــی ئایدیۆلــۆژی و نەتەوەپەرســتیدا دەیانووســی. ئــەو دەوڵەمەندیــی زمــان لــە ئانادۆڵــەوە دێنێــت و دەیخاتــە هەنــاوی زمانەکــەوە. زمانــی ئــەو دەوڵەمەندتــر و ڕەنگینــترە لــە زمانــی ڕۆشــنبیرەکانی تــورک لــە نیوەڕاســتی ســەدەی بیســتدا. ئەمــە کارێــک بــوو، هەنگاوێــک و سازشــێک دەبــوو بیــکات، دیــارە کوردیــش لــە هەنــدێ لــە بەرهەمەکانیــدا بە شــێوەیەکی کــەم و کــورت ئامادەیــە، بــەڵام گرنــگ ئەوەیــە ئــەو شــتەی یاشــار کەمــال هــەر لــە ســەرەتاوە بــۆ خوێنــەری تــورک و ئانادۆڵــی بــاس دەکات، دەوڵەمەندیــی کولتــووری، ڕەنگینــی و جیاوازییــە.
یاشــار کەمــال هــەر لەســەرەتاوە باســی لــە کێشــەی کــورد کــردووە، هــەر لــەو ڕۆژگارەدا هێشــتا لاو بــوو، خرایــە زیندانــەوە و ئەشــکەنجە درا. هەمــوو ئــەو شــتانەی بــۆ کــردووە، بــۆ ئــەوەی دان بــە کــورد دابنرێــت و نکوڵــی لــە هەبوونــی نەکــەن. ئــەو تاکــو کۆتایــی دەســتبەرداری ئــەو هەڵوێســتەی خــۆی نەبــوو، بــەڵام لــە ڕۆمانەکانیــدا، لــە بەرهەمــی ئەدەبــی، لــە لێــدوان و نووســینەکانی دیکەیــدا، ئــاوڕی لــە نەتــەوە و گرووپەکانــی دیکــەی ئانادۆڵیش داوەتــەوە، ئــەو گرووپانــەی بــە هەڤــڕا ئانــادۆڵ پێکدێنــن.
ســەرباری ئــەوەی دەوڵــەت زۆر کاری بــۆ ئــەوە کــرد کاڵیــان بکاتــەوە یــان نەیانهێڵێــت. چەرکــەزەکان، عەلەوییــەکان، ڕاونــان و کوشــتاری گــرووپ و گەلانــی وەکــو ئێــزدی و کوشــتاری بــە کۆمەڵــی ئەرمــەن، هــەر لــە ســەرەتاوە لــە کارەکانــی ئــەودا شــوێنی خۆیــان هەبــووە، بــا بەجۆرێکیــش بووبێــت زۆر بــە هەســتیارییەوە باســی کردبــن، تاوەکــو خوێنــەرە تورکەکانــی نەترســێنێ، یــان نەیانوروژێنــێ، بــەڵام ئــەو بەجۆرێــک باســی کــردووە، بــۆ ئەوانــەی بیانەوێــت گوێیــان لــەو دەنــگ و هاوارانــە بێــت، بیانــەوێ گــوێ بگــرن، لێــی تێبگــەن، دەتوانــن و کاری کردەیــە. هەروەهــا ئــەو تاکــە نووســەرێکی

نـاسراوی تورکیایـە کوشـتاری بـە کۆمەڵـی ئەرمەنەکانـی بـە وریاییـەوە لـە بەرهەمەکانیـدا بـاس کـردووە.

پرسـیار: یاشـار کەمـال کاتێـک نووسـیویەتی، نـەک کـورد یـان تـورک، نـەک کێشـەی کـورد یـان ئەرمـەن یاخـود ئێـزدی لـە تورکیـا، بەڵکـو مرۆڤـی لەبەرچـاو گرتـووە. ئـەو نووسـەری مـرۆڤ و دونیایـە، ئێـوە لەوبارەیـەوە چـۆن بەرهەمەکانـی و بەرجەسـتەکردنەکانی دەبینـن؟

نۆربێـرت مێکلەنبـورگ: یاشـار کەمـال لـە ژیـان و نیشـتەجێبوونییەوە - دەمـی لاوێتـی- لـە گونـد تاوەکـو شـارەکانی ئەدەنـە یـان ئیسـتانبوڵ، ژیـان تەماشـا دەکات، تەماشـاکردن و هـزری خـۆی لەوبارەیـەوە دەخاتـە سـەر کاخـەز، بـەڵام هـەزاران کاخـەز و دەیـان کتێـب. ئـەو لـە رۆژگارێکـدا دەنووسـێت، کۆمەڵگـە لـە بەرگـی گوندنشـینەوە، لـە کۆمەڵگەیەکـەوە کـە کشـتوکاڵ سەردەسـتە تێیـدا، بـەرەو ئاسـتی پیشەسـازی و بەرهەمهێنانـی هاوچـەرخ دەپەڕێتـەوە، بێگومـان لـە چوارچێـوە و لـە سـایەی هێـزی سـەرمایەداریدا.

بەڵـێ تەماشـاکردنی ئـەو فراوان بووە، ئـەو پەڕینەوەیـە لـە کۆمەڵگەیەکەوە بـۆ کۆمەڵگەیەکـی دیکـە، لـە ئاسـتێکی ژیانـەوە بـۆ ئەویـتر، ئـەو دەیبینێـت و دەزانێـت ئەمـە و هەمـوو شـتەکانی دیکـە شـتێک نیـن تەنیـا پەیوەندییـان بـە تـورک و بـە کۆمەڵگـەی تورکـەوە هەبێـت. ئـەو وەرچەرخانانـە کـە دەبێـت مـرۆڤ خۆیـان لەگـەڵ باربهێنێـت. هەمـوو ئـەو بەسـەرهات و رووداوانـە لـەلای نووسـەرانی دیکـەی ناوچەگـەرا هـەن و تەنیـا پەیوەنـدی بـە ئانادۆڵـەوە نییـە، بـۆ نموونـە لـە لای ڤۆلکنـەر، لـە کـن مارکیـز یـان لـەلای جەنگیـز ئایتماتـۆڤ. لـەلای ئەوانیـش ئـەو وەرچەرخانـە یـان وەرچەرخانانـە هـەن، وەرچەرخانـی هەسـتیار لـە کۆمەڵگەیەکـی کشـتوکاڵی

یـان فیودالـەوە بـەرەو قۆنـاخ یـان شـێوازێکی نوێـی ژیـان؛ سـەرمایەداری - پیشەسـازی - ژیانـی شـار.
مۆدێرنـە یـان مۆدێرنەبـوون لـە فۆرمـی سـەرمایەداریی جیهانگیـردا، واتـە وێرانکردنـی سرووشـت و ژینگـە دەگەیێنێـت. یاشـار کەمـال بەشـێوەیەکی بەرجەسـتە بەشـێک لـە کارەکانـی بـۆ ئـەو مـژارە تەرخـان کـردووە. بـۆ نموونـە لـە بەرهەمەکانـی پاشـتریدا، دیارتـر لـە کۆرۆمانـی "حیکایەتـی دوورگەیـەک"دا، بەشـێوەیەکی تایبـەت بـاس لـەو بابەتـە دەکات، بابەتـی ژینگـە و سرووشـت.
کۆمەڵکوژی و ژینگەکوژی، مەبەستی یاشار کەمال لە کۆمەڵکوژی تەنیا کۆمەڵکوژیـی ئەرمـەن و ئێزدیـان نەبـووە. ئـەو تاوانانـەی تورکـە لاوەکان کردیـان، مەبەسـتی ئـەو راپێچکـردن و تێکەڵکردنـی هەمووانیـش بـووە لـە کات و لـە پـاش شـەڕی جیهانیـی یەکەمـدا. تاوەکـو گۆڕینـەوەی هاووڵاتیانـی تـورک و یۆنانسـتان لـە سـاڵی 1923دا، هەمـوو ئەمانـە تـاوان بـوون لـە دژی مافـی مـرۆڤ. ئەمـە هەروەهـا کارێکـی هۆشـیارانە بـوو بـۆ وێرانکردنـی ژینگـە لـە رێگـەی ئـەو هەمـوو راگواسـتن و تێکەڵەکردنـە زۆرەملێیانـەوە.
سرووشـت بـۆ یاشـار کەمـال مژارێکـی زۆر تایبەتـە، سرووشـت لای ئـەو تەنیا کەوالیسـی ئـەو مرۆڤانـە نییـە لـە بەرهەمەکانیـدا باسـیان دەکات، سرووشـت خـۆی ئـەو ئامێزەیـە مرۆڤـەکان هەڵدەگرێـت. دایکـە زەوی، مـرۆڤ خـۆی بەشـێکە لـە سرووشـت، کاتێـک خـۆی ئـەو سرووشـتە وێـران بـکات، کەواتـە لـە بەردەوامیـی کاتـدا خۆیشـی وێـران دەکات. لـەو بـوارەدا یاشـار کەمـال رۆمانێکـی نایابـی هەیـە بـە نـاوی (باڵندەکانیـش چـوون)، رۆمانەکـە بـە هیـچ جۆرێـک سـەر بـە ئانـادۆڵ نییـە و رووداوەکانـی لـە ناوەنـدی ئیسـتانبوڵدا دێـن و دەچـن. بـاس لـە کوڕوکاڵـی سـەر شـەقامەکان دەکات،

ئەوانـەی لـە ئیسـتانبوڵ باڵنده دەگرن تاکـو شـتێک پارەیـان دەسـتبکەوێت. بـەڵام لـە سـۆنگەی کێشـە گەردوونییەکانـی ژینگـەوە، ئیـتر باڵنـدەکان بەسـەر ئاسـمانی ئیسـتانبوڵدا بەجۆرێکـی دیکـە دەفـڕن، پـاش ئـەوەی رۆمانەکـەم خوێنـدەوە، ئەوجـا لەگـەڵ هاوژینەکـەم لـە ئیسـتانبوڵ و لەنـاکاو لـە پارکـی یڵـدز پۆلێـک باڵنـدەم بـە ئاسـمانەوە بینـی، سەرسـام بـووم. ئـەو ئامـاژە بـەو بابەتـە دەکات. یـان مـژاری ماسـیگرتن و ماسـییەکان لـە دەریـای مەڕمـەڕەدا. داکشـانی بەردەوامـی ژمـارە و جـۆری ماسـی لـە دەریـادا، لـەو مژارانـەن لای یاشـار کەمـال، کـە مـژاری گەردوونـی و کێشـەی ژینگـەن. ئەوانـە کۆمەڵێـک بابەتـی یەکجـار گرنگـن ئـەو نووسـەرە وەکـو رێنیشـاندەرێک دەیانخاتـە بەردەسـت، بـەڵام بێگومـان ئـەو کاری خـۆی کـرد، بڕیـار بـۆ مـرۆڤ دەمێنێتـەوە کـە ئایـا دەیەوێـت بـژی، بـەردەوام بێـت لەڕێگـەی پاراسـتنی ژینگـەوە، یـان دەیەوێـت کۆتایـی بـە ژیانـی خـۆی و سرووشـتیش بهێنـێ.

پرسـیار: خاڵێکـی دیکـە کـە هەردوولامـان بـە پێویسـتمان بینـی باسـی بکەیـن، رزگارکردنـی دێـری ئاختامـارە، رزگارکردنێـک لـە رێگـە و بـە هـۆکاری وشـەوە لـەلای یاشـار کەمـال...

نۆربێرت مێکلەنبورگ: تەواو وایە.

یاشـار کەمـال بەگشـتی سـەبارەت بـە باشـوور و باشـووری رۆژهەڵاتـی ئانـادۆڵ، سـەرزەوینی نێـوان تـۆرۆس و دەریـای نێوەڕاسـتی نووسـیوە. ئەگەرچـی لـە رۆژگاری شـەڕی یەکەمـی جیهانیـداماڵباتەکەیـان ناچاربـوون لـە کەناراوەکانـی دەریاچـەی وانـەوە کـۆچ بکـەن و روو لـەو ناوچەیـە، لـە چوکورئۆڤـا بکـەن. پێشـتر دانیشـتووانی هەرێمەکـە کـورد و ئەرمـەن بـوون. ئـەو هەمیشـە پەیوەندییەکـی ناوخۆیـی هەبـووە لەگـەڵ هەرێمـی دێ و باڤیـدا. وەکـو رۆژنامەڤانێکـی لاو، سـەبارەت بـە هەمـوو ناوچەکانـی ئانـادۆڵ

دەنووسـێت، کاتێکیـش دەگاتـە ناوچـەی وان، هەسـت دەکات مەترسـی لەسـەر دێـری کەڤـاری ئاختامـار هەیـە. لەڕێگـەی ئەفسـەرێکی لیبراڵـەوە دەتوانـێ رێ لـە رووخاندنـی کەنیسـەی ئاختامـار بگرێـت، چالاکییـەک کـە دەوڵەتـی تـورک خـۆی بـۆ ئامـادە کـردووە، تاوەکـو ئـەم گەنجینـە کولتوورییـەی ئەرمـەن نەهێڵـن، یاشـار کەمـال رێـی لێدەگرێـت.

کەنیسـەکە شـوێنێکی جـوان، دڵگیـر و هەڵکەوتـەی دوورگەیەکـی بچووکـە لەنێـو دەریاچـەی وانـدا و وەکـو گوتمـان نـاوی ئاختامـارە. ئـەو ئەفسـەرە لیبراڵـە هانـی یاشـار کەمـال دەدات لەسـەری بنووسـێت، ئەویـش ریپۆرتاژێکی نایابـی لەسـەر دەنووسـێت. نووسـینەکە لـە رۆژنامـەی (جمهورییـەت) بڵاودەبێتـەوە، دەگاتـە دەسـتی وەزیـری کولتـوور، رادەچڵەکێـت و پـێ بـە هەمـوو سـتۆپەکاندا دەنێـت. ئـەوە لەکاتێکـدا هێـزی لەشـکریش لـەدژی نابـن، بەوشـێوەیە کەنیسـەکە رزگاری دەبێـت. کەنیسـەکە تاوەکـو ئەمـڕۆ کـە مـاوە و بەجوانـی نـوژەن کراوەتـەوە، کارێکـە دەبێـت لەوبارەیـەوە سوپاسـی یاشـار کەمـال بکرێـت.

یاشـار کەمـال لـە کۆمەڵێـک ئاسـتی جیـاوازدا کاری بـۆ مـرۆڤ کـردووە. بـۆ نموونـە لـە پاراسـتنی دێـری ئاختامـاردا، بەرگـری لـە دەوڵەمەنـدی و فرەڕەنگیـی کولتـوور لـە تورکیـا دەکات، بـەڵام راسـتەوخۆیش بەرگـری لـە مـرۆڤ دەکات، بـۆ نموونـە ئـەو نووسـینانەی سـەبارەت بـە ئیسـتانبوڵ، چیرۆکـی باڵنـدەکان، بـەر لـەو بەرهەمانـە، کردەیەکـی گـەورەی هەبـوو، ریپۆرتـاژ سـەبارەت بـە منداڵانـی شـەقام لـە ئیسـتانبوڵ. هەشـت ریپۆرتـاژی گـەورەی سـەبارەت بـەو منداڵانە نووسـی، بەشـێوەی گێڕانەوە. (سـەربازەکانی خـوا)، نـاوی ریپۆرتاژەکانـی بـوو. رشـتەیەک ریپۆرتـاژی نایابـن بـۆ پشـتگیری لـەو منداڵانـەی سـەر شـەقام. لـەو جـۆرە شـارانەدا، لـە شـارێکی وەکـو

ئیستانبوڵ منداڵانی شەقام کێشەیەکی گەورەن. ژمارەیشیان هەردەچێت هەڵدەکشێت. ئێستا منداڵانی ئاوارەی سووریا[45] لە شەقامەکانی ئیستانبوڵ زۆر دەبینرێن. مرۆڤ کاتێک ئەو منداڵانە دەبینێ، دەیەوێت هاوکارییان بکات، بەڵام ئەگەر نووسینەکانی یاشار کەماڵ لەوبارەیەوە خوێندبێتەوە، بە دڵنیاییەوە هاوکارییان دەکەیت.

45 - ئەم دیدارە لە ڕۆژی 10-10-2015 لەگەڵ نۆربێرت مێکلەنبورگ سازکراوە.

ئەحمەد گوینەشتەکین و یاشار کەمال

ئەزموونی باب و کوڕ

" یاشار کەمال زانستگەی من بوو".

ئەحمەد گوینەشتەکین سەبارەت بە یاشار کەمال

- " بڕوانە چۆن ئاوخواردنەوەی مێرووڵەیەک دەبینێت؟ سەرتاپای ژیانی مێروویەک؟ تەنانەت بەرهەمهێنانی هەنگوینی هەنگێک؟ ئەمانە بە زمانێک بۆ ئێمە باس دەکات لە باوەڕ بەدەرە".

- " دەتوانێت ئەسپێکی باڵداری ئەفسانەی گریکی و (رەخشێکی سپی) ی داستانی مەمی ئالان پێکەوە کۆبکاتەوە، پێکەوە لە ئاسمانێکی هاوبەشدا بیانخاتە فڕین و خوێنەریش لەگەڵیان کۆبکاتەوە".

- " کاری ئەو بۆ مسۆگەرکردنی ماف و ئازادیی رادەربڕین بوو. ساڵانێکی زۆر کارەکانی وی، داخوازی و ویستەکانی کە کاری بۆیان دەکرد، لەلایەن کۆماری تورکیاوە قەدەخەکران. هەوڵیاندا لە قسەی بخەن، نووسینەکانی، زمانی، زۆر شتی دیکەی رووبەڕووی قەدەخە و دادگا دەکرایەوە. شتگەلێکی زۆر ژیا. سەرباری ئەو دژواریانە هیچ کاتێک بەژنی نەچەمایەوە و خۆی نەدا بەدەستەوە".

- " دونیایەکی یەکجار تایبەت بەخۆی هەبوو، دونیایەک لە رەنگی ئەفسانە، دونیایەک بە تەواویش لەسەر ئازادی بنیاتنرابوو".

پرسیار: ئەمڕۆ ویستمان لەگەڵ کەسێکی زۆر نزیک لە یاشار کەمال، لەگەڵ هونەرمەند و نیگارکێش ئەحمەد گوینەشتەکین سەبارەت بە یاشار کەمال و ئەدەبیاتی ئەو نووسەرە بدوێین. ئێوە دوو هاوڕێ و هاوکاتیش کوڕ و بابی میناکی بوون، بەڵام لە دەرەوەی ئەو هەست و خۆشەویستییە، ئەدەبیاتی یاشار کەمال چۆن دەبینی؟

ئەحمەد گوینەشتەکین: گوتاری یاشار کەمال بەر لەوەی بۆ چاو بێت بۆ گوێیە. چونکە ئەو سەر بە شوێنێکە تێیدا ئەدەبیاتێکی زارەکی سەردەستە. جگە لەوە ئەدەبیاتی وی، ئەدەبیاتێکی گەشەسەندووی تاراوگەیە. لەو بوارەدا سوود لەو وشانە وەردەگرێت کە لە نەستی دەنگبێژ و بەیتبێژەکاندا هەن. ئەو وشانەی ئەوان نایلێن ئەم دەیبیستێ و کاریان لەسەر دەکات. راستییەکەی ئەدەبیاتی یاشار کەمال ئەدەبیاتێکە سەرباری تیشکخستنە سەر ئەمڕۆ، باس لە داهاتوو دەکات. چونکە ئەو سەرچاوەیەکی هەزار ساڵەی کردووە بە پاشخانی کاری خۆی. چیرۆکی کوردی و ئەدەبیاتی دەڤکیی کورد، هەروەها هەموو ئەو زمان و کولتوورە جیاوازانەی ئانادۆڵی کردووە بە کەرەستەی داهێنان بۆ رووماڵکردنی مەبەستی ئەدەبیی خۆی. بۆیە لەم رووەوە ئێمە باس لە نووسەرێکی یەکجار گەورە دەکەین.

یاشار کەمال هەرچی بەدبەختییەک لە سەردەمی زارۆکیدا بەسەری هاتبێت، هەرهەموویانی کردووە بە کەرەستە و سوودی لێوەرگرتوون. کوشتنی باوکی لە تەمەنێکی زۆر زوودا بەبەرچاوییەوە، دەبێتە مۆتەکە بۆی، سەرەتا لاڵ دەبێت و پاشتریش لە سەربڕینی قوربانیدا لەلایەن مامییەوە چاوێکی کوێر دەبێت. سێ مۆتەکە، سێ خەونی هەراسانکەر لە یەک کاتدا بەرۆکی دەگرن، کوشتنی باوکی، لاڵبوونی و لەدەستدانی

چـاوی. هەمـوو ئەمانـە ژیانـی لاوێتـی ئـەو گیـرۆدە و کەنەفـت دەکـەن. لەپێگەیشـتن و گەورەبوونیـدا سـەختیی زۆری بـۆ دروسـت دەکـەن. لەدەسـتدانی چاوێکـی دەبێتـە هـۆکاری ئـەوەی شـتەکان لـە چوارچێوەیەکـی فراوانـدا نەبینـێ، بەڵکـو بەشـێوەیەکی تەنـگ کات و دونیـا و بەسـەرهاتەکان ببینـێ، بـەڵام نەخێـر، کاتێـک لـە بەرهەمـە ئەدەبییەکانـی بکۆڵینـەوە، دەگەیـن ئـەو ئەنجامـەی ئـەو کارەسـاتە وایکـردووە، زۆر وردکارانـە و یەکجـار هەسـتیارانە بنووسـێت، چونکـە ئیـتر بەشـێوەیەکی ئەوەنـدە ورد و وریـا تەماشـای هەمـوو شـتێکی کـردووە، بڕوانـە ئـەو چـۆن ئاوخواردنـەوەی مێروولەیـەک دەبینـێ؟ سـەرتاپای ژیانـی مێروویـەک؟ تەنانـەت بەرهەمهێنانی هەنگوینـی مێشـهەنگێک؟ ئەمانـە بەزمانێـک بـۆ ئێمـە بـاس دەکات لـە بـاوەڕ بـەدەرە.

لاڵبوونیشـی هـۆکارە بـۆ ئـەوەی گرنگیـی زۆرتـر بـە نووسـین بـدات و زۆرتـر بەرهـەم بهێنێـت. لـە سـۆنگەی قسـەنەکردنەوە زۆرتـر مەیـل بـە نووسـین دەدات. ئەوەیـش کارێـک دەکات زمانـی دەربڕیـن و گەیاندنـی بەهێزتـر بێـت. واتـە لـە هەنـاوی ئـەو مۆتەکـە و ژیانـە بـە بـرک و ژانـەدا لەدایکبوونێکـی دیکـە دەسـتپێدەکات. هـەر لـەو ڕۆژگارەیشـدایە بەهـۆی هەژارییـەوە دەسـتبەرداری خوێنـدن دەبێـت و بـۆی ناکرێـت لـەو بـوارەدا بـەردەوام بێـت. لەبەرئـەوەی ناتوانێـت بچێتـە قوتابخانـە و تاسـەکردنی قووڵـی بـۆ فێرگـە هـۆکارە بچێتـە کتێبفرۆشـییەک، لـەوێ دەسـتدەکات بـە خوێندنـەوەی هەمـوو ئـەو کتێبانـەی لـەوێ هـەن. دەرفەتـی ئـەوەی بـۆ دەڕەخسـێ هەمـوو ئـەو کتێبانـە بخوێنێتـەوە. پـاش خوێندنـەوەی ئـەو هەمـوو کتێبـە و پـاش پەنگخواردنـەوەی ئـەو گشـتە لـە زانیـاری و بەسـەرهات و ڕووداوانـەی نێـو کتێـب و گلدانـەوەی لـە ڕووبەرێکـی تەنگـی هەنـاودا، لەپـڕدا ویسـتی

نووسـین و گێڕانـەوەی لـە کـن دروسـت دەکـەن. بەوشـێوەیە دەسـتدەداتە نووسـینی چیـرۆک و گێڕانـەوە.
پـاش ئەوانەیـش دەسـتدەکات بـە گەشـتێکی گشـتگیر بـە ئانادۆڵـدا. سـەرەتا بەیـت و باڵـۆرەی گەلێـری کۆدەکاتـەوە، گـوێ لـە چیـرۆک و داسـتانەکان، بەسـەرهات و دەقەکانـی لاواندنـەوە دەگرێـت. سـاڵانێک پاشـتر بـەرەو ڕەگـی خـۆی دەگەڕێتـەوە، بەئاراسـتەی سـەرچاوەی خۆیـدا دەچێـت. لـە مێزۆپۆتامیـا، جوگرافیـای کوردسـتان بەسـەردەکاتەوە و لـەو سـەرزەوینە دەگەڕێـت. کاتێـک لـە گەشـتی کوردسـتاندایە، دەچێتـە نێـو دونیـای دەنگبێژانـی کوردسـتانەوە، دونیایەکـە لـە گێڕانـەوە و لـە داسـتان. دواتـر هەسـت بـەوە دەکات و کاری لەسـەر دەکات؛ ئـەو چیـرۆک و بەسـەرهاتانە، چیـرۆک و بەسـەرهاتی منـن. ئـەو چیرۆکانـەی لـە کولتـوور و لـە دڵـی منـەوە سـەرچاوە دەگـرن، چیرۆکەکانـی دێ و باڤـێ مـن، چیرۆکـی فـرە ڕەنگیـن کـە لـە دنیـای دێرینـەوە دێـن. دواتـر بێگومـان ئـەو زەخیرەیـە لـە نووسـینی ڕۆمانـدا بەکاردێنێـت. دەسـتدەکات بـەو شـێوازە نووسـینەی وەکـو کەسـێکی مێزۆپۆتامیایـی، کوردێکـی ئـەوێ داسـتانێکی گریکـی سـەر بـە هەرێمـی ئەگـە[46] بەزمانـی کـوردی دابڕێژێـت.
لەبەرئـەوەی نەسـتی ئـەو پـڕ پـڕە لـە یەکەکانـی کولتوورەکـەی خـۆی. بۆیـە لـە پـڕدا دەبینیـت لـە مێرگێکـی مـووش[47] - ـەوە، لەنـاکاو بـەرەو پەسـنی ئاوێکـی بـن ئاشـی گوندێکـی ڕۆمییـان دەچێـت و یەکانگیریـان دەکات، ئـەو دەتوانـێ ئەمـە بـکات و لـە نووسـیندا بەرجەسـتەی بـکات.
ئـەو خوێنـەر وەهـا دەخاتـە گەشـتی فڕینـەوە؛ دەتوانێـت ئەسـپێکی باڵـداری ئەفسـانەی گریکـی و "ڕەخشـێکی سـپی"ی داسـتانی مەمـی ئـالان پێکـەوە

46 - هەرێمی ئەگە، یان ئیجە، لەسەر دەریای ئەگە. بەشێک لە سنووری ئەمڕۆی نێوان تورکیا و یۆنان.
47 - مەبەست شاری مووشە لە باکووری کوردستان.

کۆبکاتـەوە، پێکـەوە لـە ئاسـمانێکی هاوبەشـدا بیانخاتـە فڕیـن و خوێنەریـش لەگەڵیـان کۆبکاتـەوە.

بەواتایەکـی دیکـە، ئـەو یـادەوەری و زەخیـرەی کولتـووری وەهـا دەخاتـە کار؛ تـۆ وەکـو خوێنـەر بـەرەو دونیایـەک دەبـات و دەتخاتـە ناوییـەوە، وەکـو خوێنـەر دەتخاتـە نێـو دەوڵەمەندییەکـی وەهـاوە، ئەگـەری ئـەوە زۆرە لـە پـڕدا و بەبـێ هیـچ هەسـتپێکردنێک خـۆت بـزر دەکەیـت. نووسـەرێکە دەتوانێـت ئەدەبیـات بەشـێوەی فرەئالـی، فـرە ڕەهەنـد و فـرە دەنـگ بخاتـە بەردەسـت و دیـدەی تـۆ. جیاوازیـی لـەلای ئـەو لـە بـاوەڕ بـەدەرە.

لەنێـو کاری خۆیـدا دەتوانێـت بـە زەبـری نووسـین و دەربڕیـن ئانـادۆڵ و مێزۆپۆتامیـا پێکـەوە بگۆڕێـت بـۆ باخچەیەکـی پـڕ ئەفسـوونی کولتـووری دونیـا.

پرسـیار: چـۆن بۆتـان ڕەخسـا بەوشـێوە نایابـە هاوڕێیەتـی یاشـار کەمـال دەسـتەبەر بکـەن؟ تەنانـەت مسـۆگەرکردنی پەیوەندییەکـی نایابـی "کـوڕ و باوک"-ێتـی. ئەمـە چـۆن و کـەی دەسـتیپێکرد؟

ئەحمـەد گوینەشـتەکین: سـاڵی 2000 باوکـم مـرد، پـاش مردنـی بـە سـێ سـاڵێک، واتـە سـاڵی 2003، پێشـانگەیەکی گـەورەم کـردەوە، یاشـار کەمـال هـات بـۆ ئـەو پێشـانگەیە و لـە نزیکـەوە یەکترمـان ناسـی، ناسـینێکی بـێ دابـڕان، تاکـو وای لێهـات بووینـە کـوڕ و بـاوک.

سـەرەتا حـەزی لـە شـێوازی هونەرەکـەم کـرد و پاشـان منیشـی خۆشویسـت. ئیـتر بەشـێوەیەکی بـەردەوام و ڕێکوپێـک یەکترمـان دەبینـی، هەمـوو هەفتەیـەک چەنـد جارێـک بەیـەک دەگەیشـتین. بـە تێپەڕبوونـی کات ئـەو بـە منـی دەگـوت کـوڕم و منیـش بـەوم دەگـوت بابـە.

واتـە لـە هەوڵـی ئـەوەدا بوویـن کێماسـیی یەکـتر پڕبکەینـەوە. یەکـتری

تـەواو بکەیـن. ڕاسـتییەکەی ئـەو خـۆی دەیگـوت، ئـەوەی مـن بـە ئەدەبیـات دەیکـەم، تـۆ بـە نیگارکێشـان هەمـان کار دەکەیـت.
مـن لـە تەمەنێکـی زۆر زوودا هەوڵمدابـوو یاشـار کەمال بناسـم، ئەدەبیاتەکەی بەگشـتی، بێگومـان بەتایبەتـی حەمەدۆکـم دەناسـی. هەروەهـا ئەفسـانەی هـەزار گام خوێنـدەوە، واتـە هەوڵـم دەدا کارە گرنگەکانـی بخوێنمـەوە. سـەرنجڕاکێش ئەوەیـە کەسـێک کـە مـن سەرسـام بـووم پێـی، ڕۆژێـک دێتـە ژیانمـەوە، نـەک هـەر بـە بیـر، بەڵکـو بـە جەسـتەیش شـوێنێکی گرنـگ لـە ژیانمـدا دەگرێـت. دەبیـن بـە بـاوک و کـوڕ.
پاشـان کاریگـەری دەبێـت لەسـەر هونەرەکـەم، لەسـەر ژیانـم و تێڕوانینـی سیاسـیم، بۆچوونـم بەرانبـەر بـە مـرۆڤ دەگۆڕێـت. فێـرم دەکات مـرۆڤ چـۆن دەتوانێـت بەخشـندە و لێبـووردە بێـت. ئەمـە گەورەتریـن دەسـتکەوتی ژیانـی مـن بـوو.
بـەردەوام گوتوومـە، یاشـار کەمـال زانسـتگەی منـە، ئـەو مرۆڤەیـە بڕوانامـەی بـە مـن بەخشـی. کەسـێک بـوو وای لـە مـرۆڤ دەکـرد ڕاسـت و دروسـت بێـت، ئـەوەی دەسـتەبەر دەکـرد کـە مـرۆڤ، مرۆڤـی بـاش بێـت.
دەیگـوت: "مرۆڤـە باشـەکان بگەنـە یـەک شـتی بـاش دەکـەن، هەوڵبـدەن مرۆڤـی بـاش بـن".
یەکێکـی دیکـە لـە ئامۆژگارییەکانـی کـە مـن زۆر بـە گرنگـی دەزانـم و زۆر بانـدۆری لەسـەر مـن دانـا، ئـەوە بـوو؛ دەیگـوت: "ڕۆڵـە تاوەکـو گەورەتـر بیـت بچووکـتر دەبیتـەوە". چونکـە یاشـار کەمـال خـۆی کەسـایەتییەکی وەهـا خاکـی هەبـوو، مـن لـە سـاڵانی دواتـردا حاڵیبـووم ئـەم " تاکـو گەورەتـر بیـت بچووکـتر دەبیتـەوە" واتـای چییـە. لەبەرئـەوەی کاری ئـەو تەنیـا و تەنیـا بەرهەمهێنـان بـوو، تەنیـا لەپێنـاوی مرۆڤـدا بـوو، بـۆ ئـازادی بـوو، تێکۆشـانی

وی تەنیا و تەنیا بۆ ئەوەبوو کە هاوولاتیان مافی جیاوازبوونیان هەبێت، کاری ئەو بۆ مسۆگەرکردنی ماف و ئازادیی رادەربڕین بوو، لەپێناوی دەستەبەرکردنی ئەم ویستانەدا کێشەی زۆر گەورەی تووش بوو، دژواریی زۆر ژیا. ساڵانێکی زۆر کارەکانی وی، داخوازی و ویستەکانی کە کاری بۆیان دەکرد، لەلایەن کۆماری تورکیاوە قەدەخەکران. هەوڵیاندا لە قسەی بخەن، نووسینەکانی، زمانی، زۆر شتی دیکەی رووبەڕووی قەدەخە و دادگا دەکرانەوە. شتگەلێکی زۆر ژیا. سەرباری ئەو دژواریانە هیچ کاتێک بەژنی نەچەمایەوە و خۆی نەدا بەدەستەوە. بەردەوام بوو لەسەر ئەو رێیەی خۆی دەیناسی.

ئەگەر ئەمڕۆ[48] لە تورکیا شتێک، بڕێک ئازادی بۆ کورد هەبێت، ئەوا بە دڵنیاییەوە یاشار کەمال یەکێک لەو کەسانەیە کە رۆڵی گەورەیان لەو دەستکەوتەدا هەیە. یاشار کەمال 30 - 35 ساڵ بەر لە ئێستا باسی لە بابەتەکانی ئەمڕۆ کردووە، ئەو لەو رۆژگارەدا ئاماژەی بە کێشەگەلی ئەمڕۆ کردووە. هەر لەبەر ئەو قسانەیش زۆر سزادرا، ناچاربوو رووبکاتە تاراوگە، بەڵام هەرگیز پاشگەزنەبووەوە، هەرگیز نەکشایەوە. هەموو ئەو وتار، ئاخافتن، هەموو ئەو هەڵوێستانەی لە چوارچێوەی کتێبی (ئەمە بانگەوازێکە) کۆکردوونەتەوە. لە ساڵانی کۆتاییدا بەردەوام دەیگوت؛ ئیتر من قسەی خۆمم کرد. ئەگەر ئێوە هەستی پێنەکەن و گوێتان لێنەبووبێت، وا من لە کتێبێکدا چاپیان دەکەم، پاش من کتێبەکە بخوێننەوە، بزانن چیم گوتووە. هەڵوێست و قسەکانی لەو رووەوە زۆر گرنگ بوون.

سەبارەت بە خۆیشم، لە ژیانی مندا، لە دەستەبەرکردنی دەوڵەمەندی و گەشەی هونەرەکەمدا، لە تێڕوانینمدا بۆ ژیان، یەکێکبوو لە گرنگترین

48 - ئەم دیدارە پاییزی ساڵی 2015 لە شاری ئیستانبوڵ ساز کراوە.

کەسەکان. ئەو رۆژەی یاشار کەمالی تێدا مرد، من گوتم: بۆ جاری دووەم باوکم دەمرێت. چونکە باوکم کاریگەریی زۆری بەسەرمەوە هەبوو.
لەو ساڵانەدا من ئیتر بێ باوک مابوومەوە، لەوە دەچوو خودا میهرەبانییەکی گەورەی لەگەڵ من کردبێت کە یاشار کەماڵم لە نزیکەوە ناسی. بێگومان ئەو رووداوە بووە باندۆری گەورە و گۆڕانکاری زۆری لە ژیانمدا کرد. زوو گەشەم کرد، بۆچوونمی بەرانبەر بە ژیان گۆڕی، وایکرد زۆرتر مرۆڤ و سرووشتم خۆشبوێن.
پاشان زۆر باندۆری لەسەر کاری هونەری و شێوازی کارکردنم دانا. رەنگی شینی لا خۆشەویست کردم. من لە خۆم دەپرسی ئایا یاشار کەمال بۆچی ئەوەندە حەز لە رەنگی شین دەکات؟
دواتر بۆم دەرکەوت رەنگی شین دەربڕینێکە بەمەبەستی هەست و خواستی ئازادی لە هەناویدا، خواستی کارکردنی بەردەوام بۆ جوانکردنی ژیان لە دڵی ویدا، وادەکات شین بەوجۆرە خۆشەویست بێت لەلای. ئەو دەمە بە جۆرێک کاری لە من کرد، بووە قۆناخێک لە ژیانی هونەریمدا و رەنگی شین بووە رەنگێکی سەردەست لەلام.
لە هەموو تەلەفۆنێکدا پرسیاری لێم دەکرد، "کوڕم شینێکی نوێ هەیە؟".
دەمگوت: بەڵێ بابە هەیە.
دەیگوت: دەوەرە هەڵمبگرە و مبە بۆ لای خۆت.
دەهاتینە نیگارخانەکەم و بێگومان دەبووە تابلۆیەکی شین بنەخشێنین.
ناوبەناو هەمووومان پێکەوە کۆدەبووینەوە. زۆر حەزی لە نیگارکێشان دەکرد. بەهرەیەکی گەورەی نیگارکێشانی هەبوو. پێکەوە چوارچێوە و کەرەستەکانمان ئامادە دەکرد. فڵچەی دەگرت و بەزۆریش بەرەو رەنگی شین دەچوو، پاشان دەستی دەکرد بە نیگارکێشان. هەندێ

جـار چیاکانـی تۆرۆسـی دەنەخشـاند، چیـا لەدەمـی داپۆشـینیاندا بـە بەفـر. هەندێـک جـار نیـگاری چنارێکـی پیـری دەنەخشـاند. جارنـا ژی بـە هـۆکاری هەسـتی بیرکـردن و تاسـەی تـەواو زلزەریایەکـی شـین و فراوانـی دەنەخشـاند و دەیتوانـی گەمیشـی بـۆ بنەخشـێنێ. دونیایەکـی یەکجـار تایبـەت بـە خـۆی هەبـوو، دونیایـەک لـە رەنگـی ئەفسـانە و دونیایـەک کـە بـە تەواویـش لەسـەر ئـازادی بنیاتنرابـوو.

پرسـیار: دەکرێـت شـتێکی زۆرتـر سـەبارەت بـەو گوتەیـەی یاشـار کەمـال "تاکـو گەورەتربیـت بچووکـتر دەبیتـەوە"، بڵێیـت؟

ئەحمـەد گوینەشـتەکین: ئـەو قسـەیەی یاشـار کەمـال کـە دەڵێـت "تاوەکـو گەورەتـر بیـت بچووکـتر دەبیتـەوە"، راسـتییەکەی وەهابـوو؛

پێویسـت نـاکات هەرگیـز خـۆت گـەورە پیشـان بـدەی، یـان هەسـتێکی وەهـا دەربـبڕیـت. چیـت کردبێـت، لەهـەر بوارێـکدا، کارەکانـت لـە بـواری هونەریدا بـن، لـە هـەر بوارێکـی ژیانـدا بـن، یـان لـە بـواری کاری هزریـدا بـن، یاخـود هەڵوێسـتی سیاسـی، لـە هەمـوو بـوار و لـە هەمـوو دەمێکـی ژیانـدا خاکـی بـە. ئەگـەر شـتێکی بـاش بکەیـت، مرۆڤـەکان مافـی خـۆت پێـدەدەن.

یاشـار کەمـال لەگـەڵ منداڵـدا منـداڵ و لەگـەڵ دەسـتگێڕێکی نـاو بـازاڕدا و لەگـەڵ هیـچ مرۆڤێـکدا جیاوازیـی نەبـوو، بـەڵام ئەدەبیاتەکـەی کارێکـی گـەورە بـوو. مـن کاتێـک یاشـار کەمـاڵم بینـی، وەکـو دوو کـەس دەمبینـی؛ یاشـار کەمالێـک نەمـر، واتـە کەسـێک کـە ئـەو ئەدەبیاتـەی ئافرانـدووە، ئەدەبیاتێکـی دەوڵەمەنـدی وەهـا کـە ئـەو بـۆی ژیـاوە و دەژی، کەسـێک لەوەیـە لـە سـەت سـاڵی رابـردوودا، لـە بـواری ئەدەبیاتـدا لەنێـو یەکەمیـن دە نـاوی گرنگدا بێـت کـە ئەدەبیاتێکـی بەرچـاوی وەهایـان نووسـیبێت. واتـە تۆلسـتۆی چ بێـت، سـارتەر چ بێـت، سـتاندال چ بێـت، دۆستۆیەڤسـکی چ

بێـت، بـۆ دونیـا و بـۆ ئێمەیـش یاشـار کەمـال نرخێکـە لـەو ئاسـت و لەوجۆرە.
یاشـار کەمـال هەرگیـز خەیاڵـی شـتی دیکـە یـان هەنـدێ دەسـتکەوتی نەبـوو.
ئـەو بـەردەوام سـەرقاڵی کاری ئەدەبیـی خـۆی بـوو. ڕۆمانـی خـۆی دەئافرانـد
و لەجێگـەی شـیاو دایدەنـان. ئـەوە دیاردەیـەک بـوو نـاوی وی بـە نەمـری
دەهێڵێتـەوە.

یاشـار کەمالەکـەی دیکـە، وەکـو ئێمـە کەسـێک بـوو لـە نێـو کوچـەکان، وەکـو
ئێمـە؛ کەسـێک بـوو لـە نێـو ژیاندا، برسـی دەبـوو، مانـدوو دەبوو، سەرئێشـەی
تـووش دەبـوو، دەگریـا و پێدەکەنـی، کەسـێکی وەهـا بـوو. کەسـێک نەبـوو
خـۆی لەسـەرووی هیـچ مرۆڤێکـەوە ببینێـت، هەرگیـز. بەرانبـەر بـە هەمـوو
کەسـێک هەمـان شـت بـوو. پێکـەوە دەچوویـن لـە شـوێنێک خواردنێـک
بخۆیـن، گاڵتـەی لەگـەڵ کارمەندەکانـی خواردنگەکـە دەکـرد، دڵـی هەمووانـی
بـۆ خـۆی کێـش دەکـرد، هەمـووان خۆشیاندەویسـت. لەسـەر شـەقامەکان
نەدەکـرا بـەردەوام بـڕوات، رایاندەگـرت. سـەرنجڕاکێش ئەوەبـوو، ئەمـە نـەک
هـەر لـە تورکیـا، بەڵکـو لـە زۆر شـوێنی دیکەیـش وەهـا بـوو، لـە ئەڵمانیـا،
لـە فەرەنسـا، دەچـوو بـۆ هـەر شـوێن و وڵاتێـک هەمـان نیـگا، هەمـان
چـاوی خۆشەویسـتی لەسـەر بـوو، لـە هەمـوو ئـەو شـوێنانە هەمـان ئـەو
نزیکبوونـەوە و گەرمبوونەوەیـە بەڕوونـی دەبیـنران. گرنگیـش نەبـوو زمانـی
ئـەو شـوێنە دەزانێـت یـان نـا.

ئەمینە ئۆجاک
دایکێک لە دایکانی شەممە

" ئەشکەنجە دراین، لێمان درا. یاشار کەمالیش خۆشەویستی پێشکەشی ئێمە کرد".

ئەمینە ئۆجاک سەبارەت بە هەڵوێستی یاشار کەمال

- "تورکیـای ئەمـڕۆ لـە دۆخێکـی باشـدا نییـە. ئەشـکەنجە هەیـە لـە تورکیـا. زیندانـەکان بـە هـەزاران کـەس سـیخناخن. زیندانەکانـی تورکیـا ئەمـڕۆ وەکـو کامپەکانـی کۆکردنـەوەن. ئـەوەی لـەم وڵاتـەی ئێمـە ڕوودەدات بـەدەرە لـە بڕواپێکـردن".

- "جگـە لـە تـورک، هیـچ کەسـێک دۆسـتی تـورک نییـە. تەماشـای ئـەم کارەسـاتە بکـەن! هیـچ کاتێـک شـتێکی وەهـا سـەیر و ناجـۆر نابێـت بگوترێ. ئەگـەر میللەتێـک دۆسـتی نەبێـت، کەواتـە ئـەو میللەتـە بوونیشـی نییـە. لەمـە خراپـتر بـۆ هاووڵاتیانـی نیشـتمانێک ناگوترێـت".

یاشار کەمال

- "یاشار کەمال لە دڵەوە لەگەڵ ئێمەدا بوو، دەمبینی چەند بە ڕوونی ئازارەکانمان دەبینێت و پشتگیریمان دەکات".

- "لە دادگایش یاشار کەمال پشتیوانی لە ئێمە کرد. ئەو هێزی دەداینێ و هاوکاریی دەکردین".

هەناسە و بزەیەکی دایکانەی بانباو [49] ..

بەبێ ئەوەی شتێکی ئەوتۆ سەبارەت ئەدەبیات و دنیای کتێبەکانی بزانێت، بەبێ ئەوەی پەڕەیەکی ئەو نووسەرەی خوێندبێتەوە، کاتێک سەبارەت بە یاشار کەمال پرسیارمان لێکرد، بەر لە دەربڕینی هیچ شتێک؛ هەناسەیەکی هەڵمژی، هەناسەیەکی دایکانە، بزەیەکی دایکانەی بانباوی بۆ دەوروبەرەکەی نارد، ئەو ئاماژانەی سیمای بەس بوون بۆ ئەوەی ئیتر هیچ نەڵێت. ئەو دوو ئاماژەیە دوو تیشکی پڕاوپڕ لە خۆشەویستی بوون کە ئەو دایکە ئاراستەی یاشار کەمال و گیانی وی دەکردن. لەوێدا، لەو چرکە لەزگینەدا مرۆڤ بۆی دەردەکەوێت، یاشار کەمال نووسەری نێو ڕووداوەکان بوو، نەک بە تەنیا نووسەری نێو کتێب و ڕۆمان.
لەوێ بووە، لە هەر شوێنێک شکۆ و مافی مرۆڤ کەوتبێتە مەترسییەوە.

---

49 - بانباو: بان؛ سەر، ژوور. باو؛ نەریتی، شتی هەرتم و بەردەوام.. بانباو؛ شتێک لە دەرەوە، لە سەرەوەی نەریت و شتی باو.

دایکێک لە دایکانی شەممە، دایکی حەسەن ئۆجاک، لە هەڤپەیڤینێکی کورتدا، کورت، بەڵام بە واتا یەکجار فراوان، وەکو جەرگی خۆی باس لەو نووسەرە دەکات. ئەو دایکە جگەرسووتاوە لە سۆنگەی نەخوێندەوارییەوە بەرهەمی ئەدەبیی یاشار کەمال ناناسێت، بەڵام لە روانگەی هەڵسوکەوت و بۆن و بەرامەی مرۆڤبوونییەوە، بۆی دەرکەوتووە یاشار کەمال چ پەیامێکی گرنگی لە نووسیندا هەیە.

دایکانی شەممە، ئەو دایکانەن کە کچ و کوڕانیان لە تورکیا کوژراون یان شوێنبزر کراون. ئەم دایکانە لە ساڵی 1999 بەدواوە، هەموو رۆژانی شەممەیەک لەبەردەم ئامادەیی گەلاتەسەرای لە شاری ئیستانبوڵ کۆدەبنەوە، لە دژی شەڕ، کوشتن، جیاکاری و توندوتیژی چالاکی ساز دەکەن. نزیکەی هەموو شەممەیەکیش ئەو دایکانە ئامانجن بۆ هێرشی جۆراوجۆری پۆلیس، توندڕەو، کەسانی رەگەزپەرست. یاشار کەمال زۆرجار بۆ پشتگیرییان لەوێ ئامادە دەبوو، لەگەڵ ئەو دایکانەدا کاتی بەسەردەبرد و هێزی دەدانێ.

پرسیار: وەکو دایکێک لە دایکانی شەممە دەتوانن باس لە یەکترناسینتان لەگەڵ یاشار کەمال و شتێک سەبارەت بە بیرئانینی خۆتان لەوبارەیەوە بڵێن؟

ئەمینە ئۆجاک: من دایکێکم لە دایکانی شەممە. کوڕەکەم لەدەستدا. کوڕەکەمم بەخاک سپارد. پاشان ئیتر هاتم و بەشداربووم لەگەڵ دایکانی شەممە و لەبەردەم ئامادەیی گەلاتەسەرای دادەنیشتین. لەو رۆژانەدا لەگەڵ یاشار کەمال یەکترمان ناسی.

بۆ پشتیوانیکردن لە ئێمە دەهاتە ئەوێ و ئامادە دەبوو. پاش ماوەیەک لە یەکتر ناسینمان دەهات، منیشی دەبرد و دەگەڕاین. کاتێک حەسەنی

کـوڕی منیـان لـە گـۆڕ دەرهێنـا، ئـەودەم باشـتر یەکترمـان ناسـی. لەکاتـی دادگایـی، لـە بنکـەی پۆلیـس، لـە گۆڕەپانـەکان، لـە زیندانەکانیـش ئێمەیـان ئەشـکەنجە دا. ئەشـکەنجە درایـن، لێـمان درا. یاشـار کەمالیـش خۆشەویسـتی پێشکەشـی ئێمـە کـرد.

ئەمینـە ئۆجـاک سـەبارەت بـە حەسـەنی کـوڕی دەڵێـت: خۆزگە حەسـەن هەر لـە زینـدان دەرنەدەچـوو، حەسـەنی مـن، ئـەو دەم لـەوە بـوو نەکوژرێـت. کاتێـک لـە زینـدان بـوو بـەردەوام سـەرم لێـدەدا. بەشـێوەیەکی زۆر دڕندانـە حەسـەنی کـوڕی منیـان کوشـت.

پـاش ئـەوەی کوشـتیان، رۆژانـی شـەممە لەگـەڵ دایکانـی دیکـەدا دەچوومـە بـەردەم ئامادەیـی گەڵاتەسـەرای، لـەوێ یاشـار کەمـاڵم ناسـی.

پیاوێـک یەکسـەر خۆشمویسـت و تاوەکـو مردنیـش لـە دڵمـدا دەژی. یاشـار کەمـال لـە دڵـەوە لەگـەڵ ئێمـەدا بـوو، دەمبینـی چەند بـە روونـی ئازارەکامنان دەبینـێ و پشـتگیریمان دەکات.

پـاش مردنـی حەسـەن منیـش چوومە ریـزی دایکانی شـەممەوە و بەشـداربووم لـە چالاکیـی رۆژانـی شـەممەدا. لـەوێ یاشـار کەمـاڵم ناسـی، چونکـە ئـەو دەمـە زۆر دەهاتـە ئـەوێ و دایکانـی شـەممەی بەسـەر دەکـردەوە. بەداخـەوە مـن نەدەتوانـم بخوێنمـەوە و نـە دەتوانـم بنووسـم، بـەڵام دەمبینـی یاشـار کەمـال بـەردەوام دەهاتـە بـەردەم فێرگـەی گەڵاتەسـەرای و سـەردانی ئێمـەی دەکـرد.

ئەمینە ئۆجاک هەروەها دەڵێت:

کاتێـک ئێمـە لـە بـەردەم ئامادەیـی گەڵاتەسـەرای سـەرقاڵی چالاکـی بوویـن، وێنەیەکـی حەسـەنم بەدەسـتەوە گرتبـوو. پۆلیـس بەسـەر ئێمەیانداگـرت، منیـان گـرت، وێنەکـەی حەسـەنیان لـە دەسـتم راکێشـا، وێنەکەیـان دڕانـد

و خستیانە تەنەکەی خۆڵەوە. کاتێک ئێمەیان دایە دادگایش یاشار کەمال هات و پشتیوانی لێکردین. یاشار کەمال هێزی دەداینێ و هاوکاریی دەکردین. هەندێک جاریش لەگەڵ هاوڕێیانی دیکەدا ئێمەی کۆدەکردەوە، پێکەوە دەگەڕاین، هاوڕێیەکانی خۆی، هاوڕێیەکانی ئێمە، پێکەوە کۆیدەکردینەوە. پێکەوە کاتێکمان بەسەر دەبرد. وێنەمان دەگرت، خۆشەویستیی خۆی پێشکەشی هەمووومان دەکرد.

کۆرنێلیوس بیشهۆف* وەرگێڕی بەرهەمەکانی یاشار کەمال:

"ئێمە هاوڕێی ژیان بووین"

"بەیانیـان کاژێـر حـەوت هەڵدەسـتام و دەچوومـە کەنـار دەریاچـەی ئابانـت[50]، حـەوت کیلۆمەتـرم بەپـێ دەبـڕی، بیـرم دەکـردەوە و ڕۆمانـم دەنووسـی. پاشـان دەچوومـەوە دەمخسـتە سـەر کاخـەز، پێموابێـت نـۆ ڕۆمانـم لـە کەنـار ئـەو دەریاچەیـە نووسـی".

یاشار کەمال

50 - دەریاچەی ئابانت 30 کیلۆمەترێک لە خوارووی شاری بۆڵو- یە لە تورکیا.

* (1928-2018) پارێـزەر، سیناریسـت و وەرگێـڕی ئەڵەمـان بـوو. لـە بـواری وەرگێڕانـی بەرهەکانـی یاشـار کەمالـەوە ناوێکـی گرنگـی لـە بـواری وەرگێڕانـی ئەدەبیـات لـە زمانـی تورکییـەوە بـۆ زمانـی ئەڵەمانـی بـۆ خـۆی دەسـتەبەرکرد.

- " تەنەکە؛ کتێبێکی ڕەسەنی ڕۆژهەڵاتی بوو".

- "ژیانی بیشهۆف خۆی ڕۆمانێکە، ڕۆمانێکی پڕ لڤین و هەمیشە زیندوو".

- " ئۆرهان پەکەر گوتی:

ئەم گەنجە خوێنگەرمە ناوی یاشار کەماڵە، پێموایە نووسەرێکی گەورەی لێدەردەچێت".

- "یاشار کەمال گوتی: ئەگەر پیاسە و ڕۆیشتن نەبێت ناتوانم بنووسم. لەو ڕۆیشتن و پیاسانەمدا دەنووسم و پاشان دەیانخەمە سەر کاخەز".

وەرگێڕ و زماناسی ئەڵمان کۆرنێلیۆس بیشهۆف، کەسێک بوو زماناس و یاساناس. مرۆڤێکی ڕۆشنبیر و وەرگێڕێکی شارەزا بوو. 13 ڕۆمانی یاشار کەماڵی لە زمانی تورکییەوە بۆ ئەڵمانی وەرگێڕاوە. چیرۆکی ئەم مرۆڤە یەکێکە لە چیرۆکە هەرە سەرنجکێشەکان. بیشهۆف ساڵی 1928 لە دایکێکی جووی تورکیا و باوکێکی ئەڵمان لە شاری هامبورگ لەدایکبووە. لە ترسی قڕکردنیان لەلایەن نازییەکان، ساڵی 1939 لە ئەڵمانیاوە بەرەو فەرەنسا هەڵدێن و لەوێوە بەڕێگەی دەریادا دەگەنە تورکیا. بیشهۆف لە تورکیا لە شاری چۆرم دەگیرسێتەوە. لەوێ فێری تورکی دەبێت، ئەو لە چنگی مردن، لە نەهەنگی نازیگەل ڕزگاری دەبێت، تورکی فێر دەبێت

و پاشان پەیامی یاشار کەمال، رۆمانی نایابی یاشار کەمال لەگەڵ خۆی دێنێتەوە ئەڵمانیا. بیشهۆفی زیندوو بە کۆمەڵێک رۆمانی زیندووی نایابەوە دەگەڕێتەوە زێدی خۆی، ئەوان دەژین، بۆ هەتاهەتایە، چەوسێنەران و هەڵگیرسێنەرانی شەڕیش لەنێودەچن. ژیانی بیشهۆف خۆی رۆمانێکە، رۆمانێکی پڕ لڤین و هەمیشە زیندوو.

بیشهۆف ساڵی 2018 کۆچی دوایی کرد و دڵە پڕ لە حەزەکەی بۆ ئەدەبیات و بۆ وەرگێڕان لە لێدان کەوت. زستانی ساڵی 2015 لە ماڵی خۆی هەڤپەیڤینێکم لەگەڵ سازدا، سەبارەت بە یاشار کەمال و ئەدەبیاتی ئەو نووسەرە. بیشهۆڤ دەیگوت؛ هێشتا زۆر بەرهەمی یاشار کەمال هەن دەمەوێت بیانکەمە ئەڵمانی. نازانم تەمەن رێمدەدا یان نا. جەخار تەمەن رێگر بوو.

بیشهۆف سەبارەت بە ئاشنابوون بە ئەدەبیاتی ئەو نووسەرە دەڵێت:

ساڵی 1951 نیگارکێشی تورک ئۆرهان پەکەر کە هاوڕێی نزیکم بوو، رۆمانێکی پێشکەش کردم.

باشم لە بیرە ئۆرهان لەوبارەیەوە گوتی: نووسەرەکەی لە تەمەنی 22 ساڵیدا ئەم رۆمانەی نووسیوە. ئۆرهان گوتی:

ئەم گەنجە خوێن گەرمە ناوی یاشار کەماڵە، پێموایە نووسەرێکی گەورەی لێدەردەچێت.

بیشهۆف کاتێک رۆمانەکەی بەدەستەوە بوو، دەیگوت:

ئەمە ئەو رۆمانەیە کە ئەودەم ئۆرهان پەکەر پێشکەشی منی کرد، رۆمانی تەنەکە.

لە ئاشنابوونی من و ئەدەبیاتی تورکیدا تەنەکە یەکەمین بەرهەمی ئەدەبی بوو، ئەو دەیگوت.

تەنەکـە لـە بەرهەمەکانـی سـەرەتای کاری یاشـار کەمالـە، پاشـان دەبێتـە یەکێـک لـە بەرهەمەکانـی ئەدەبیـات و هونـەر لەسـەر ئاسـتی جیهـان. هـەر لـەو سۆنگەیەشـدایە یەکێـک لـە ئۆپێـرا گرنگەکانـی ئەوروپـا، (ئۆپێـرای سـکاڵا دی میلانـۆ) ئـەو بەرهەمـە بـە شـێوازی ئۆپێـرا پێشـکەش دەکات.

کۆرنێلیـۆس بیشـهۆف بـە خۆشەویسـتییەوە باسـی رۆمانـی تەنەکـەی دەکـرد و دەیگـوت:

رۆمانـی تەنەکـە یەکـەم بەرهـەم بـوو بـە زمانـی تورکـی خوێندمـەوە. خوێندنـەوەی رۆمانەکـە ئـەو بڕیـارەی لـەلا دروسـتکردم کـە دەسـت بـە وەرگێڕانـی بکـەم بـۆ زمانـی ئەڵمانـی.

بێگومـان کتێبەکـە بەرهەمێکـی ئانادۆڵیـی رووتـە، بـەڵام ئەوەنـدەم بـە دڵ بـوو، نەمتوانـی پشـتگوێی بخـەم، بـۆ؟ چونکـە کتێبێکـی رەسـەنی رۆژهەڵاتـی بـوو. لـەو سـەردەمەدا بـە زمانـە ئەوروپاییـەکان کتێـب زۆر بـوون سـەبارەت بـە تورکیـا و رۆژهـەڵات، بـەڵام تەنەکـە شـتێکی دیکـە بـوو. رۆمانەکـە زۆر دڵکێشـی کـردم. بـە سـادەیی بیڵێـم: کتێبێکـی زۆر زۆر بـاش بـوو.

کۆرنێلیـۆس بیشـهۆف سـەبارەت وەرگێڕانـی بەرهەمەکانـی یاشـار کەمـال دەڵێـت:

مـن هـەر وەرگێـڕی بەرهەمەکانـی ئـەو نووسـەرە نەبـووم، بەڵکـو ئێمـە دوو هاوڕێـی زۆر نزیکـی یەکتـر بوویـن. هاوڕێیەتـی ئـەوان بـە جۆرێـک نزیـک بـووە، بیشـۆف بـە "هاوڕێیەتـی ژیـان" پێناسـەی دەکات.

بیشهۆف سەبارەت بە ئاشنایەتی خۆی و یاشار کەمال دەڵێت:

ئـەو دەمـە، سـاڵانی پەنجاکانـی ئیسـتانبوڵ، یاشـار کەمـال لـە بەشەشـاری باسـن کوێـی دەژیـا و منیـش لـە یەشـیل کوێـی. یاشـار کەمـال بـەردەوام لـە باسـن کوێیـەوە بەپـێ دەچـوو بـۆ یەشـیل کوێـی. خوشـکەزا و برازاکانـی منیش

ئەودەمە لە ئیستانبوڵ دەژیان، لە ڕێگەی ئەوانەوە بە یاشار کەمال ئاشنا بووم، چۆن؟ ئەوان باسیان کرد بۆم کە یاشار کەمالی نووسەر هەموو سبەینانێک لە باسن کوێیەوە بەرەو یەشیل کوێی پیاسە دەکات. دەڕوات و دەگەڕێتەوە. ئەمە کاری رۆژانەی بوو. من بەوجۆرە و لە رێگەی خوشکەزا و برازاکانمەوە بە یاشار کەمال خۆی ئاشنا بووم، بەڵام بە تەواوی نازانم کەی یاشار کەمالم ناسی، تەنیا ئەوە دەزانم لەڕێگەی خوشکەزا و برازاکانمەوە ناسیم.

بیشهۆف لە دەمی قسەکردندا ناوبەناو پشوویەک دەدات و پاشان بەردەوام دەبێت؛

لەو پیاسانەیدا لە لێواری مەڕمەڕە، یاشار کەمال بەردەوامیش بەدەم منداڵانەوە دەوەستا و قسەی لەگەڵ دەکردن، بە جۆرێک هەموو منداڵانی ئەو سەرڕێیە ببوون بە هاوڕێی. جارێک لێم پرسی: ئەم هەموو منداڵە لە کوێیەوە دەناسی و چۆن ئاشنای یەکتر بوون؟

پێکەنی و گوتی بەهۆی پیاسەکردنمەوە.

سەبارەت بە پیاسەکردن و نووسین بەدەم ڕێوە بیشهۆف دەڵێت:

ئەفلاتۆنیش وەها بوو، پرێپاتێتیکەر بوو. پیاسەی دەکرد. دەجوڵا، واتە گەڕۆک بوو، دەهات و دەچوو. یاشار کەمال، نووسەرێک بوو، پرێپاتێتیکەر، کەسێک بوو دەهات و دەچوو، پرێپاتێتیکەر؛ کەسێکە پیاسە دەکات و بەدەم جوڵەوە دەنووسێت. جارێک خۆم لە یاشار کەمالم پرسی، بۆ ئەو هەموو کاتە دەدەی بە پیاسەکردن؟ ئەی کەی دەنووسیت؟ وەڵامی ئەو وەهابوو:

ئەگەر پیاسە و رۆیشتن نەبێت ناتوانم بنووسم. لەو رۆیشتن و پیاسانەمدا دەنووسم و پاشان دەیانخەمە سەر کاخەز.

واتــه ئەویــش وەکــو ئەفلاتــۆن پرێپاتێتیکــەر بــوو. ئەفلاتۆنیــش لــە شــەقام و کۆڵانەکانــی ئەســینا دەهــات و دەچــوو، ئەوانیدیکەیــش بەدوایــەوە، بــەو جــۆرە هــزر و فەلســەفەی خــۆی دەنووســی.

وشــەکە بــە گریگــی واتــای پیاســەکردن دەگەیێنێــت، چــوون بــۆ پیاســەکردن، پرێپاتــۆ، چــوون و هاتنــە.

بیشهۆف سەبارەت بە هێزی نووسینیش لە کن یاشار کەمال دەڵێت:

یەشــار کەمــال، نووســەرێکی گەردوونییــە. بــێ دوودڵــی ئــەو نووســەری هەمــوو جیهانــە. بەختــەوەرم زمانــی تورکــی دەزانــم و توانیــم بــەو زمانــە لــە بەرهەمەکانــی حاڵــی ببــم. ئەوەیــش هــەر بەختەوەرییەکــی گــەورە بــوو بــۆ مــن کــە لەڕێگــەی زمانــی تورکــی و وەرگێــڕان لەنێــوان ئــەو دوو هاوڕێیــەدا، یاشــار کەمــال و گوینتــەر گــراس، لەنێوانیاندابــم و ئاشــنابم بــە گراسیــش. واتــە مــن بــێ زانینــی زمانــی تورکــی ئــەو شانســەم نەدەبــوو گــراس بناســم، بەهــۆی زمانــی تورکــی و هاوڕێیەتــی گــراس و یاشــار کەمــال، گوینتەر گراسیشــم ناســی. یاشــار کەمــال، یەکێــک لــە داهێنەرانــی ئەدەبیاتــی جیهانییە. بەهــۆی بەرهەمی یاشــار کەمالــەوە، ئەدەبیاتــی تورکــی بــووە بەشــێک لــە ئەدەبیاتــی جیهــان. گــراس چــی بــۆ زمانــی ئەڵمانــی کــرد، یاشــار کەمالیــش ئــەوە و زیاتریشــی بــۆ زمانــی تورکــی کــرد، لەڕێگــەی ئــەوەوە زمانــی تورکــی گەیشــتە ئــەم ئاســتەی ئێســتای. ئــەم نووســەر و بەهــرە گەورانــە لــە هەنــدێ هەلومەرجــی زۆر تایبەتــدا دروســت دەبــن.

بێگومــان بەبــێ یاشــار کەمــال ئەدەبیاتــی تورکــی لــە وڵاتێکــی وەکــو ئەڵمانیــا نەدەنــاسرا. لەومــا دەبێــت تورکــەکان سوپاســی یاشــار کەمــال بکــەن. بێگومــان ئەڵمانەکانیــش، چونکــە ئەوانیــش لەڕێگــەی ئــەو زمانــەی یاشــار کەمالــەوە تورکیایــان ناســی.

ئارا گویلەر*
وێنەگری نێوداری ئەرمەنی

" یاشار کەمال کەسێکە پێویستە بخوێندرێتەوە و گوێی لێبگیرێت "...

ئارا گویلەر سەبارەت بە هەڵوێستی یاشار کەمال

* وێنەگری نێوداری بە رەچەڵەک ئەرمەنی (1928-2018) ناسراوترین وێنەگری تورکیا و ساڵانێکی زۆر لەو بوارەدا پێشەنگ بووە. هاوڕێی تەمەن بوون لەگەڵ یاشار کەمالدا.

"ئەو داهێنەرانە سامانی هەموو دونیا و هەموو شارستانییەکان بوون".

"لەگەڵ یاشار کەمال رابردوویەکی جوانمان پێکەوە هەیە".

"یاشار کەمال کەسێکە پێویستە بخوێندرێتەوە و گوێی لێبگیرێت".

ئارا گویلەر (1928-2018) بە رەچەڵەک ئەرمەنی و یەکێک لە وێنەگرە هەرە نێودارەکانی تورکیا بوو. ئەو و یاشار کەمال هاوڕێی دێرین بوون. ساڵی 2015 ئارا گویلەرمان بینی، ئەودەم تەواو لە بن باری تەمەن و لێژبوونەوەدا چەمابووەوە، بەڵام بەخۆشحاڵییەوە قسەی لەسەر یاشار کەمال کرد. گوتی؛ ئیتر کەڵکی قسە و ئاخافتنی بەردەم کامێرام نەماوە، نە کەڵک و نە حەوسەڵە، بەڵام ئەگەر شتەکە لەبارەی یاشار کەمال بێت، ناچارم. حەزدەکەم قسە بکەم. ئارا گویلەر و یاشار کەمال نەک هەر لە کۆمەڵێک وێنەی رەش و سپی، کۆمەڵێک گرتە و دەمی دیرۆکیدا پێکەوە بوون، بەڵکو هاوڕێیەتیشیان لە هاوڕێیەتییە نایاب و گرنگەکانی تەمەن بوو.

پێمگـوت، وەسـتای گـەورەی وێنـە، سـەبارەت بـە ناسـین و دەربـارەی هاوڕێیەتیتـان لەگـەڵ یاشـار کەمـال چیـمان بـۆ بـاس دەکـەن؟

ئـارا گویلـەر: یاشـار کەمـال هاوڕێـی منداڵیمـە. لـەو ڕۆژەوەی هاتووەتـە ئیسـتانبوڵ دەیناسـم. یاشـار کەمـال کەسێکە پێویسـتە بخوێندرێتـەوە و گوێـی لێبگیرێـت. کەسێکە زۆری بـۆ ئـەم وڵاتـە و بـۆ مرۆڤایەتـی کـردووە. یاشـار کەمـال ناوێـک نییـە نەنـاسراو. نووسـەرێکە نـاسراو، پێویسـتی بـە بانگەشـە یان پڕوپاگەنـدەی کـەس نییـە. نووسـەری هەمـوو دونیایـە. نووسـەری تورکیایـە و هـاوکات نووسـەری سەرتاسـەری دونیـا، ئـەو دیاردەیـەک بـوو بـۆ خـۆی.

نووسـەری وەکـو یاشـار کەمـال بـۆ تاکـە میللەتێـک یـان تاکـە لایـەک نانووسـێت، نەخێـر، گەلـۆ گۆتـە تەنیـا بـۆ گەلـی ئەڵـمان دەینووسـی؟ ئایـا ژان پـۆڵ سـارتەر تەنیـا بـۆ فەرەنسـا دەینووسـی؟ نەخێـر، ئـەو داهێنەرانـە سـامانی هەمـوو دونیـا و هەمـوو شارسـتانییەکان بـوون. نووسـەران و هونەرمەنـدان موڵکـی هەمـوو دونیـان. ئەمانـە کەسـانی سیاسـی یـان حیزبـی نیـن، تێگەیشـتن؟

پرسیار: بۆ ئێوە یاشار کەمال هاوڕێیە یان نووسەر، یاخود هەردووکیانە؟

ئـارا گویلـەر: یەکەمجـار هاوڕێیـە بـۆ مـن. ئـەو ڕۆژنامەڤـان بـوو، منیـش هەمـان کارم دەکـرد. پێکـەوە دەسـتمان بـە کاری ڕۆژنامەڤانـی کـرد. ساڵانی 1956-1957 لـەو دەمـەوە یەکـتر دەناسـین. هەرچەنـدە لـە دوو ڕۆژنامـەی جیـاوازدا کارمـان دەکـرد، بـەڵام هـاوڕێ بوویـن و هەروەهـا هەرگیـز لـە ڕۆژنامـەی تـەوش و مەوشـدا کارمـان نەکـرد..

پرسـیار: لـە ئەرشـیفی یاشـار کەمالـدا زۆر وێنـە هـەن ئێـوە گرتووتانـن. دەتوانـن شـتێک لەسـەر مێـژوو یـان بەسـەرهاتی ئـەو وێنانـە بڵێـن؟

ئـارا گویلـەر: نازانـم تەماشـای کام وێنانەتـان کـردووە، وێنـەکان زۆرن، بـەڵام

بۆ نموونە کاتێک یاشار کەمال خەڵاتی Legiôn de Honor- ی وەرگرت و خەڵاتەکەیان پێبەخشی، لە ئاهەنگەکەدا منیش ئامادەبووم. لەوێ وێنەم گرتووە. وێنەی زۆریم گرتووە، لە زۆر شوێن و کاتی جیاوازدا. ئەو خۆی، هاوسەری و تەنانەت باوکی هاوسەرەکەیشی هاوڕێم بوون. لەگەڵ یاشار کەمال رابردوویەکی جوانمان پێکەوە هەیە. من سوپاسبژێرم کەسێکی وەکو یاشار کەمالم ناسی و بووە هاوڕێم. بەڕاستی سوپاسبژێرم.
سەبارەت بە وێنەیش چەندین وێنەی باشمان هەن کە وەکو یادەوەری زیندوو مانەوە.

موسلیم یوجەل*
" پێنجسەت ساڵ گێڕانەوە"

"یاشار کەمال نووسەرێکە هەموو مەرجێکی نووسەری جیهانیی تێدا کۆبووەتەوە"...

موسلیم یوجەل

* موسلیم یوجەل (1969 روحا) نووسەری کوردی تورکینووس. لە بواری رەخنەی ئەدەبی و هونەریدا کار دەکات. ناوێکی ناسراوی ئەو بوارەیە لە تورکیا و باکوری کوردستان.

" دیارە زۆر شت لە دونیادا ئاسانن، بەڵام مرۆڤبوون دژوارە".

یاشار کەمال

"یاشــار کەمــاڵ دەیتوانــی ئەفســانە دروســت بــکات، دروســتکردنی کاراکتــەر ســەخت نییــە، بــەڵام ئافراندنــی ئەفســانە کاری نەکردەیــە".

" لــە ئەفســانەی چیــای ئاگــری-دا کــە لــە رۆژگارێکــی دێرینــدا دێــت و دەچێــت، یاشــار کەمــال بــاس لــە پرچــی ژن دەکات. پێیوایــە پرچــی ژن پیــرۆزە ".

"بــە بۆچوونــی مــن یاشــار کەمــال ئەگــەر بــە ئینگلیــزی یــان بــە فەرەنگــی یاخــود بــە ئەڵمانیــش بینووســیبا گرنــگ نەبــوو، لەبەرئــەوەی بــە زمانــی تورکــی نووســیویەتی بگوترێــت یاشــار کەمــال کــورد نییــە، ئەمــە نەشــیاوە. کاری نەکردەیــە".

پرسیار: ئێوە لێکۆڵینەوە و نووسینی جۆراوجۆرتان سەبارەت بە یاشار کەمال نووسیون. سەبارەت ئەدەبیاتی ئەو نووسەرە، سەبارەت بە دنیابینی و فەلسەفەی وی، دەتوانن چیمان بۆ باس بکەن؟

موسلیم یوجەل: دەستپێک دەبێت ئەوە بڵێم، یاشار کەمال نووسەرێکە هەموو مەرجێکی نووسەری جیهانیی تێدا کۆبووەتەوە.

زمانی نووسینی یاشار کەمال تورکییە، بەڵام روح و فەلسەفەی وی، هەروەها زۆرینەی سەرچاوەکانی کوردین و دنیایەکن سەر بە کوردان. لە رۆمانی حەمەدۆکەوە تاوەکو دوا رۆمانی بەناوی (چیرۆکی دوورگەیەک)، دنیای یاشار کەمال، هەمان شتە.

بۆ نموونە لە (چیرۆکی دوورگەیەک)دا، یاشار کەمال باس لە دەنگبێژێک دەکات، ئەو دەنگبێژە، واتە (ئوسۆ) وەکو هەموو ئەوانی دیکە روو لەو دوورگەیە دەکات، بەڵام کابرا هیچ پیشەیەکی نییە. کاتێک لێی دەپرسن کارت چییە؟ دەڵێت: من دەنگبێژم. یەکێک لە سەرکارەکانی ئەوێ پێیدەڵێت: تۆ دەبێ کارێک بکەیت و پیشەیەکت هەبێت. پاشان تۆ بەیت و سترانەکانیشت بەزمانی کوردین، کەس لێت تێناگات، بەڵام دەنگبێژەکە پێ لەسەر کارەکەی خۆی دادەگرێت و دەڵێت: من بە زمانی کوردیش ستران بڵێم هەموو کەسێک تێمدەگات. لە بنەڕەتدا ئەمە رووح و راگەیاندنی رۆمانی یاشار کەمالە. یاشار کەمال هەر شتێک بنووسێت، بەڵێ بەزمانی تورکی دەینووسێت، بەڵام بەرهەمێکە بۆ هەمووان، بۆ کورد، تورک، ئەرمەنی و بۆ رۆمیش.

تەماشا لە هەموو رۆمانەکانی یاشار کەمالدا گەل - گەلان هەن. ئەم گەلانە هەموو یەکسانن لە دنیای ئەودا، کەس لەوی دیکە بچووکتر یان گەورەتر نییە. هەموو وەک هەڤن، یەکسان و لە یەک ئاستدان. لەلای

ئـەو مـرۆڤ خراپـە، هیـچ کاتێـک میللەتێـک، گەلێـک هـەر هەمـووی خـراپ نابێـت، مرۆڤـی خـراپ هەیـە، نـەک گـەل و میللەتـی خـراپ. لـە دەربڕینـی ئـەودا، لـە وشـە و داڕشـتنیدا، مرۆڤایەتـی گوڵسـتانێکی هـەزار ڕەنـگ و هـەزار گوڵـە، بێگومـان لـەو گوڵسـتانەدا گـوڵ و گیـای کێویـش هـەن. دەبێـت ئەمەیش پەسـەند بکرێـت. لـەلای یاشـار کەمـال و لـە هەمـوو ڕۆمانێکیشـیدا لـەڕووی تەکنیکـەوە شـێوازی فۆرمـی ئاهەنـگ و گۆرانـی هەیـە.

بەجۆرێـک ڕۆمانەکانـی نووسـیوە و دایڕشـتوون وەکـو ئـەوەی گـوێ لـە سـتران بگریـن وایـە، بـەڵام ڕۆمانەکانـی، داڕشـتنەکانی، بونیـادی کارەکانـی، لەلایـەن نووسـەرانی تـورک و ڕۆشـنبیرانی تورکـەوە زۆر نەنـاسرا و لێـی حاڵـی نەبـوون. لـە دونیـای ئـەو ڕۆشـنبیرانەی تورکـدا بـۆ ماوەیەک یاشـار کەمـال ڕۆماننووسـی گونـد بـوو، وەکو ئەدەبیاتی لادێ باسـیان لـە بەرهەمەکانی دەکرد. دەیانویسـت لـەو شـوێنگەیەدا قەتیسـی بکـەن. ئـەو پەیوەنـدی و داڕشـتنەی ئەدەبیاتـی یاشـار کەمـال بـە گونـدەوە، لـەلای نووسـەری ئەمەریکایـی، بـراوەی خەڵاتـی نۆبـڵ، فۆڵکنەریـش هـەس. هیـچ جیاوازییـەک لەنێـوان گێڕانەوەکانی شـتاینبێک لـە رووبـەری گونـد، لـە ئەمەریـکا و گێڕانەوەکانـی یاشـار کەمـال سـەبارەت بـە مـرۆڤ نییـە. بابەتەکـە لـەلای ئـەو کەسـانە پەیوەنـدی بـە خوێندنـی یاشـار کەمالـەوە هەبـوو. یاشـار کەمـال بـەردەوام لـە سـنووری دیاریکـراوی گونـددا دێـت و دەچێـت، ئـەوە بیانـووی ئـەوان بـوو. گونـد حەقیقەتێکـە ڕێک وەکـو گونـد لـە بەرهەمەکانـی فۆڵکنـەردا، وەکـو گوندییەکانـی شـتاینبێک. ڕووداوەکانـی مـادام بۆڤـاری لـە شـارۆچکەیەک دا دەگوزەرێـن، بـەڵام هەرگیـز بـە گوسـتاف فلۆبێـر ناگوتـرێ؛ نووسـەری شـارۆچکە. لـەم بـوارەدا دەتوانیـن بابەتەکـە درێـژ بکەینـەوە ئەگـەر پێویسـت بێـت و نموونـەی دیکەیـش بدەیـن. لەبەرئەوەیـە کاتێـک یاشـار کەمـال لـەم شـوێنە و لـەو دەوروبـەرەوە بـەرەو

ئاستی گەردوونی دەچێت، کارێکە دەگمەن و یەکێکە لە نووسەرە پێشەنگ و ناوازەکان لەو بوارەدا.
یاشار کەمال نووسەرێکی کەم وێنەیە، هیچ کاتێک ناتوانین بیکەینە موڵکی شوێنێک یان کەسێک. لە سەردەم و رۆژگاری خۆیدا هۆمیرۆس نموونەی باڵای بووە. خاوەنی تایبەتمەندیی گرنگ بە خۆیەتی. یەکێک لە تایبەتمەندییە گرنگ و ناوازەکانی ئەم نووسەرە ئەوە بوو، دەیتوانی ئەفسانە دروست بکات، دروستکردنی کاراکتەر سەخت نییە، بەڵام ئافراندنی ئەفسانە کاری نەکردەیە. کارێکە یەکجار سەختە و توانای لەڕادەبەدەری نووسەرێکی پێویستە. تەماشا کاتێک باس لە فەقێ تەیران دەکات تیشک دەبارێت، مۆتیقی کوردەواری ئامادەیە. لەلای "جەمبەلیێ کوڕێ میرێ هەکاری"، لەو دەمەیدا ران لە ئاوەکە دەپەڕێنێتەوە، لەو شوێن و دەمەیدا بلوێر دەژەنێت. ئەمانە ئەو توخمە سەرەکییانەن دونیای یاشار کەمال تێر دەکەن. یاشار کەمال لەسەر ئەم توخمانە رۆمان بنیات دەنێت. سازکردن، یان بەرجەستەکردنی رۆمانەکەیش هەر لەو شتانەوە سەرچاوە دەگرێت. رەوشی مێژوویی نا، دۆخی رۆژگار و کات نا، بەڵکو رۆماننووس شێواز و تەکنیکی کارەکەی بەلاوە گرنگە، لەو دەمەدا کە نووسەر خۆی لە دونیایەکدا دەبینێتەوە و خێزانێک دەئافرێنێ، لەو خاڵەدا خۆیشی لە کارەکەدا دەدۆزێتەوە. راستییەک هەیە ئەم ئافراندنە موڵکی یاشار کەمال خۆیەتی، چۆن مارکیز خاوەنی شێوازی خۆیەتی، یاشار کەمالیش لە بواری سازکردنی ئەفسانەدا دونیای خۆی هەیە.
پرسیار: شتێکی زۆر کاریگەر لە سەرەتادا، لە گەشە و باڵاکردنی دەستپێکدا، تێکستی دەنگبێژان و هەروەها دەقی شیننامە یان لاواندنەوەکانی ژنانە

لەلای یاشار کەمال. تێکەڵکردنی ئەو دەقانە تاکو کۆتایی لەگەڵ رووداو، هەڵچنین و زمانی رۆماندا، لەو بارەیەوە سەرنجی ئێوە چۆنە؟

موسلیم یوجەل: رۆشنبیری یان کولتووری دەڤکی لە کن یاشار کەمال جێگەیەکی تایبەتی هەیە. دەکرێت بڵێم شوێنگەیەکی لەباری لەلای هەس. یەکەم کتێبی یاشار کەمال کۆکارێکە لە دەقی شیوەننامە یان لاواندنەوەکانی چوکورئۆڤا. بێگومان لاواندنەوەی بە زمانی کوردیش تێدان کە لە دایکی خۆی وەرگرتووە. لاواندنەوەی کوردی و تورکی پێکەوە هۆش و گۆشی یاشار کەمال، یادەوەری وی و توانای هەڵگرتنی وی پێکدەهێنن. یاشار کەمال لەسەر ستوونەکانی یادەوەری رۆمان بنیات دەنێت. لە هەموو رۆمانەکانیدا یان لە شوێنێک لە شوێنەکاندا نەریتی دەڤکی لەلا دەبینین. نموونەی هەرە لەبەرچاو لەم بەرهەمانەیدا دەبینرێن؛ (ئەڤدالێ زەینکێ) و (زەوی ئاسن و ئاسمان مس). بێگومان لەوێدا ئاماژە بە هەندێ شتی فەلسەفیش هەن.

بۆ نموونە لە رۆمانی (زەوی ئاسن و ئاسمان مس)دا، تاباش بە زۆر کراوە بە ئەولیا. راستییەکەی تاباش ئەولیا نییە، بەڵام خەڵکەکە کردوویانە بە ئەولیا. هێزێکی زۆریان پێبەخشیوە. لەنێو ئەو هێزەدا کە بە تاباش بەخشراوە، تاباشی تاقانە هەیە، مردنی تاباشیش خۆکوژییە. هەروەها تەماشا بکەین لە دونیای رۆمان و کاراکتەرەکانیدا، یاشار کەمال لە رۆمانی (ئەڤدالێ زەینکێ)وە دەستپێدەکات و تاکو ئەو قارەمانانەی دواتر دەیانئافرێنێت، تاوەکو دێتە سەر (ئوسۆ)، لە نزیکەی هەر رۆمانێکیدا دەنگبێژ هەن. لە گۆشەیەکی دیکەوە تەماشا بکەین، دەبینین؛ یاشار کەمال ئالییەکی رۆژنامەڤانیشی هەیە. لە قۆناخی کاری رۆژنامەڤانیدا، لە پەنجاکانی سەدەی رابردوودا، دەچێتە

چیای ئاندۆک[51] و لەو دەڤەرە ریپۆرتاژ ساز دەکات. لەوێ دەنگبێژان دەبینێت. دەمەوێت بڵێم؛ هاوکات لە ئەدەبیاتی تورکی و لە ئەدەبیاتی کوردیدا کاری لەسەر کولتوور و زەخیرەی دەنگبێژان کردووە، کارکردنێکی تایبەت. لەو بوارەدا من نموونەکانی درەنگتریم ناسین، شاکیرۆ[52] و ئایشە شان، بەتایبەتی شاکیرۆ.

پرسیار: رۆژگار و کاتی گێڕانەوە لە رۆمانەکانی یاشار کەمالدا یەکجار درێژن، دەتوانن ئاماژەیەک بەو کاتە گرنگە بکەن لە بەرهەمەکانیدا؟

موسلیم یوجەل: کات یان ئەو قۆناخانەی یاشار کەمال لەنێویاندا دێت و دەچێت، بۆ نموونە؛ دێرینترینی (ئەفسانەی چیای ئاگری)یە. رووداوەکانی ئەو رۆمانە لەنێوان سەدەکانی 16 و 17 دان. دوا رۆمانیشی باس لە بەسەرهات و حیکایەتی سەدەی بیست دەکات. واتە لە کن یاشار کەمال 500 ساڵ نێوان کات هەیە لە گێڕانەوە و باسکردندا. 500 ساڵ گێڕانەوەی هەیە. بنگە و سەنگی مەحەکی ئەم هێزی گێڕانەوەیەشی زمان و شێوازی گێڕانەوەیەتی. کاتێک یاشار کەمال زمانی تایبەت بە خۆی دەئافرێنێ، ئەو دەمەی لەنێو زمانی خۆیدا ئەدەبیات دەئافرێنێ، ئیتر ئەو دیرۆکە تەنیا بۆ ئەو دەبێتە کەرەستە. دیرۆک یان بەسەرهاتێکی مێژوویی بە تەنیا ناتوانێت ببێتە رۆمان، ئەو شتانە رۆمانێک پێکناهێنن. بۆ نموونە لە رۆژئاوا رۆمانی دیرۆکی هەن. نووسەر لەسەر بناخەی بەڵگەی دیرۆکی رۆمانەکەی دەنووسێت. لە تێڕوانینی یاشار کەمالدا بۆ مێژوو، مێژوو بە تەنیا کەرەستەیەکە بۆ رۆمان. بۆ نموونە لە (عەبدال خان)دا بەهەمان شێوە دیرۆک بووەتە کەرەستە بۆ ئەدەبیات. لە (ئەفسانەی

---

51 - چیای ئاندۆک، بە بەرزیی 2840 مەتر لە ئاستی دەریاوە، بڵندترین چیای دەڤەری ئامەدە.

52 - شاکیرۆ: شاکیر دەنیز (1936-1996)، ناودارترین دەنگبێژی کوردە لە باکووری کوردستان. بە شای دەنگبێژان ناسراوە.

چیای ئاگری)دا بەو زمانە پتەوە، بەو داڕشتنە پڕ پرشنگ و دڵگرە، بەڵام لێرەیشدا تایبەتمەندیی خۆی و زمانە گەلێرییەکە دەبینین.
لە (ئەفسانەی چیای ئاگری)دا کە رووداوەکانی لە رۆژگارێکی دێریندا دێن و دەچن، یاشار کەمال باس لە پرچی ژن دەکات. پێیوایە پرچی ژن پیرۆزە. قارەمانی رۆمانەکە لە کۆتاییدا دەپرسێت: (تۆ چۆن بە تاڵێکی پرچت توانیت من لە زیندان رزگار بکەیت). بەوشێوەیە دەپرسێت، بەڵام بەداخەوە پێکناگەن، دوو ئەڤیندارەکە پێکناگەن.
قژ لەلای هەموو کورد پیرۆزە، لە هەمان کاتیشدا ئەمە کەرەستەیەکی فۆلکلۆرە.
پرسیار: تاکو مرۆڤ زۆرتر لە سرووشت دووربکەوێتەوە، زۆرتر لە خۆی دووردەکەوێتەوە، ئەمە قسەی یاشار کەمالە. ئەو نووسەرێکە جگە لە مۆتیڤەکانی شیوەننامە، یان هۆنراوە و چیرۆکی دەنگبێژان، سرووشت هاندەری گەورەیەتی، سرووشت سەرچاوەی بەهرە، کار و بیرکردنەوەیەتی. دەتوانن باسێک لە ئەردنیگاری یان جوگرافیای کارکردنی ئەو نووسەرە بکەن؟
موسلیم یوجەل: جوگرافیای یاشار کەمال، بەمجۆرەیە؛ ئاگری، وان، سەرحەد، چوکورئۆڤا، بەڵام تاکو ئیستانبوڵیش دەکشێت و درێژ دەبێتەوە. پەیوەندیی یاشار کەمال لە ئیستانبوڵیش بە سرووشتەوە یەکجار نزیکە، پەیوەندییەکی پتەوە. بۆ نموونە نەوڕەسەکانی ئیستانبوڵ هەراسان و بێزارن لەدەست گەشەسەندنی شارسازی و پیشەسازیی شارەکە. زیانلێکەوتوو ئەوانن. شێوازی ئاوەڕۆکان، پاشماوە فڕێدانە نێو ئاوی زەریاوە، ژینگە وەها وێران دەبێت. یاشار کەمال لە ئیستانبوڵیش باس لە شێواندنی ژینگە دەکات و سکاڵا لە دەست ئەو کارە دەکات. هاوکات لە باسی چیای ئاگری،

دەریاچەی وان، ئورفا[53] - یشدا بە هەمان شێوە. بۆ نموونە رووبەری رووداوەکان لە رۆمانی (تاوانی گوزەری ئاسنگەران) دا شاری رووهایە. لە شاری رووها دارێکی زۆر گەورەی توو هەیە. رۆمانەکە بە تاوانێک لە بن ئەو دارەدا دەستپێدەکات. یاشار کەمال رۆمانی هەیە باس لە شاری وان دەکات، شاری ئادانا، هەروەها باس لە شاری ئیستانبوڵ دەکات. بۆ نموونە لە دوا رۆمانیدا (چیرۆکی دوورگەیەک)، باس لە ئێزدییەکان دەکات. هەوڵدەدات تیشک بخاتە سەر لالش. ئەمە بە ئاسۆییکردنی جۆگرافیایە لەلای ئەو.

یاشار کەمال پاش 12ی سێپتەمبەر[54] بۆ ماوەیەک لە ئەوروپا دەژیا. سەرباری ئەوەی لە ئەوروپا بوو، سەری دەدا، دەهات و دەچوو. بەڵام هیچ کات رۆمانێک، یان چیرۆکێکی نەنووسی پەیوەندی بە ئەوروپاوە هەبێت. یاشار کەمال بۆ کوێ دەچێت با بچێت، لە هەر کوێ بێت، تورکیا و کوردستانی لەخۆدا، لە هەناودا هەڵگرتووە، پێکەوە لە ناو ئەو دوو جوگرافیایەدا دەژیا.

ئەگەر بەراوردێک بکەین لەنێوان ئەم و ئۆرهان پاموکدا، بۆ نموونە لە مژاری نووسینی رۆمانی مێژووییدا. ئۆرهان پاموک راستەوخۆ سوود لە مێژوو وەردەگرێت لە نووسینی رۆماندا. مێژوو ناتوانێت ببێتە کەرەستەی کاری ئەدەبی. بەڵام یاشار کەمال مێژوو دەکاتە کەرەستەی خۆی و زمانی تایبەتی خۆیشی دەداتە مێژوو لە کارەکەدا. لە رۆمانی (من ناوم سوورە)ی ئۆرهان پاموک-دا نیگارکێشان لە چواچێوەی زمان و کولتووری ئەو رۆژگارەدا هەڵسوکەوت دەکەن، بەڵام ئەمە لە دارشتن

53 - شاری روحا لە باکووری کوردستان.

54 - مەبەست کودەتای 12ی سەپتەمبەری ساڵی 1980یە لە تورکیا. ژەنەراڵەکان بە سەرکردایەتی کەنعان ئەڤرەن کودەتایان کرد و دەسەڵاتیان گرتە دەست.

و لـە خەیاڵـدا نابێـت. یاشـار کەمـال چ دەکات؟ کاتێـک دەسـت بـۆ مێـژوو دەبـات، مێـژوو دەبێتـە کەرەسـتە بـۆی، یەکێـک لـە کەرەسـتەکانی چنینـی. ئـەو وەکـو خەیاڵێـک دەسـت بـۆ مێـژوو دەبـات و بەکاریدەهێنێـت. ئەمـە جیاوازییەکـی گەورەیـە.

بـە بۆچوونـی مـن یاشـار کەمـال ئەگـەر بـە ئینگلیـزی یـان بـە فەرەنگـی یاخـود بـە ئەڵمانیـش بینووسـیبا گرنـگ نەبـوو، لەبەرئـەوەی بـە زمانـی تورکـی نووسـیویەتی بگوترێـت یاشـار کەمـال کـورد نییـە، ئەمـە نەشـیاوە. کاری نەکردەیـە. بەهەمـان شـێوە مارکیـز بـە چ زمانێـک نووسـیویەتی گرنـگ نییـە، گرنـگ نیانـی و نارینـی نووسـەرە لـە نووسـیندا، دونیـای رووح گرنگـە. بـۆ نموونـە ئـەو رۆمانانـەی ماکسـیم گۆرگـی کـە بـاس لـە شـۆڕش دەکـەن، خراپـن. (دایـک) رۆمانێکـی خراپـە، بـەڵام ئـەو چیرۆکانـەی ماکسـیم گۆرگـی کـە بـاس لـە منداڵێتـی خـۆی دەکـەن زۆر جوانـن. بۆچـی؟ چونکـە لەوێـدا مرۆڤەکـە خۆیەتـی، هەروەهـا مـرۆڤ چەقـە. یاشـار کەمالیـش بـەردەوام بـاس لـە مـرۆڤ دەکات. ئـەو زمانـەی بەکاردێـت بابەتێکـی دیکەیـە، گرنـگ گێڕانـەوەی مرۆڤـە، دونیـای نـاوەوە گرنگـە. بۆیـە کاتێـک کەسـێکی فەرەنگیزمـان یاشـار کەمـال دەخوێنێتـەوە، نووسـەرێک دەخوێنێتـەوە بـۆی نامـۆ و نەنـاس نییـە.

کۆچی کێوەکان [55]

هەموو کۆچەکان شوێنەواری خۆیان هەیە. کۆچەکان کپی و خامۆشییەکی سەرنجڕاکێش لە پاش خۆیان بەجێدەهێڵن. بێگومان هەر کۆچە و بە رێژەیەک کاریگەری "نەمان" بەجێدەهێڵێت. کاریگەری کۆچەکان پەیوەندی بە سەنگی کۆچکەرانەوە هەیە.

کۆچی پەپوولەیەک، یان کۆچی کۆترێک، یاخود کۆچی پەڵەهەور و کۆچی کێوەکان چوونیەک نین.

بەڵام هەر هەموو کۆچەکان ئەو ڤاڵابوونە، ئەو کپی و شوێنەوارە لە دووی خۆیان بەجێدەهێڵن.

ئەو دەمەی کۆترەکان کۆچ دەکەن و باخەکان بەجێدەهێڵن، کێ هەیە یەکسەر هەست بە تەنیایی و بە خەمگینیی باخ نەکات؟

کاتێک پەپوولە کۆچ دەکات و گوڵ تەنیا دەمێنێتەوە، ئەوە هەر گوڵ خۆیەتی دەزانێ تەنیایی چییە، پەپوولە چ بێدەنگی و چ خامۆشییەکی بۆ دروستکردووە.

55 - ساڵی 2015 بۆ مردنی یاشار کەمال ئەم وتارەم نووسیوە، هەر ئەو دەم بە شێوەزاری کرمانجیی سەروو، هەروەها بە زمانی تورکی لە چەند شوێنێک بڵاوکرانەوە. س.ڕ.

ئـەو دەمەیـش پەڵـە هـەورەکان کـۆچ دەکـەن، ئیـتر گوێـمان لـە نـەوای نەرمی دڵۆپـە و لـە پـرژە تـەڕ و پاراوەکان نابێـت.
بەڵام کۆچی کێو لە هەموو کۆچەکان دیارترە.
کاتێــک کێوێــک لــە شــوێنی خــۆی نامێنــێ، کــە کێوێــک کــۆچ دەکات تێدەگەیـن، نابینایەکیـش هەسـتی پێـدەکات کێـوی کۆچکـردوو چ بۆشـایی و چ شــوێنەوارێکی لــە دووی خــۆی بەجێهێشــتووە.
مەرگـی نووسـەران و داهێنەرانـی گـەورە هـاوکات کۆچـی پەڵەهـەور و کێـو لـە خـۆدا بەرجەسـتە دەکـەن.
مردنـی نووسـەری گـەورە لـە ئاسـمانی بـێ هـەوردا، سیاسـاڵی بـێ بـاران، لـە پـڕدا بزربوونـی گـەورە، لـە نەمانـی شانوشـکۆی کێـو دەچێـت.
بـەڵام ئایـا نووسـەرێک بـە دەیـان کاراکتـەر، بـە دەیـان رووبـەر، مێـرگ و گوڵ، چیـا و بنـار، ئەسـپی ئەفسـوناوی و بـە دەیـان باڵنـدە بئافرێنێـت، بـەرد بخاتـە قسـە و لـە رسـتە و دەسـتەواژەکانیدا بۆنـی وەنەوشـە بکرێـت، گوهـداری جریـوەی باڵنـدەکان، گڤـەی زریـان و بۆنـی سروە بکرێـت، نووسـەری وەهـا دەمرێـت؟
کۆچـی ئـەو چ جۆرێکـە لـە کـۆچ؟ تێگەیشـتن لـە کۆچـی وەهـا و باسـکردن لـە کۆچـی لـەو چەشـنە ئاسـان نییـە!
هەنـدێ کـەس هـەن تـۆ ناخوازیـت بـاس لـە کۆچیـان بکەیـت، باسـی مردنیان هەسـتێکی دیکـە، هەسـتێکی جیـاواز لـە خەمگینـی بـە مـرۆڤ دەبەخشـێت، هەسـتێکی جیـاوازی خەمگینـی، شـتێک لـە دەرەوەی پێناسـە.
بەشـبەحاڵی خـۆم چەنـد جارێکـی کـەم یاشـار کەمـاڵم بینیـوە، بـەڵام تەنیـا کەسـم بـە کامێـرا دیـدارم لەگـەڵ سـازکردووە و فیلمـم دەربـارەی ئـەو کێـوە بەرهەمهێنـاوە.

کەمـتر ئاشـنای خـۆی بـووم، ئاشـنای هەڵسـوکەوتی، خـووی، قسـە و دەمـودووی.

زۆرتـر هاوڕێـی ئـەو سرووشـتە، ئـەو ئەسـپانە، ئـەو گـوڵ و کەسـانەم کـە یاشـار کەمـال ژیانـی بـۆ ئەفراندنیـان تەرخـان کردبـوو.

مـرۆڤ بـە سرووشـتی خـۆی وەهایـە، ناخوازێـت گـوێ لـە هەواڵـی هەندێـک کـۆچ، هەندێـک مـردن بگرێـت و بـاوەڕی پێبـکات.

مردنـی یاشـار کەمـال لـە کۆچـی کێـو دەچێـت، کێـو ئـەو دەمـەی کـۆچ بکات سـەرباری بەجێهێشـتنی شـوێنەواری گـەورە و بۆشـایی فـراوان، بێدەنگییـەک، کپییەکـی فـرە ئالـی لـە دووی خـۆی دەئافرێنێـت.

"چـۆن هەمـوو گوێیـەک ناتوانێـت دەنگـی خـاک ببیسـتێ"، هەمـوو رووحێکیـش لـە مردنـی کەسـانی وەکـو یاشـار کەمـال حاڵـی نابێـت. تێگەیشـتن لـە مەرگـی کەسـانی وەکـو یاشـار کەمـال ئاسـان نییـە! رووحـی دەوێـت لێـی تێبـگات. رووحێکـی تایبـەت و جـودا. رووحێـک بتوانێـت گـوێ لـە دەنگـی خـاک، لـە حیلـەی ئەسـپ، لـە دڵۆپـە بـاران بگرێـت و لێـی حاڵـی بێـت. رووحێـک کەروێشـکەی کێڵگـەکان، مەزراکانـی لۆکـە، مێرگـە پـڕ لـە وەنەوشـەکان ببینێـت و لـە رەنگەکانیـان تێبـگات و بیانخوێنێتـەوە.

رۆنی مارگولیس[56]
یەکەمین چاپی حەمەدۆک

" ئەم کتێبە یەکێکە لە کتێبە هەرە گرنگەکانی ئەدەبیاتی تورکی"

سەبارەت بە حەمەدۆک

حەمەدۆک، پێموابێت تاکە رۆمان بوو لە تورکیا بۆ زمانەکانی رۆژئاوایی وەرگێڕدرابێت.
هۆکاری نێوبانگی یاشار کەمال لە بواری ئەدەبیاتدا حەمەدۆک بوو.

من کۆکاری شیعری تورکیم هەیە، ئەو دیوانانەی واژۆ دەکرێن کۆیاندەکەمەوە. لەکاتی گەڕان بە دوای ئەو جۆرە شیعرانەدا، دانەیەک

56 - نووسەر، شاعیر و وەرگێڕی بەڕەچەڵەک جووی تورکیا رۆنی مارگولیس (1955).

لـە حەمەدۆکـم دەسـتکەوت کـە واژۆی خـۆی لەسـەرە. رۆمـان کۆناکەمـەوە، بـەڵام کاتێـک ئەمـەم بینـی خـۆم پێنەگیـرا، هەڵمگـرت، ئەمـە چاپـی یەکەمـی حەمەدۆکـە. شـتە جوانەکـە ئەوەیـە، کتێبەکـە واژۆ کـراوە، یاشـار کەمـال ئەمـەی بـۆ مەلیـح جـەودەت واژۆ کـردووە.

لــە یەکــی ئۆکتۆبــەری 1955 واژۆی کــردووە. نووســیویەتی: بــۆ مەلیــح جــەودەت، پێکــەوە لەگــەڵ خۆشەویســتی.

ئێ ئەم کتێبە یەکێکە لە کتێبە هەرە گرنگەکانی ئەدەبیاتی تورکی.

سەردانێک بۆ لای نووسەرێکی گەورە و ئاشنا

ڕۆژی 11ی مانگی هەشتی 2011 لە شاری ئیستانبوڵ سەرمان لە یاشار کەمال و ئایشە خاتوون دا. دیارە بەر لە مانگێک شوێن و کاتی دیدەنیمان ڕێکخستبوو. بڕیاربوو بچینە ماڵیان و هەر وایشمان کرد. مەبەست لە سەردانەکە هاوکات بەسەرکردنەوە و دانانی پلانی سەردانی کوردستان بوو.

ماوەیەکی زۆر بوو کارمان بۆ ئەوە دەکرد گەشتی یاشار کەمال بۆ کوردستان ڕێکبخرێت، بەڵام دوو جار نەخۆشی و تێکچوونی باری تەندروستیی ئەو نووسەرە بوونە ڕێگر لەبەردەم گەشتەکەیدا بۆ کوردستان. جاری سێیەمیش بەداخەوە ڕووداوە نەخوازراوەکانی 17ی مانگی دووی ساڵی 2011 بوونە ئاستەنگ[57].

* * *

وەکو چۆن پێکهاتەی نووسینی پتەوە، بە جەستەیش مرۆڤێکە پتەو.

---

57 - ئەم نووسینە کەی نووسراوە؟ ئەو ئێوارەیەی لای یاشار کەمال گەڕاینەوە هۆتێلەکەمان لە بەشەشاری بەیئۆغلوو-ئیستانبوڵ، ئەم نووسینەم نووسی و بۆ ئەم کتێبەیش کەمێک دەستکاری و وردەکاریم تێدا کردووە.

بەداخـەوە ئێسـتا هەڵکشـان بـە هـەورازە سـەختەکانی تەمەنـدا، زیانـی گـەورەی لـەو پتەوییـەی جەسـتەی داوە. یاشـار کەمـال، ناوێکـی گرنگـی دنیای نووسـین و ئەدەبیاتـە، نـەک هـەر لـە تورکیـا، بەڵکـو لـە ئاسـتی ئەدەبیاتـی سەرانسـەری جیهانـدا.

لـە رۆژێکـی باراناویـی شـاری ئیسـتانبوڵ، دەچینـە لای یاشـار کەمـال. لـە ماڵـی خـۆی پێشـوازیمان لێـدەکات. لەگـەڵ هاوڕێـی وەرگێـڕ و رۆژنامەڤـان بەکـر شـوانی بەڕێدەکەویـن. لـە ترافیکـی شـارەکە دەترسـین. بەمەبەسـتی قەتیسـنەبوون لـە جەنجاڵیـی شـارەکەدا، لـە بـەری ئەوروپـای شـارەکەوە بـە گەمـی بـەرەو بـەری ئاسـیا چوویـن. سـەرەتا لـە بەشەشـاری (فندکـزادە) ـەوە بـە تـرام دەچینـە وێسـتگەی کەشـتی. لـە وێسـتگەی پەڕینـەوەی (ئەمینۆینوی)ـەوە بـە کەشـتی بـەرەو ئەوبـەری شـارەکە، واتـە بـەرەو بـەری ئاسـیای ئیسـتانبوڵ دەپەڕینـەوە.

رۆژی 11ی مانگـی هەشـتی 2011 لـە شـاری جەنجاڵـی ئیسـتانبوڵ، سـەردانی ئـەو نووسـەرە بـە نێوبانگەمـان کـرد. یاشـار کەمـال سـاڵانێکی درێـژە لـە بەری ئاسـیای شـارەکە دەژی. بـە گەیشـتنمان بـۆ بەشـی ئاسـیای شـارەکە، لـەلای ژنێکـی گوڵفـرۆش چەپکـە گوڵێکـی گـەش و گەورەمـان ئامـادە کـرد. پاشـان سـواری تاکسـی بوویـن و بـەرەو ماڵـی ئـەو نووسـەرە بەڕێکەوتیـن.

لەسەر رێی چووڼماندا، شۆفێری تاکسی پرسیاری کرد:

دەچن بۆ ماڵی یاشار کەمال؟

گوڼان بەڵێ.

شـۆفێرەکە گوتـی: ئێمـە زۆر کـەس دەبەیـن بـۆ ئـەو ماڵـە و دەزانـم ئـەو پیـاوە نووسـەرێکی چەنـد گەورەیـە.

* * *

لـه کەنـاری (کادی کـوێ – گونـدی قـازی یـان قازیـاوا)وە بەڕێکەوتیـن بـەرەو ڤانـی کوێـی کـە ماڵـی یاشـار کەمـال-ی لێیـە. وەکـو زۆر ڕێگـە و شـوێنی دیکـەی ئیسـتانبوڵ، ڕێیەکـی درێـژ و بـەردەوام پـڕ لـە جوڵەیـە. دەچیـن و دەگەینـە ناونیشـانی مەبەسـت. دەگەینـە ماڵـی یاشـار کەمـال و دەرگەمـان لـێ دەکرێتـەوە. بـەڕووی خۆشـەوە پێشـوازیمان لێدەکرێـت.

ماڵەکەیـان لەسـەر بەرزاییەکـە و بەسـەر تەنگـەی بۆسـفۆڕدا دەڕوانێـت. دیمەنـی دڵکێشـی بۆسـفۆڕ لـەو ماڵـەوە سـەرچاوەی تەماشـاکردنی بـەردەوام و تێرنەبوونـە لـە جوانیـی کەسـک، لـە شـەقژنی هەمیشـەیی نەوڕەسـەکان، لـە جوڵـەی بەردەوامـی شـەپۆل و زیندوویێتـی ئـاو.

سـەرەتا هاوژینـی یاشـار کەمـال، خاتـوو ئایشـە بابـان پێشـوازیمان لێـدەکات. ئـەو خاتوونـە بـەڕووی خـۆش و گەشـەوە پێشـوازی لـە میـوان دەکات.

ئایشـە بابـان، لـە نـەوەی ئـەو میرانـەی بابانـە کـە کاتـی خـۆی ئـاوارەی شـاری ئیسـتانبوڵ بوونـە. ئـەو هـاوکار، هاوژیـن و یارمەتیدەرێکـی گەورەیـە بـۆ یاشـار کەمـال، بـە تایبەتیـش لـەم هەڵکشـانی تەمەنـەی نووسـەردا ڕۆڵێکـی گـەورەی هەیـە لـە ژیانـی ویـدا.

بڕیاربـوو ئەمسـاڵ لـە یەکـەم ڕۆژی جەژنـی ڕەمەزانـدا، ئـەو دوو مرۆڤـە، واتـە یاشـار کەمـال و خاتوونـی هاوسـەری لـە کوردسـتان بـن.

لەسـەر داوا و حـەزی خۆیـان ئـەوان دەیانویسـت ئـەو جەژنـە لـە کوردسـتان پیـرۆز بکـەن. هەمـوو ئامادەکارییـەک بـۆ ئـەو سـەردانە کرابـوو.

بـەڵام نەخۆشـکەوتنی لەنـاکاوی یاشـار کەمـال بـووە ڕێگـر لەبـەردەم سـەردانەکە. دکتۆرەکانـی پێیانگوتـووە بـە لای کەمـەوە دەبێـت دوو مانگێـک پشـوو بـدات و سـەفەری دوور نـەکات.

داخـی سـەرنەگرتنی ئـەو گەشـتە بـە جۆرێـک بەئـازار بـوو، نـەک تەنیـا بـۆ ئێمـە، بەڵکـو بـووە مایـەی خەمگینـی بـۆ ئـەو دوو مرۆڤـە خۆیشـیان.

پاشـان یاشـار کەمـال دێـت. ئـەو درەنگـتر دێـت. ناسـاخبوون هـۆی ئـەو درەنـگ هاتنەیـە. ئـەو دەڵێـت: دەبێـت پێشـوازی لـە میـوان نەکـەم. ئەمـە ڕاوێـژ و بڕیـاری دکتـۆرە، بـەڵام ئێـوە میوانێکـی بـێ ئـەرک و خۆشەویسـتن، دڵـم دەکرێتـەوە پێتـان. خـۆم پێـم خـۆش بـووم بتانبینـم.

بـە هاتنـی یاشـار کەمـال یەکسـەر باسـی ئەدەبـی و سیاسـی دەسـتپێدەکات. دەسـتپێکردنێک لـەوە دەچێـت بێکۆتایـی بێـت.

ئـەو مرۆڤێکـە حـەزی لـە قسـە و گفتوگۆیـە. دەزانێـت چـۆن قسـە دەکات، هـاوکات دەزانێـت چۆنیـش گـوێ دەگرێـت.

مرۆڤێـک لـە ئاسـتی ئـەو مرۆڤانـەی بـە بینینێـک شـوێنگەی گـەورە لـە دڵـی بەرانبـەردا بـۆ خـۆی دابیـن دەکات.

لـە سـاڵۆنێک دادەنیشـین کـە بەشـێکیان شـوێنی دانیشـتنە، شـوێنی پێشـوازیکردنی میوانەکانیەتی. بەشـێکیان مێز و شـوێنی کاری ئەو نووسـەرەیە. تاکـو ئێسـتا ئـەو بـە قەڵەمـی ڕەش دەنووسـێت. کۆمپیوتـەر بەکارناهێنێـت.

ئێمە تەماشای کتێبخانەکە دەکەین و خاتوو ئایشە بابان دەڵێت:

دیـارە ئەمانـە بەشـێکی بچووکـی کتێبخانەکەمانـە، ئـەم بەشـە لـە کتێبخانەکـە کتێبگەلێـک لەخۆدەگرێـت کـە بەرهەمـی یاشـارن و وەرگێڕدراونەتـە سـەر زمانەکانـی دیکـە. لێـرەدا هەمـووی پارێـزراون و دەزانیـن بـۆ نموونـە ڕۆمانێکی وەکـو (حەمـەدۆک) بـە چ زمانێـک چاپکـراوە و لـە کوێـدا دامانـناوە.

* * *

کۆتایـی مانگـی 7ی ئەمسـاڵ (مەبەسـت لـە سـاڵی 2011)یـە. لـە وەشـانخانەی

(بەڵگە) لە شاری ئیستانبوڵ هەڵبژاردەیەک لە شیعرەکانی شێرکۆ بێکەس بە زمانی تورکی چاپ و بڵاوکرایەوە. بەرهەمەکە لەلایەن ئازاد دلوار، بەکر شوانی و سیروان ڕەحیم-ەوە ئامادەکراوە.

لەو سەردانەدا بۆ ماڵی یاشار کەمال ئەم دیوانە وەکو دیارییەک دەبەین و پێشکەش بەو نووسەرەی دەکەین. دواتر هەواڵەکە بە شێرکۆ بێکەس دەگەیێنین و دڵنیام بزەیەک دەیگرێت.

خاتوو ئایشە بابان دیوانەکە دەگرێتە دەستەوە، چاوانی لەسەر لاپەڕەیەک رادەوەستن، دیارە شیعرێک دەخوێنێتەوە. پاشان بەرەو لای یاشار کەمال دێت و شیعرەکە بۆ یاشار کەمال دەخوێنێتەوە.

شیعری مردن

کە گەڵایەک مرد، حەرفێکم لێ مرد
لقی دارێ مرد، وشەیەکم مرد
کە کانییەک مرد، رستەیەکم مرد
بەڵام ئەی کیژی تەمەن دە ساڵەی گوندی هەڵەدن
کاتێ تۆ کوژرای
دە شیعرم مردن

یاشار کەمال رادەمێنێت و دەڵێت:

جوانە، زۆر جوانە. کورد ئەدەبیاتێکی جوانیان نووسیوە.

یاشار کەمال کاتێک دەست بە ئاخافتن دەکات، راستەوخۆ دێتە سەر گرنگیی کولتوور و نووسین بۆ هەموو زمان و هەموو نەتەوەیەک. ئەو

کەسێکە لەوانەی باش لە نرخی نووسین و کتێب حاڵی بووە. حاڵیبوون لە ئاستە هەرە بڵندەکەیدا.
کاتێک باسوخواس دێتە سەر بێ کتێبی کوردان، ئەو زۆر شت دەڵێت، کە پێیخۆش نییە زۆربەیان بڵاوبکرێنەوە.
ئەو پێیخۆش نییە ئەو بۆچوونانەی خۆی بە نووسین بڵاوبکاتەوە یان بە لێدوان بۆ کامێرا ئاشکرایان بکات. خۆی پێیوایە بۆچوونی تایبەت و خەمگینن، دەبێت کاریان بۆ بکرێت. کارکردنێک ببێتە هۆی چارەسەرکردنی ئەو رەوشە خەمگینە.
لە بەردەوامیی قسەوباسدا سەبارەت نووسین و ئەدەبیات، بەتایبەتی سەبارەت رۆمان، یاشار کەمال، بە ئاهێکی تایبەت و ئاوێتە لە تووڕەییەکی خەمخۆرانە دەڵێت:
"بێ داستان و رۆمان کەس ناتوانێت ببێتە خاوەنی دەوڵەت. با ئەوانەی دەیانەوێت دەوڵەت دروستبکەن، بەر لە هەموو شتێک بیر بکەنەوە چەند رۆمان بە زمانەکەیان نووسراوە. ئەوانەی مەبەستیانە بیر لە دروستکردنی دەوڵەت بکەنەوە، دەبێت باش بیر لەو لایەنە بکەنەوە. پێویستە باش بیر لە ئاستی کولتوور، ئەدەبیات و زمان بکەنەوە کە تاوەکو چ ئاستێک هەڵکشاوە".
بێگومان تۆ کورد بە و گوێ لەم قسانەی یاشار کەمال بگرە، ئەو دەمە تێدەگەیت مایەی خەمێکی چەند قووڵە کاتێک مرۆڤ ئەدەبیات و هونەری نەبێت، یان هەیبێت و خۆی بە دەم و دەستی خۆی نووسەران و هونەرمەندەکانی بشکێنێتەوە.
دەوڵەت و رۆمان! ئایا ئێمە دەتوانین لەو مژارە حاڵی ببین؟
"بە شیر و خامە دەوڵەت پایەدارە... حاجی قادر وەهای گوتووە".

* * *

شـارەزایانی ئەدەبیاتـی یاشـار کەمـاڵ و رەخنەگرانـی ئەدەبـی لـە تورکیـا هەمیشـە بـاس لـە سـەرەتاکانی نووسـینی ئـەم نووسـەرە دەکـەن، بـاس لـەوە دەکـەن نووسـەری حەمـەدۆک، تەنەکـە، چیرۆکـی دوورگەیـەک، ئەفسـانەی هـەزار گا و هتـد. کاری چەنـد گرنگـی بـۆ زمانـی تورکـی کـردووە، بەدرێژایـی نزیکـەی حەفتـا سـاڵی نووسـین، نووسـینەکانی تاوەکـو چ ئاسـتێک بوونـە هـۆی دەوڵەمەندکردنـی زمانـی تورکـی و چ وەرچەرخانێکیـان بـۆ ئـەو زمانـە دەسـتەبەر کـرد. تەنانـەت فەرهەنگـی تایبـەت بـەو وشـە، دەربڕیـن و دەسـتەواژانە هـەن کـە یاشـار کەمـاڵ لەڕێگـەی ئەدەبیـات و رۆمانـەوە بـە زمانـی تورکـی بەخشـیون.

بـەڵام سـەرباری ئـەو هەمـوو هـەوڵ و نوژەنکارییـەی نووسـەر بـۆ جوانکـردن و دەوڵەمەندکردنـی زمانـی تورکـی، خـۆی بۆچوونـی وەهایـە کـە ئەمـڕۆ زمانـی تورکـی لـە قەیرانێکـی کوشـندەدا دەژی.

ئەو لە باسی زمان و گرنگیی زماندا واوەتر دەچێت و دەڵێت:

"ئەوەی لە تورکیا لە بواری زماندا دەیبینین و دەژین زۆر مایەی دڵتەنگییە".

کۆسـت و خەمێکـی گەورەیـە دەیـان سـاڵە لـە تورکیـا بـەو جـۆرە مامەڵـە لەگـەڵ زمانـی ئەوانـی دیکـە کـرا و دەکرێـت.

وڵاتێـک زمانـی هاووڵاتیانـی خـۆی قەدەخـە بـکات، زمانەکـەی خۆیشـی لەدەسـتدەدات.

ئێسـتا تورکیـا وڵاتێکـی بـێ زمانـە. ئێسـتا تورکیـا زمانـی نییـە. وڵاتێـک زمـان قەدەخـە بـکات، کولتـووری جیـاواز بکوژێـت، وڵاتێکـە ترسـناک.

بێگومـان ئـەو خەمـەی یاشار کەمـال لـە جێگـەی خۆیدایـە. خەمـی هەمـوو مرۆڤـە بـە ئـاگا و هۆشـیارەکانە. کوشـتنی زمـان، ئیـتر هـەر زمانێـک بێـت،

کوشتنی بەشێکی گرنگ و زیندووی کولتوور و دەربڕینی مرۆڤایەتییە. قەدەخەکردنی زمان، کوشتنی لەسەرخۆی زمان دەگەیێنێت. کێن ئەوانەی پڕکێشی ئەوە دەکەن بەشێکی گرنگ لە سەرمایەی کولتوور و زەخیرەی هزریی مرۆڤ بکوژن؟

* * *

بەر لە رۆیشتن وماڵئاوایی.. پاش ئاخافتنێکی درێژ لەبارەی رەوشی ئەدەبی و سیاسی، یاشار کەمال چەند کتێبێکی خۆیمان پێشکەش دەکات و بۆمان واژۆ دەکات.

یەکێک لەو کتێبانە، دیوانی شیعرە. ئەو جگە لە ئەزموونی فراوانی رۆمان، شیعریشی نووسیوە و ئەمساڵ[58] بۆ جاری یەکەم دیوانە شیعرێکی بڵاوکرایەوە.

"لەم رۆژانەدا بەهار هات"

ئەوە ناوی دیوانەکەیەتی.

پاش ئەوەی ئێمە ماوەیەکی زۆر بە زمانی تورکی ئاخڤین و قسەکانمان بەردەوام بوون، وەکو هەمیشە، پێدەچوو ئەو نووسەرە تاسەی زمانی خۆی بکات. بۆیە ئەو بە کوردییەکی شیرین هەندێ شت دەڵێت و پاشان ماڵئاوایی لێدەکەین.

* * *

دوو ئاماژەی گرنگ، گرنگ بۆ لێدوان و لەسەرڕامان..

دەمەونیوەڕۆ گەیشتین و تاکو ئێوارە لەلای یاشار کەمال و ئایشە خاتوون ماینەوە. کاتێکی کەمان لەگەڵیاندا بەسەر نەبرد. ئەو رۆژە ماوەیەکی زۆر لەگەڵ یاشار کەمال بووین. لە ئاخافتن و گوتوبێژدا باسی زۆر شت

58 - مەبەست لە ساڵی 2011 یە.

کرا. لە قسەکانی ئەو نووسەرە بەئەزموون و بەتەمەنەدا دوو خاڵ لەلای من مانەوە. مانەوەیەک بۆ ئەوەی ببێتە مایەی لەسەرڕامان و لەسەر ئاخافتن، لێرەدا دەیانخەمە بەرچاوان:

یەک: بەبێ بوونی داستان و ڕۆمان کەس ناتوانێت ببێتە خاوەنی دەوڵەت.

ئەوە بۆچوونی ئەوە، بەرانبەر بەو بۆچوونەی ئەو، دەبێت بپرسین؛ ئایا بۆچوونی ئێمەیش چییە سەبارەت بە ڕۆماننووس، نووسەران و هونەرمەندانی وڵاتەکەمان؟ میدیای ئێمە، دەزگاکانمان، بەهەموومان چەند تواندراوە، رووبەرێکی گونجاو بۆ خۆشەویستکردنی کاری نووسەران و هونەرمەندان لە کن خەڵک مەیسەر بکەین؟ چەندیش توانیومانە ئەدەبیات و هونەری خۆمان بگوازینەوە بۆ رووبەری کولتوور و زمانەکانی دیکە؟

دوو: وڵاتێک زمانی هاووڵاتیانی خۆی قەدەخە بکات، زمانی خۆیشی بزر دەکات. ئێستا تورکیا وڵاتێکی بێ زمانە.

دەربڕینێکی چەند گرنگ و کاریگەرە لەلایەن ئەو نووسەرەوە! هێزی ئەو گوتەیە ئەوەندەیە کە بەرانبەر بە هەوڵی تواندنەوەی دەوڵەتێک بوەستێتەوە. هەوڵێکی تواندنەوە وا بەرەو سەت ساڵ نزیک دەبێتەوە. وەک یاشار کەمال دەیفەرموو: "سەرکەوتن و بردنەوەمان بە قەدەخەکردن نا، کاتێک لەڕێگەی ئازادییەوە دەستەبەر بکەین، هەست دەکەین چ کارێکی باشمان کردووە".

وێنەکان

ئایشه بابان، یاشار کەمال، سیروان ڕەحیم -2011 ئیستانبوڵ

یاشار کەمال - گوینتەر گراس لە کەنیسەی پاول . ساڵی 1997 شاری فرانکفورت - ئەڵمانیا.
لە ئاهەنگی پێشکەشکردنی خەڵاتی ئاشتیی کتێبی ئەڵمانیادا.

یاشار کەمال - ساڵی 1984 پاریس. فەرەنسا .
لە ئاهەنگی پێشکەشکردنی خەڵاتی Legiôn de Honor
لە لایەن فرانسوا میتران، سەرۆکی ئەو دەمی فەرەنساوە.

خەڵاتی Legion d'Honneur - پێشکەشکردنی لە لایەن سەرۆکی فەرەنسا ف. میترانەوە. ساڵی 1984

یاشار کەمال - وێنەی سەر ناسنامە

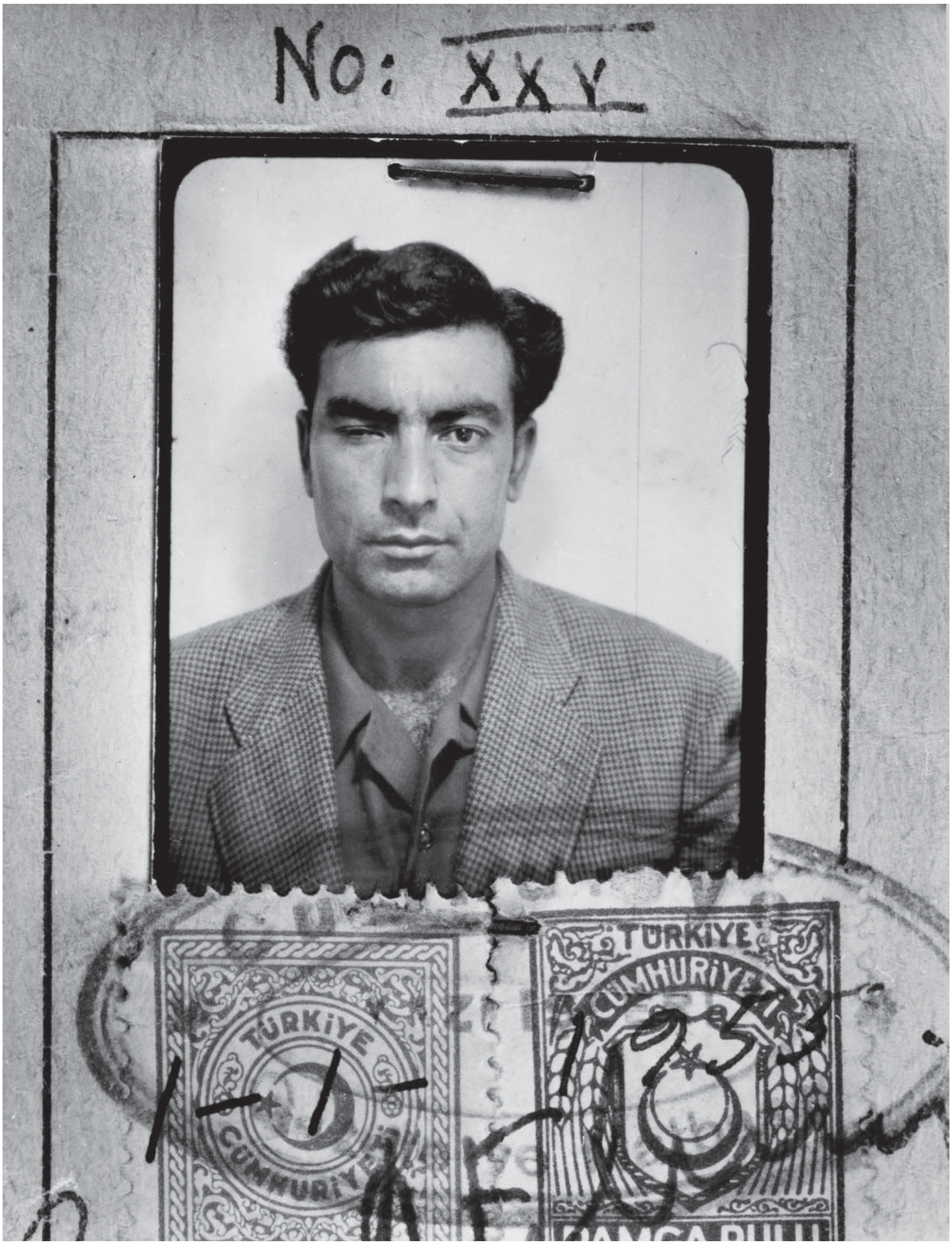

یاشار کەمال - وێنەی کاری فەرمی

یاشار کەمال لە ستودیۆی تانژو

یاشار کەمال سالانی پەنجاکان – ئیستانبوڵ.

له ساڵی 1954 له گەشتی رۆژنامەڤانیدا.

یاشار کەمال - 1963

یاشار کەمال لەگەڵ عابدین دینۆ. پاریس 1982.

یاشار کەمال ساڵی 1964 لەگەڵ کۆمەڵێک نووسەر و هونەرمەنددا.

یاشار کەمال ساڵی 1965 لە کۆبوونەوەیەکدا دەئاخڤێت.

یاشار کەمال لەگەڵ جەنگیز ئاتیماتۆڤ (2008-1928) نووسەری کیرگیزستانی.

یاشار کەمال لەگەڵ سەرۆکی بولگارستان تۆدۆ شیڤکۆڤ.

یاشار کەمال لەگەڵ نووسەری ئەمەریکایی کورت ڤۆنێگوت لە کۆنفرانسێکدا.

یاشار کەمال لەگەڵ وەیسەل عاشق – 9/3/1966

یاشار کەمال لەگەڵ ئارسەر میللەر (1915-2005).

ياشار کەمال وەکو هەردەم لەگەڵ منداڵانی سەرەڕێدا. (Photograph 100)

یاشار کەمال – 1987 لەبەردەم گرتیگەی بایرام پاشادا بۆ پشتگیریی بەرخوەدانی زیندانیان.

یاشار کەمال – 1997 لەکاتی پێشکەشکردنی خەڵاتی ئازادیی نۆنینۆ لە وڵاتی سوێد.

یاشار کەمال – وێنەی ئارا گویلەر.

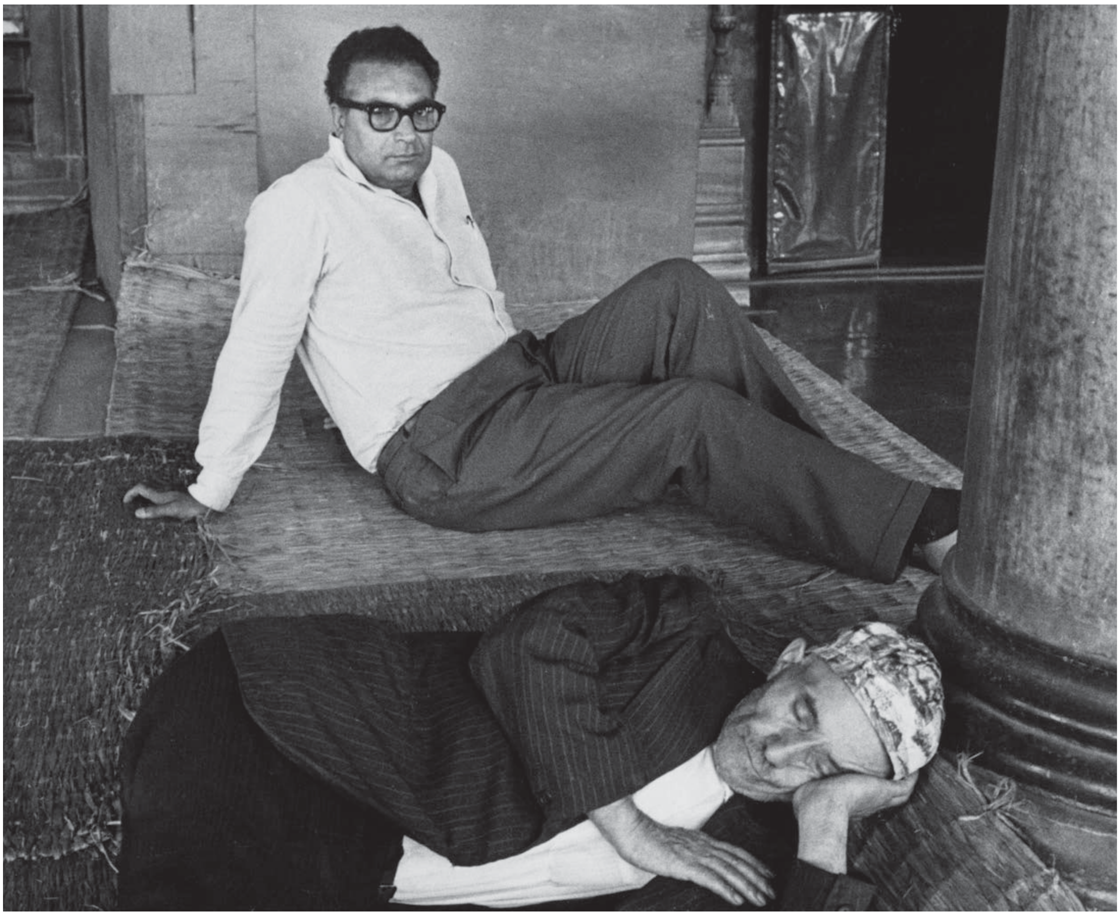

یاشار کەمال – وێنەی ئارا گویلەر..

یاشار کەمال سالآنی پەنجاکان لە کاری رۆژنامەڤانیدا.

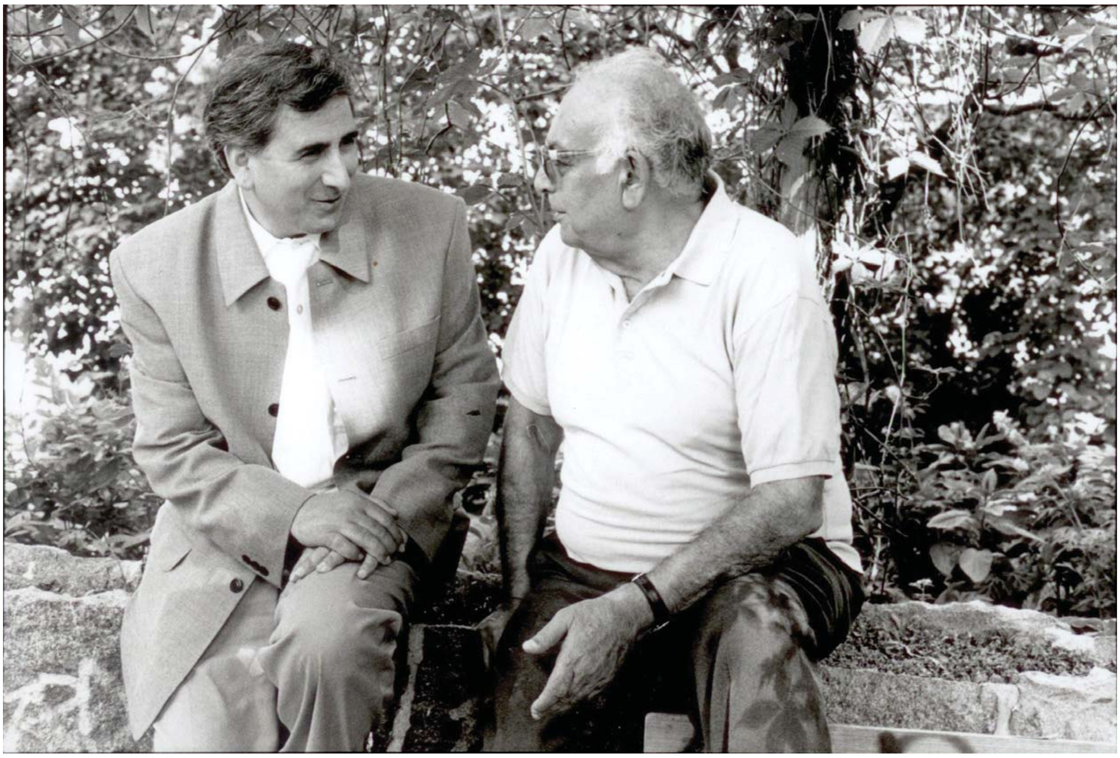

یاشار کەمال و مەمەد ئوزون ساڵی 1997.

ساڵی 1984 لەگەڵ سەرۆکوەزیرانی دانیمارک لە پاریس

د. هیرش، یاشار کەمال، ک. بیشهۆف. فرانکفورت 1997.

بەخشینی دکتۆرای شانازی بە یاشار کەمال - 29/6/2009

خەڵاتی یەکێتی نووسەرانی نەرویژ 1997.

ساڵی 1995 لەبەردەم دادگای ئاسایشی دەوڵەتدا.

نووسراوی سەر پلاکارتەکە؛ زیندانەکان چۆڵ بکرێن، ئازادی بۆ گیراوان.

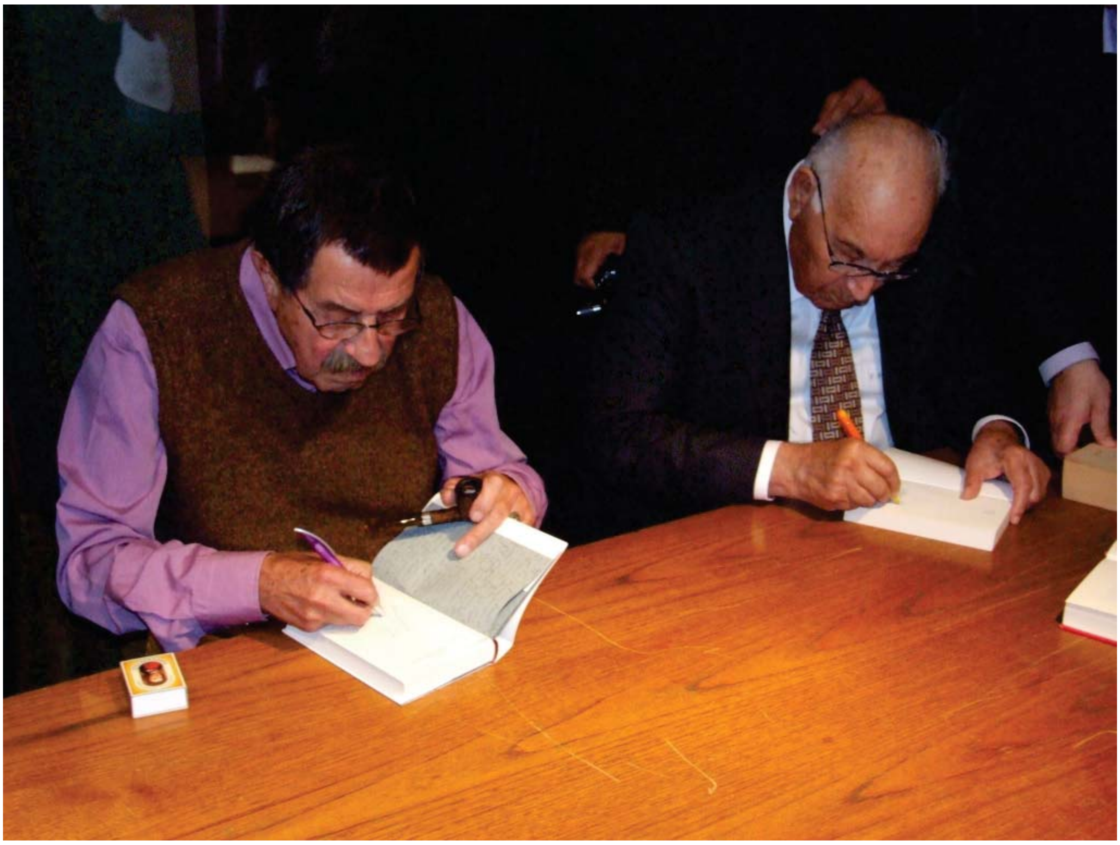

یاشار کەمال و گوینتەر گراس لەکاتی واژۆکردنی کتێبدا.

ساڵی 2009 لە ئەڵمانیا. لەگەڵ گوینتەر گراس و د. یۆهانس ئۆدەنتال

هاوڕێیەتییەکی گرنگ. گراس و یاشار کەمال. پێکەنین لە دڵەوە.

یاشار کەمال و گوینتەر گراس لە سەمینارێکدا-ئەڵمانیا

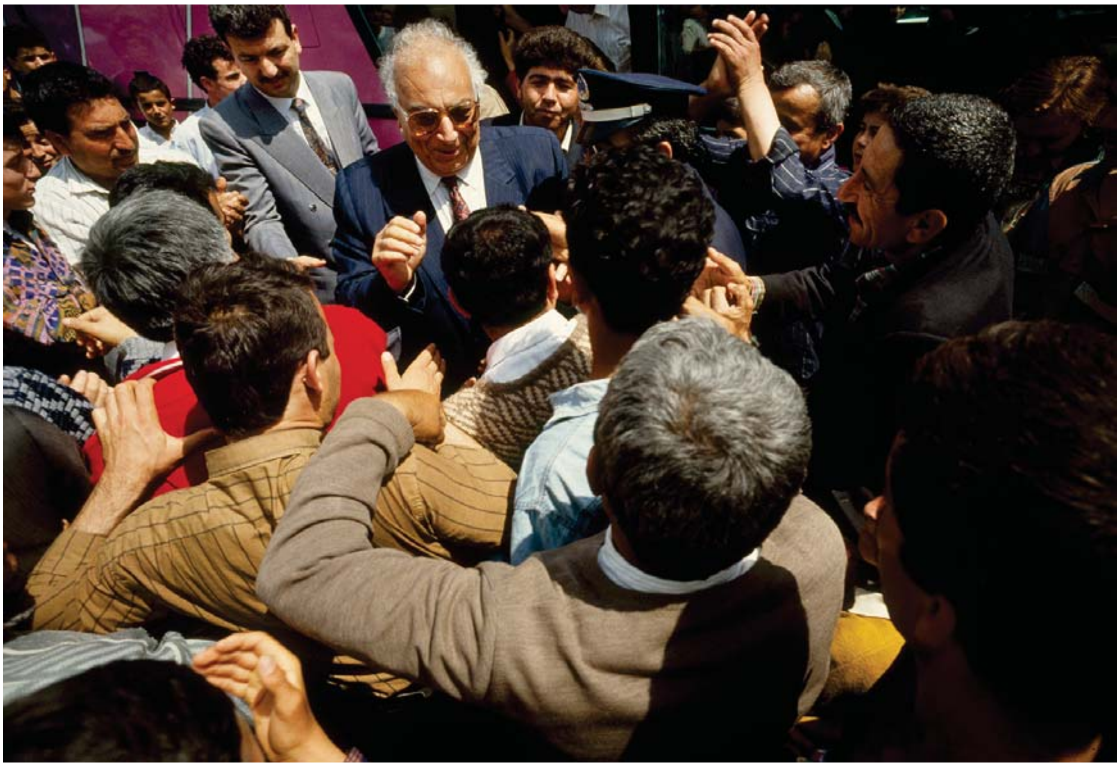

لەنێو خەڵکدا

لەگەڵ خاتوو ئایشە بابان-ی هاوسەری

یاشار کەمال و کۆرنیلیۆس بیشهۆف و هاوژینەکانیان.

لەگەڵ ئۆسمان بایدەمیر، سەرۆکی شارەوانی ئامەد.

بەکر شوانی، یاشار کەمال، سیروان رەحیم ساڵی 2011.

"ئەوانەی کتێبەکانی من دەخوێننەوە؛
نابێت بکوژ بن.
دەبێ دووژمنی شەڕ بن. دەبێ دژی داگیرکردن و تواندنەوەی مرۆڤ بن لەلایەن مرۆڤەوە.
هیچ کەسێک سووکایەتی بە کەسێکی دیکە نەکات. هیچ کەسێک، کەسێکی دیکە نەتوێنێتەوە.
بوار بەو کەس و بەو دەوڵەت و بەو حکومەتانە نەدات کە مرۆڤ دەتوێننەوە.

ئەوانەی کتێبەکانی من دەخوێننەوە؛
با بزانن؛ ئەو کەسانەی کولتوورێک لەتێودەبەن، کولتووری خۆیان و تەنانەت مرۆڤبوونیشیان لەدەستداوە.
ئەوانەی کتێبەکانی من دەخوێننەوە؛
با لەگەڵ هەژاراندا یەکبگرن. هەژاری شەرمێکە بۆ هەموو مرۆڤایەتی".

یاشار کەمال

Yaşar Kemal

بەڵگەفیلمی (یاشار کەماڵ.. سترانبێژی ڕووناکی)

تۆڕی میدیایی ڕووداو
www.rudaw.net